SFÂNTUL NICOLAE

VELIMIROVICI

EPISCOPUL OHRIDEI ȘI JICEI

GÂNDURI DESPRE BINE ȘI RĂU

PREISANIA

SFÂNTUL NICOLAE
VELIMIROVICI
EPISCOPUL OHRIDEI ŞI JICEI

GÂNDURI DESPRE
BINE ŞI RĂU

traducere din limba sârbă de
IONUŢ şi SLADJANA GURGU

tipărită cu binecuvântarea
PREASFINŢITULUI
PĂRINTE GALACTION
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului
Bucureşti 7517/ 2009

PREDANIA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Sfântul Nicolae Velimirovici este, fără putinţă de tăgadă, unul din marii scriitori bisericeşti ortodocşi din veacul al XX-lea, de o mare prolificitate, lucru ce a făcut să fie socotit, pe bună dreptate, „Noul Gură de Aur al zilelor noastre... şi dascăl sobornicesc al Bisericii."[1] Potrivit cuvintelor unui alt mare teolog şi părinte duhovnicesc sârb, Arhimandritul Iustin Popovici, „el cugetă întru rugăciune, el filosofează întru rugăciune. Poţi simţi că, printr-însul, grăiesc sufletele purtătoare de lumină ale marile nevoitori ortodocşi, şi mai ales minunatul suflet al Sfântului Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu. El Îl află pe Dumnezeu întru rugăciune, şi simte întreaga Zidire. În rugăciunea sa, tuturor se face părtaş." În chip paradoxal, însă, abia în ultimele decenii publicul român a început să cunoască marea parte a scrierilor sale (chiar dacă, cu nişte excepţii notabile, adesea prin intermediul unor traduceri la mâna a doua, din engleză sau franceză, şi de o calitate mai îndoielnică). Cartea pe care o ţineţi în mână împlineşte anul acesta 86 de ani de când a cunoscut întâia oară lumina tiparului, la Belgrad, în 1923.[2]

A fost una dintre puţinele lucrări ale Sfântului Nicolae ce au cunoscut o traducere românească relativ timpurie, în 1939 - la 16 ani de la apariţia originalului. [3] Din păcate, n-a fost şi una foarte izbutită, atât din punct de vedere lingvistic (căci traducătorul Bogoliub L. Pisarov, lector de limbă sârbă la Universitatea din Bucureşti, fie nu stăpânea tainele limbii române, fie a lucrat în grabă şi fără să acorde traducerii o atenţie deplină, deoarece textul foloseşte stăruitor perifraza şi omite pe alocuri cuvinte, ba chiar propoziţii întregi), cât şi editorial (având capitole lipsă şi o aşezare cu totul diferită faţă de ediţia sârbă din 1923).

În 2001 (şi cu o reeditare în 2006) apare pe piaţa românească o nouă ediţie a cărţii, cu un titlu modificat şi un alt traducător,[4] dar

[1] Sfântul Ioan Maximovici, Arhiepiscopul San Francisco-ului, citat în periodicul Orthodox America, nr. 158, şi preluat ulterior de autori precum Episcopul Artemie al Raşkăi şi Prizrenului în biografia *Novi Zlatoust: sveti Vladika Nikolaj, 1880-1956*

[2] Епископ Охридски Николај, *Мисли о добру и злу,* Полет, Београд 1923.

[3] Nicolae Velimirovici, Cugetări despre bine şi rău, traducere din sârbeşte de B. Pisarov, cu o prefaţă de Gala Galaction, Tipografia Cugetarea, Bucureşti, 1939.

[4] Episcopul Nicolae Velimirovici, *Învăţături despre bine şi rău,* traducere din limba sârbă de părintele Teofil Petrescu, Editura Sophia, Bucureşti, 2001.

care, în afara actualizărilor ortografice şi unor mici modificări, reproduce aproape neschimbat varianta interbelică (lipsesc cuvântul traducătorului, scrisoarea Sfântului Nicolae către publicul românesc şi prefaţa lui Gala Galaction). Se moştenesc, astfel, şi toate greşelile şi scăpările acesteia.

În cadrul proiectului de publicare a scrierilor Sfântului Nicolae Velimirovici, ne propusesem la început să reeditătm traducerea din 1939. Ne-am văzut însă siliţi să o revizuim şi să o refacem, ajungând practic la o retraducere, pentru a prezenta cititorilor români textul în forma sa întreagă şi neschimbată. Ne îngăduim, pentru referinţă, să reproducem câteva din nedesăvârşirile tuturor ediţiilor de până acum, ce ne-au îndemnat la realizarea celei de faţă: sunt omise patru Gânduri (121, 163, 177, 189), alte două (60-61 şi 149-150) fiind concatenate; lipseşte cuvântul de început; lipsesc pasaje întregi (din Gândurile 30, 36, 48, 54, 91, 100, 107, 113, 139, 142, 148, 167, 178, 183, 195, 201, 202, 213, 214, 235, 247); titlurile mai multor Gânduri sunt schimbate faţă de original (12, 14, 15, 36, 41, 42, 48, 54, 81, 90, 108, 125, 174, 176, 181, 203, 213, 220, 221).

* * *

Gândurile adunate între coperţile acestei cărţi ne îmbrăţişează cu o gingaşă familiaritate: pentru creştini, ele par să vină nemijlocit din înţelepciunea Cărţii Ecclesiastului, din Pildele lui Solomon, din Psalmi, din pildele Evangheliei, din Pateric şi din capetele Filocaliei. Chiar şi necreştinii vor putea regăsi aici căldura de „acasă”, în măsura în care au căutat vreo mângâiere în scrierile vechilor înţelepţi ai Antichităţii. Un astfel de cititor ar putea afla din *Gândul 30* că adevărul este „precum” realităţile elementare aerul, lumina, apa, pământul - dar fără a se identifica cu ele, de vreme ce este nefăcut, fiinţează prin sine şi se află în stare de dragoste, adică de jertfă.

Cu atât mai mult se vor regăsi în aceste pagini cei ce au îndrăznit să caute spre cer în ceasurile lor de deznădejde sau de bucurie. Căci această culegere de gânduri nu caută să fie, aşa cum s-ar putea crede la prima vedere, o încercare de definire sau de clasificare a binelui şi a răului; este vorba aici despre toate cele ale omului de la poezie la seceriş, de la teologie la economie. Este o carte unde găsim gânduri despre toate, însă nu toate felurile de gânduri; găsim doar acele gânduri „plimbate prin cer”, aşa cum ne îndeamnă Sfântul Nicolae Velimirovici să facem şi noi în *Gândul 43*.

Dar ce este cerul? Este locul unde omul se face din nou întreg, urmându-I lui Hristos, Cel ce a unit întru Sine Cerul şi

Pământul. De aceea, gândurile care nu pot fi plimbate prin cer întinează pământul.

Tocmai această integralitate, proprie creştinismului, face ca scrierea de faţă să nu poată fi lesne expediată ca „literatură mistică”, adică nepractică, bună doar pentru firile contemplative. Sfântul Nicolae arată în chip repetat cum aşezarea sufletească a omului determină nu doar rânduiala vieţii lui, ci şi rânduiala din lume. Prin urmare, răspunsurile la neputinţele lumii de astăzi şi din totdeauna nu se pot afla nici în ştiinţa Occidentului, nici în înţelepciunea Orientului, ci în descoperirea singurului izvor al dragostei, adevărului şi dreptăţii, despre care Sfântul Nicolae vorbeşte lămurit în *Gândurile 25 şi 99*. Într-adevăr, întreaga carte nu este altceva decât un urcuş către această Dragoste adevărată şi acest Adevăr plin de dragoste ce S-a făcut om.

Redacţia

SCRISOAREA P. S. NICOLAE CĂTRE PUBLICUL ROMÂNESC LA ÎNTÂIA EDIŢIE A CĂRŢII

Domnului BOGOLIUB L. PISAROV
Lector de limba sârbă la Universitatea din Bucureşti.

Stimate Domnule Profesor,
Pace vouă şi bucurie de la Domnul!

Am primit scrisoarea dumneavoastră prin care mă rugaţi să vă îngădui a traduce în limba română cartea „Gânduri despre bine şi rău.” Dacă îmi cereţi această îngăduinţă, eu v-o dau bucuros; căci în principiu sunt pentru ca literatura creştină să fie totdeauna liberă pentru răspândire, traducere şi împrăştiere. În dar aţi primit, în dar să daţi, a zis Domnul către ucenicii Săi. De altfel, prin ce s-ar deosebi scriitorii creştini de scriitorii obişnuiţi laici, care atât de mult îşi apreciază dreptul lor de autor, încât din pricina lui merg chiar şi la judecată? Dumnezeu să vă înzestreze cu harul Său, ca să izbutiţi să traduceţi drept „Gândurile...” în limba cea bogată şi plăcut sunătoare românească. Iar răsplata mea va fi prea mare dacă cititorii români, iubiţii noştri fraţi ortodocşi, se vor folosi câtuşi de puţin de această carte pe calea desăvârşirii şi a mântuirii lor.

Rugându-mă Celui Preaînalt pentru sănătatea şi pacea sufletească a dumneavoastră, rămân, binecuvântându-vă.

† Nicolae, Episcopul Ohridei
Ohrid, în anul 1939, Iugoslavia

UŞOR LUCRU ESTE SĂ ÎNVEŢI UN ANIMAL.
LESNE ESTE SĂ ÎNVEŢI PE UN NEÎNVĂŢAT.
DAR ANEVOIE ESTE SĂ-L ÎNVEŢI PE CEL CE,
NEÎNVĂŢAT FIIND,
S-A FĂCUT ALTORA ÎNVĂŢĂTOR.

GÂNDURILE

01-32

01 SUFLETUL - MAI DE PREŢ DECÂT TRUPUL

Timpul este pasărea care te împodobeşte cu penele sale pestriţe, dar care va şi veni să smulgă cele ale sale. Dacă te vei lega cu sufletul prea mult de pene, timpul va smulge împreună cu penele şi sufletul. O, cât de urâtă va fi atunci goliciunea ta!

02 DUMNEZEU - ROATA CEA MAI MARE

Roata mare se învârte mai încet, dar ajunge din urmă roata mică, ce se învârte mai repede. Cu cât roata este mai mare, cu atât rotirea este mai înceată şi zgomotul mai mic; cu cât roata este mai mică, cu atât rotirea este mai iute şi zgomotul mai mare. Acest fapt se potriveşte şi lucrurilor, şi oamenilor. Roata cea mai mare din sufletul omului este Dumnezeu. Marginile ei nu se pot vedea, nici mersul ei nu se poate auzit din pricina mulţimii şi a larmei roţilor celor mici. Însă în clipa în care toate roţile cele mici din sufletul omului se liniştesc, abia atunci sufletul se oglindeşte în nemăsurata roata dumnezeiască, în care se cuprinde cerul şi pământul. Şi în faţa acestei vederi, pe cât de rară, pe atât de neaşteptată, sufletul simte o bucurie de negrăit.

03 NECREDINCIOSUL ÎŞI ESTE SIEŞI CĂLĂU

Când omul îşi întoarce faţa către Dumnezeu, toate drumurile duc la Dumnezeu. Când omul, însă, îşi întoarce faţa de la Dumnezeu, toate drumurile duc spre prăpastie.

Cine se leapădă cu totul de Dumnezeu, şi cu buzele, şi cu inima, acela nu săvârşeşte în viaţă nimic altceva decât cele ce duc la desăvârşita lui surpare, şi trupească, şi sufletească.

De aceea nu te grăbi să cauţi călău pentru cel necredincios. El însuşi l-a găsit în sine, unul mai de încredere decât cel pe care i l-ar da lumea întreagă.

04 SUFLETELE TARI

Nu ajunge ca omul să aibă numai tăria voinţei, nici numai tăria simţirii, nici numai tăria cugetării. Nici toate acestea împreună nu sunt de ajuns, fără un ţel luminat.

La ce-i folosesc atletului iuţeala picioarelor şi tăria plămânilor, dacă de teama lui toţi îl ocolesc şi nimeni nu-i vrea ajutorul? Înveşmântate în bezna nopţii, toate stihiile puternice şi învolburate ale naturii îl umplu pe călător de frică; dar când sunt luminate de soarele dimineţii, călătorul se împrieteneşte cu ele.

Asemenea sunt şi aşa-zisele suflete tari. Îmbrăcate în

întunericul iubirii de sine şi al deşertăciunii, ele ajung de temut pentru oameni şi natura din jur. Înveşmântate însă în lumina dumnezeiască, ele se fac izvor de bucurie pentru toţi cei din jur.

Grindina este mai tare decât ploaia; cu toate acestea, grindina nu are niciun prieten pe pământ.

05 BUNĂTATEA ESTE DEPARTE VĂZĂTOARE

Bunătatea este departe văzătoare şi desluşeşte pricinile cele mai îndepărtate. Răutatea este mioapă şi vede pricinile cele mai apropiate. Răutatea, întocmai ca pasărea, vede că este nevoie de nori ca să plouă. Bunătatea vede că este nevoie de Dumnezeu ca să plouă. Răutatea, întocmai ca măgarul, vede că este nevoie de bălegar ca să crească porumbul. Bunătatea vede că este nevoie de Dumnezeu ca să crească porumbul.

06 ÎNTREGUL - MAI LĂMURIT DECÂT PARTEA

Totdeauna întregul este mai lămurit decât o parte a întregului. Aceasta, de bună seamă, din pricina noimei şi a unităţii întregului. Este mai lesne de văzut stejarul decât ghinda din stejar. Este mai lesne de văzut trăsura decât roata trăsurii. Mai lesne se vede omul decât mâna omului. Natura, în întregul ei, se vede mai lesne decât orice lucru din natură. Dumnezeu este mai lămurit vederii decât natura şi decât tot ce fiinţează în natură. Dar dacă omul îşi aţinteşte privirea asupra ghindei din stejar, ghinda se arată mai lesne vederii decât stejarul; dacă îşi aţinteşte privirea asupra roţii, roata se vede mai bine decât trăsura; dacă priveşte mâna, mâna se vede mai bine decât omul; dacă îşi aţinteşte privirea asupra oricărui lucru din natură, lucrul acela se vede mai lesne decât natura; şi dacă îşi aţinteşte privirea asupra naturii, natura ajunge mai lămurită vederii decât Dumnezeu. Însă această limpezime a părţii este vremelnică, pe când limpezimea întregului este dăinuitoare. De aceea Dumnezeu este cea mai mare şi cea mai dăinuitoare limpezime.

07 TĂCERE

Despre trei lucruri nu te grăbi să vorbeşti: despre Dumnezeu, până ce nu-ţi întăreşti credinţa în El; despre păcatul altuia, până ce nu-l cunoşti pe al tău; şi despre ziua de mâine, până ce nu se luminează de ziuă.

08 OMUL MARE

Nu poţi ajunge om mare, până ce nu te socoteşti mort.

Nu poţi ajunge om mare în niciun loc din lume şi în niciun rang din societate: în primul rând, câtă vreme te temi de orice este mai mic decât Dumnezeu; în al doilea rând, câtă vreme iubeşti ceva ce este mai mic decât Dumnezeu şi, în al treilea rând, câtă vreme nu te obişnuieşti să socoteşti moartea ta ca pe ceva ce a fost, nu ca pe ceva ce urmează să fie.

09 SLĂBĂNOGUL

Facerea de rău este o slăbiciune, nu o putere. Răufăcătorul este un slăbănog, nu un viteaz.

De aceea, socoteşte-l întotdeauna pe cel ce-ţi face rău ca fiind mai slab decât tine şi, aşa cum nu te răzbuni pe un copil neputincios, tot aşa nu căuta să te răzbuni nici pe făcătorul de rele. Căci el nu este făcător de rele după putere, ci după slăbiciune.

În acest fel, vei strânge putere în tine şi te vei asemăna mării, care nu se revarsă pentru a îneca pe orice copil ce aruncă în ea cu pietre.

10 HIMERĂ STRĂLUCITOARE

Ochiul nu se satură de privit, nici urechea nu se satură de auzit. Lumea aceasta este, în întregul ei, asemenea unei himere strălucitoare, dar în parte este numai mâhnire; vitejie de uriaş, în întregul ei, şi frică de şoarece, în parte; avânt nebiruit al vieţii, în întregul ei, şi moarte fără nădejde, în parte. Şi toată această strălucitoare himeră nu poate îndestula niciun ochi, nicio ureche şi cu atât mai puţin poate ostoi setea dorinţelor trupeşti. Iar cel mai puţin poate potoli setea duhovnicească. Căci aşa cum o picătură de apă cade pe limba arsă a călătorului însetat şi îl adapă, tot aşa şi acest întreg cosmos - o picătură fierbinte - cade pe sufletul însetat al omului şi nu numai că nu-l satură, ba chiar această picătură fierbinte - cosmosul - îl face mai setos şi îi aţâţă setea până la nebunie. Într-adevăr, lumea e făcută doar să stârnească setea în om, nu să o şi astâmpere.

11 SUFLETUL VEDE

Ochii noştri, prin ei înşişi, văd atât cât văd şi ochelarii noştri.

Urechile noastre, prin ele însele, aud tot atât cât aude şi receptorul metalic. Limba noastră, prin ea însăşi, vorbeşte tot atât de lămurit pe cât şi limba clopotului. De aceea, ce vede sufletul nostru văd şi ochii noştri. De aceea, ce aude sufletul nostru aud şi

urechile noastre. De aceea - pentru că sufletul poartă înţelegerea şi limba vorbeşte cu înţeles. Dacă ochii noştri ar fi ca lacul, fără suflet, ei ar vedea precum vede lacul. Dacă urechile noastre ar fi ca peşterile, fără suflet, ele ar auzi tot atât cât aud şi peşterile. Dacă limba noastră ar fi răsunătoare precum limba fără suflet a clopotului, ea ar vorbi tot atât cât vorbeşte şi limba clopotului.

12 CONVORBIRE

Singura întrebare sinceră a învăţatului către natură este:
– Natură, spune-mi cine eşti, ca să ştiu cine sunt eu?
Singura întrebare sinceră a istoricului către istorie este:
– Istorie, spune-mi cine eşti, ca să ştiu cine sunt eu?
Singura întrebare sinceră a sfântului către Dumnezeu este:
– Doamne, spune-mi cine eşti, ca să ştiu cine sunt eu?
Răspunsul, negreşit, în toate cele trei cazuri, este:
– Omule, află-mă în tine!

13 CÂŞTIGUL ŞI PAGUBA

Când câştigul este privit de aproape, se vede ca un câştig. Când câştigul este privit de departe, se vede ca o pagubă.

Când paguba este privită de aproape, se vede ca o pagubă. Când paguba este privită de departe, se vede ca un câştig.

Câştigarea lui Dumnezeu este singurul câştig care rămâne câştig şi privit de aproape, şi de departe.

14 Pierire

Cel mai mare vei fi atunci când te vei preschimba pe tine, cu gândul, în nimic; când te vei ridica cu duhul până la Duhul cel nesfârşit şi nemărginit, şi vei privi din înălţime şi din depărtare la tine ca asupra unui lucru, tot aşa de nepărtinitor precum priveşti acum, în trup, toate celelalte lucruri din jurul tău; când, din acea depărtare şi înălţime, vei privi asupra ta ca la cineva care a murit, ca la cineva risipit în praf şi cu desăvârşire pierit; şi vei simţi toate celelalte trupuri - pe toate şi pe fiecare - ca pe propriul tău trup; când vei via întru Nemurire şi Viaţă, şi vei privi lucrarea neînsemnată şi zadarnică a morţii şi vei privi însăşi moartea în trecut; zic în trecut, dar unul fără prezent şi viitor. Atunci moartea, care necontenit ameninţă să-ţi ia trupul, nu-ţi va părea mai de temut decât vântul care ameninţă să-ţi ia pălăria, deoarece atunci vei cunoaşte că sufletul tău poate fiinţa şi fără trup, ca şi capul

fără pălărie.[1]

15 IARĂŞI DESPRE PIEIRE, PUŢIN ALTFEL

Orice virtute aduce uitarea de sine. Orice virtute, în toată măsura ei, aduce pieirea de sine. Virtutea cea mai de seamă, dragostea, este cea mai deplină uitare de sine şi cea mai deplină pieire de sine. Uitarea de sine se preschimbă în pieire de sine, iar aceasta duce la viaţa veşnică.

Prin ceea ce este lung, cunoaştem ce este scurt, iar prin ceea ce este scurt, cunoaştem ce este lung. Prin ani lungi de trudă, lehamite şi de iubire de sine cunoaştem această scurtă vremelnicie, iar prin scurtele clipe de virtute cunoaştem veşnicia cea nemăsurată.

16 PAHARUL PLĂCERII

Dacă ţi-ar întinde cineva un pocal de aur cu cel mai bun vin din lume şi ţi-ar spune: „Bea, însă vezi că la fund se află un scorpion”, ai bea oare? În orice pahar al plăcerii pământeşti se găseşte un scorpion la fund. Şi, din nefericire, aceste pahare sunt atât de mici, încât scorpionul este întotdeauna aproape de buze.

17 MOARTEA

Între tăcerea cerului şi a pământului, înţelepţii se sfădesc cu înverşunare: ce este materia şi ce este duhul?

Iar moartea stă în cimitir şi răspunde fără tocmeală: „Materia este aluatul, duhul este drojdia; voi sunteţi pâinea, iar eu oaspetele.”

18 LA CĂPĂTÂIUL FIULUI MORT

Mama îi pregăteşte fiului aşternut din lână de caşmir şi baldachin din mătase mongolă.

O noapte, o a doua, iar a treia noapte fiul zace în aşternut de lut, stârv îngropat de un an, zace fără desfătare, fără amărăciune şi fără vise.

Vin biruitorii pământului; vin biruitorii mării; vin biruitorii văzduhului şi aduc mamei, spre mângâiere, şi lacrimile lor.

– Unde sunt slăvitele voastre biruinţe, când îmi aduceţi ceea

[1] Sufletul fiinţează fără trup doar până la Judecata de Apoi (judecata finală), când toţi cei adormiţi vor învia cu trupuri înnoite, preschimbate şi veşnice, asemenea trupului lui Hristos de după Înviere, ce trecea prin uşile încuiate. *(n.red.)*.

ce mamele au din preaplin?

19 MOARTEA ÎNTEMNIŢAŢILOR

– Cultură şi progres! se laudă un întemniţat al vieţii către alt întemniţat al vieţii.

– Vrei să zici: curăţarea şi luminarea închisorii! Dar cine ne va străpunge zidul închisorii? îl întreabă întemniţatul pe întâiul întemniţat.

Şi două cuvinte, cu două inimi, se afundă în pivniţa închisorii.

20 UNDE ESTE STĂPÂNUL OSPĂŢULUI?

Pe pieptul unui cal mort stă un vultur şi mănâncă. Pe pieptul vulturului stă timpul şi mănâncă. Pe pieptul timpului stă veşnicia şi mănâncă. Mii de privitori - cu vulturul lor pe piept - se uită şi văd o parte din privelişte; abia zece dintr-o mie văd partea a doua, şi numai unul din aceştia zece vede partea a treia. În miile de exclamări dureroase este mângâietor să auzi strigătul unui văzător cu duhul: Iată, deasupra veşniciei, pe Stăpânul ospăţului!

21 MOARTEA NEPREVĂZUTĂ

La bancă, bancherul socoteşte cu mare bucurie câte mii de zile poate încă să mănânce. Iar groparul, flămând, priveşte din cimitir asupra oraşului şi cugetă: De la a cui gură, oare, va cădea mâine bucata de pâine?

22 NU TE MÂNDRI CU ÎNŢELEPCIUNEA

Nu te mândri cu înţelepciunea. Nici cu a altuia, căci nu este a ta. Nici cu a ta, căci dacă te mândreşti cu ea, înseamnă că nu ai îndeajuns. Nicio lampă de gaz nu arde până ce nu i se pune gaz. Toate lămpile pot fi umplute, dar lampa înţelepciunii - niciodată.

23 FURUL ŞI MOLIILE

Dacă ai drept bogăţie numai ceea ce pot fura hoţii şi mânca moliile, cu ce vei rămâne dacă, cu adevărat, hoţii îţi vor fura averea şi moliile ţi-o vor mânca?

24 PUSTIA CUNOAŞTERII

„Cunoaşterea înseamnă lumină”, zic învăţaţii cei semeţi, fără bucurie şi fără milă. Iată însă că Sahara are cea mai multă lumină şi, cu toate acestea, nu este nimic altceva decât un leş strălucitor.

25 ADEVĂRUL SE DESCOPERĂ DRAGOSTEI

A căuta adevărul înseamnă a căuta obiectul dragostei.

A căuta însă adevărul ca armă sau a căuta adevărul pentru folosirea lui, înseamnă a căuta adevărul pentru curvie. Celui ce caută adevărul astfel, adevărul îi aruncă oasele pe care le caută, dar în fapt se ascunde de el în spatele zidurilor a trei lumi - ascultă, suflete, în spatele zidurilor a trei lumi!

26 ADEVĂRUL ESTE RUDA CEA MAI APROPIATĂ

De cauţi Adevărul cu dragoste şi pentru dragoste, el ţi se va arăta cu atâta strălucire a feţei lui pe cât eşti în stare să rabzi fără să te arzi. Şi-ţi va aduce ca zestre tot ce-ţi este de trebuinţă. Dar tu le vei da pe toate la o parte, deoarece vei simţi că nimic nu-ţi trebuie, afară de strălucita şi dulcea faţă a Adevărului. Şi când, în vâltoarea lumii, vei pierde din vedere numai o clipă faţa Adevărului, te vei simţi trist, chiar şi printre cele mai apropiate rude, chiar şi printre cei mai buni prieteni - întocmai ca un copil în camera plină cu fraţi şi surori din care lipseşte mama! Copilului îi este mai apropiată mama care lipseşte decât toţi fraţii şi surorile de faţă. La fel vei simţi şi tu - mai apropiată rudenie îţi este Adevărul dincolo de trei lumi, decât fraţii şi prietenii cu care stai la aceeaşi masă.

27 LA TOATE CÂTE ŢEŞI, LEAGĂ IŢELE DE CER

Toate faptele pe care nu le săvârşeşti în numele Cerului şi cu îngăduinţa Cerului vor aduce roade amare, pentru că Cerul nu le va uda cu ploaia Harului şi nici nu le va lumina cu Lumina sa făcătoare de viaţă. În tot ce ai de gând să faci, apleacă urechea la sfatul Cerului! La toate câte ţeşi, leagă iţele de Cer!

28 ÎN LUME ŞI CU TINE ÎNSUŢI

Cu cât ne arătăm mai înţelepţi în faţa oamenilor, cu atât ne simţim mai nebuni în faţa noastră. Cu cât căutăm mai mult să scoatem la vedere virtuţile noastre, cu atât mai puternice ies la iveală, în faţa noastră, slăbiciunile şi relele deprinderi potrivnice. Un ostaş i-a mărturisit prietenului său că ori de câte ori şi-a scos la iveală şi şi-a depănat vitejiile din război, de atâtea ori, fără să vrea, i-a răsărit în conştiinţă chipul tuturor înfrângerilor şi laşităţilor din viaţă.

29 LAUDA ŞI DEFĂIMAREA

În lumea aceasta suntem ca marfa scoasă la vânzare. Unii neguţători ridică preţul nostru până la cer, alţii îl coboară până la nimic. Întotdeauna lauda sau defăimarea care vin de la oameni împart sufletul nostru în două: cu o jumătate de suflet ne bucurăm de laudă, iar cu cealaltă ne întristăm; cu o jumătate de suflet ne mâhnim din pricina defăimării, iar cu cealaltă ne bucurăm - căci simţim în adâncurile tainice ale cugetului nostru că nici lauda şi nici defăimarea n-au spus totul despre noi.

Fii cu luare aminte la laudele umflate, ca şi la defăimările peste măsură, şi socoteşte-te mai mic decât zic cele dintâi şi mai mare decât zic cele din urmă - ca să nu zbori fără aripi, şi să nu te pierzi fără nădejde.

30 ADEVĂRUL ESTE FIINŢĂ

Adevărul nu este un gând, nu este o vorbă, nu este o legătură între lucruri, nu este o lege. Adevărul este Fiinţă. Adevărul este putere dătătoare de viaţă, care la toate dă viaţă. Adevărul este fiinţă, care cuprinde toate fiinţele. Adevărul este precum aerul, dar nu este aer, în care înoată toate fiinţele; este precum lumina, dar nu este lumină, în care strălucesc toate fiinţele în cer şi pe pământ. Adevărul este Fiinţă. Puţine sunt în lume limbile care, asemenea limbii slave, să aibă un cuvânt atât de potrivit şi grăitor pentru *Ceea ce este*. Adevărul este ceea ce este veşnic acelaşi. Nimic nu este veşnic acelaşi, şi neschimbat, şi întocmai sieşi, fără numai Adevărul.

31 FRICA DE SINE

Cine nu s-a speriat niciodată de sine însuşi, acela nu ştie ce este frica. Pentru că toate grozăviile din afară de care se teme omul se află înăuntrul lui, şi încă într-un chip neîmblânzit.

Se află în noi un hău peste care, aplecându-se cândva, omul rămâne uimit şi îngrozit până la moarte. Toate lumile pot încăpea în acest hău, fără să-l umple. Şi cu toate numele date de noi acestui hău: suflet, minte, voinţă, simţuri, afecte, patimi, om lăuntric, conştiinţă - hăul rămâne negrăit, nedesluşit şi nenumit.

Omul se întinde până unde se întinde foamea lui. Limita unui sălbatic este cea a privirii ochilor săi. Limita unui om cu înălţime duhovnicească se întinde dincolo de marginile întregii lumi. Dacă întregul cosmos s-ar preface într-o masă, cu toate darurile lui întinse pe această masă, omul duhovnicesc se va ridica flămând de la ea. Căci tot acest cosmos împodobit ca o masă de nuntă este

despărţit de Dumnezeu pentru cei săraci duhovniceşte. El nici nu există pentru a sătura foamea, ci pentru a o stârni. Cum poate el astâmpăra foamea unui om duhovnicesc? Cum poate el sătura pe cel căruia îi şi stârneşte foamea?

32 PRIVIRE

„Ochii sunt locul în care se întâlnesc sufletele”, a spus un înţelept. Prin privire, sufletul se adânceşte în suflet. Privirea este ca o lampă cu care pătrundem în alt suflet pentru a-l cerceta şi pentru a-l cunoaşte.

Când căutăm la chipul unui orb, zadarnic umblăm după un loc de întâlnire şi simţim în acea clipă o taină care ne chinuieşte - ca şi cum am auzi murmurul râului ce se prăbuşeşte în adânc sub picioarele noastre sau ca şi când am vedea o casă fără ferestre.

Privirea este o sfoară foarte tare, cu care natura îl leagă pe om de ea. Omului călăuzit de simţuri i se înfăţişează toată natura doar în forme. El se opreşte la fiecare lucru şi mirarea lui cade asupra fiecărei forme. Omul duhovnicesc, însă, topeşte cu focul minţii sale toate formele într-un element de început şi se miră de acest singur element. Însă şi aceasta este numai începutul duhovniciei.

GÂNDURILE

33-64

33 DE ORIZONT DEPINDE PACEA

Cu cât orizontul e mai îngust, cu atât neliniştea e mai mare. Cu cât orizontul e mai larg, cu atât neliniştea e mai mică. Orizontul cel mai larg e pacea dumnezeiască. Cu cât orizontul e mai îngust, cu atât preţuirea de sine e mai mare. Cu cât orizontul e mai larg, cu atât preţuirea de sine e mai mică. Orizontul cel mai larg e preţuirea cea mai mică de sine. Dacă broasca fudulă din fântână ar sta pe ţărmul mării celei mari, şi-ar pierde toată trufia ei.

34 ALCĂTUIREA ACESTEI VIEŢI

Viaţa aceasta nu ar putea fi închipuită fără de acestea trei: fericirea, nefericirea şi moartea. Puţină fericire, puţină nefericire şi moartea fac cu putinţă această viaţă. Chimia morală a acestei lumi este mult mai uimitoare decât chimia fizică. Fericirea este darul lui Dumnezeu, nefericirea - îngăduinţa lui Dumnezeu, iar moartea - biruinţa lui Dumnezeu. Fericirea neîntreruptă, fără amestecul nefericirii, ar ajunge să fie lipsită de culoare şi plictisitoare. Nefericirea nesfârşită, fără moarte, ar preschimba această viaţă într-un iad fără scăpare. În fericire, oamenii nu vor să-şi amintească de Dumnezeu; chiar şi în nefericire nu vor să-şi amintească de Dumnezeu; la moarte, însă, sunt siliţi s-o facă.

35 SĂRĂCIA ŞI PUSTIETATEA

Cu cât e mai mare bogăţia fără Dumnezeu, cu atât mai mare e sărăcia. Cu cât e mai mare cunoaşterea fără Dumnezeu, cu atât mai mare e pustietatea. Singur Dumnezeu îi face pe oameni bogaţi şi înţelepţi. Lumea, fără Dumnezeu, făureşte doar cerşetori şi proşti.

36 ŢESUT ŞI DEŞIRAT

Dacă ziua ţeşi, iar noaptea deşiri, niciodată nu vei isprăvi de ţesut. Dacă peste ziuă zideşti, iar noaptea dărâmi, niciodată nu vei isprăvi de zidit. Astfel, dacă te rogi lui Dumnezeu, şi apoi faci cele ce nu sunt plăcute lui Dumnezeu, niciodată nu-ţi vei putea isprăvi nici de ţesut, nici de zidit sufletul tău.

37 RĂSUNETUL SUFLETULUI TĂU

Natura întreagă se aseamănă unui pian mare, în care făpturile sunt, de fapt, clape. Orice clapă ar atinge omul, poate auzi ecoul sufletului său.

38 FRUMUSEŢEA FIRII

Toată frumuseţea firii vine din taina celui Tainic.

Fără această taină a celui Tainic, firea nu ar putea păstra nici măcar o clipă acea frumuseţe liniştită şi blândă care străluceşte din ea.

Toată firea zidită este un nor care stăvileşte lumina puternică şi domoleşte flacăra dumnezeiască.

Subţirimea sau grosimea acestui nor este legată de vederea noastră sufletească. Pentru sufletele gingaşe, acest nor este subţire şi străveziu, iar pentru cele grosolane - gros şi întunecos.

39 SIMŢURILE, GÂNDIREA ŞI MINTEA

Gândirea are în slujba ei cinci simţuri; mintea are un singur simţ. Simţul minţii este gândirea.

Raţionali sunt acei oameni la care gândirea stăpâneşte peste simţuri. Oamenii inteligenţi însă sunt mai presus decât cei raţionali, aşa cum cei raţionali sunt mai presus decât cei care se călăuzesc după simţuri. Inteligenţi sunt oamenii la care mintea stăpâneşte în chip desăvârşit peste gândire, adică la care mintea primeşte doar experienţa adusă de raţiune, ca material brut, pe care-l preschimbă în ceva cu totul deosebit şi care nici nu mai seamănă cu experienţa adusă de raţiune - întocmai cum stomacul primeşte din afară hrană şi-o preface în sânge, adică în ceva cu ce nu se aseamănă cu hrana primită. Însă oamenii la care gândirea stăpâneşte mintea şi la care experienţa gândirii rămâne singurul conţinut - nemistuit - al minţii, îşi pierd minţile. După cum se vorbeşte despre un stomac stricat şi despre hrană nemistuită, tot aşa se poate vorbi despre o minte stricată şi despre o experienţă - nemistuită - nepreschimbată în viaţă. Şi aşa precum un organism din prea multă hrană şi fără putinţa de a o mistui ajunge să slăbească, tot aşa şi mintea ajunge să se întunece din mult prea multă experienţă şi cunoaştere - atunci când pierde puterea de control asupra cantităţii şi puterii de preschimbare a acestora în ceva cu totul neasemuit.

40 CU CE TE LAUZI?

Cu ce te lauzi? Cu aurul? Acelaşi aur a fost în măruntaiele muntelui, şi muntele nu s-a lăudat. Cu hainele? Aceeaşi mătase a purtat-o viermele în el, şi nu s-a lăudat. Cu sănătatea? O sănătate mult mai bună are lupul în pădure, însă nu se laudă. Cu pofta de mâncare? Furnicarul mănâncă cu poftă nebună furnici până moare; dar, la urmă, îl mănâncă furnicile pe el. Cu norocul? Iată că

vulpea nu se încrede în noroc nici când izbuteşte a suta oară să prindă o găină - de frică îşi ciuleşte urechile, ca să audă din ce parte va răsuna puşca. Cu caii? Cum poţi avea o părere atât de înaltă despre caii tăi, când aceştia nu-şi închipuie ceva înalt nici despre ei, nici despre tine?

41 NU TE ÎNCREDE ÎN FERICIRE

Când ai bogăţie, cugetă cum să rabzi cu vrednicie sărăcia.

Când eşti fericit, cugetă cum să rabzi cu vrednicie nefericirea. Când te laudă oamenii, cugetă cum să rabzi cu vrednicie defăimările lor. Şi, toată viaţa ta, cugetă cum să mori cu vrednicie.

42 ASCUNDEREA DE SINE - SLĂBIREA DE SINE

Unii oameni îşi ascund slăbiciunile de cei care-i iubesc, ca să nu fie dispreţuiţi, şi se ascund pe sine de cei care-i laudă, ca să nu fie dojeniţi. De două ori greşesc. Mai întâi, pentru că nu ştiu că dacă şi-ar descoperi slăbiciunile, cei care-i iubesc şi-i laudă nu i-ar iubi şi nu i-ar lăuda mai puţin. Dar dacă află aceştia singuri de slăbiciunile lor, vor veni negreşit dispreţul şi batjocura, de care se tem atât de mult. Apoi, pentru că uită că un Ochi vede tot, ştie tot şi vădeşte tot.

Mai bine este, aşadar, să-şi descopere ei înşişi slăbiciunile mai devreme, decât să le lase, să crească şi să se descopere ele singure mai târziu - căci ruşinea se rabdă mai uşor la tinereţe, decât la bătrâneţe.

43 PLIMBĂ-ŢI GÂNDURILE PRIN CER

Gândurile tale care nu se plimbă prin Cer rămân slăbănoage şi neputincioase. Cuvintele tale care nu se izbesc de Cer vor rămâne fără răsunet şi vor fi precum o prăvălire de stânci, care tulbură cele dimprejur şi nu aduc nimic bun văii.

44 CREDINŢĂ ŞI CREDINŢĂ

Cu cât e mai multă necredinţă în cei necredincioşi, cu atât mai tare e credinţa în cei credincioşi. Izgonind de la ei buna credinţă, cei necredincioşi rămân cu reaua credinţă. Iar buna credinţă izgonită de la ei trece pe căi nevăzute la cei credincioşi. Izgonind de la ei reaua credinţă, cei credincioşi rămân numai cu buna credinţă. Iar reaua credinţă izgonită de la ei trece pe căi nevăzute la cei necredincioşi. Ceea ce reaua credinţă primeşte în

mulţime, buna credinţă primeşte în tărie, şi altminteri. Astfel, măsura credinţei în lume rămâne aceeaşi, în veci. Nu te teme, dar, pentru credinţa în Dumnezeu! Nu te teme niciodată pentru ceea ce Dumnezeu nu se teme.

45 MINUNEA

Fapta bună e minunea care face două inimi fericite. Fapta rea este lipsa minunii, care usucă două inimi. Iată, nimeni nu vorbeşte despre minune când se usucă iarba, dar toţi vorbesc despre minune când creşte iarba!

46 DUMNEZEU ŞI NATURA

Dumnezeu zideşte, natura clădeşte.

Dumnezeu zideşte şi pe meşteri, şi materialul, şi meşterii îşi sunt unii altora material. Însă nici meşterii, nici materialul nu pot clădi nimic fără ajutorul neîntrerupt şi atotprezent al Ziditorului. Întrebarea: unde este Dumnezeu mai mult prezent în natură, în afară sau înăuntru, este totuna cu întrebarea: unde este apa mai umedă, în afară sau înăuntru? Sau: unde este sarea mai sărată, în afară sau înăuntru? Sau: unde este mierea mai dulce, în afară sau înăuntru?

47 MĂSURILE OMULUI

Omul nu este cel ce se poate cuprinde într-un mormânt; ci acela pe care nu-l poate cuprinde nici cosmosul. Într-adevăr, gândurile noastre se ştiu, la orice depărtare s-ar întinde. Sentimentele noastre se răspândesc şi se împlinesc în acele fiinţe şi lumi spre care sunt îndreptate. Dacă voinţa noastră cea bună poate ajunge până la cerurile îngereşti, va plăsmui în jurul nostru un cerc mai larg decât cosmosul, aşa încât tot ce se află în acest cerc simte aceasta. Dacă nu sufletul conştient, atunci sufletul inconştient al tuturor fiinţelor simte gândurile noastre, sentimentele noastre şi voinţa noastră bună, într-o măsură mai mare sau mai mică, lucru care ţine atât de aceste fiinţe, cât şi de noi înşine.

Cu adevărat, omul nu este cel ce se poate cuprinde într-un mormânt, ci acela pe care nu-l poate cuprinde nici cosmosul.

48 IARĂŞI DESPRE MĂSURILE OMULUI, PUŢIN ALTFEL

Nu poţi cunoaşte partea până ce nu cunoşti întregul.

Cine nu cunoaşte căruţa nu poate cunoaşte nici roata ei. Cine cunoaşte căruţa va cunoaşte şi roata. Cine nu cunoaşte căruţa şi găseşte o roată pe câmp, se va trudi să cunoască roata. Va măsura roata, va număra părţile din care e alcătuită, îi va încerca calităţile, aşezată şi în mişcare, şi se va uimi de ea. O poate încerca mai bine şi mai amănunţit decât însuşi vizitiul; însă nu poate cunoaşte roata dacă n-a văzut niciodată căruţa. Pe când vizitiul, cu mai puţină cercetare, va cunoaşte roata de la cea dintâi privire, pentru că el cunoaşte căruţa. Nu poţi cunoaşte un rinichi dacă nu cunoşti oaia întreagă. Nu poţi cunoaşte nici gardul din jurul casei tale dacă nu cunoşti lumea. Cum, oare, vei cunoaşte omul, atâta vreme cât nu cunoşti întregul mai presus decât lumea, întregul dincolo de care nici gândurile omului nu pot merge mai departe? Căci până unde se întind gândurile omului, până acolo ajunge şi omul.

Nu-i aşa, Anatolie, că şi gândurile tale, în fiecare zi şi în fiecare ceas trec peste toate hotarele şi marginile cosmosului?

49 RAIUL ŞI IADUL

Poate oare săvârşi vreun bine ceva ce nu există?

Iată, cât bine a făcut omenirii iadul! Pe câţi nelegiuiţi i-a preschimbat în pocăiţi! Pe câţi păcătoşi, în sfinţi! Câte gânduri rele n-a oprit de la înfăptuire!

Poate oare săvârşi vreun bine ceva ce nu există? Iată, cât bine a făcut omenirii raiul! Câte lucrări de preţ a insuflat! Câte tristeţi a preschimbat în bucurie! Câte lacrimi a şters! Câte suspine alese a smuls! Câte simţăminte dumnezeieşti a luminat şi câte dorinţe dumnezeieşti a aprins! Filimoane, poate oare săvârşi vreun bine ceva ce nu există?

50 ÎMPĂCAREA CU SOARTA

Ce înseamnă „a te împăca cu soarta”? Cel dintâi înţeles: a merge ca boul, neputincios şi fără împotrivire, la junghierea morţii. Al doilea înţeles: a te zori cu bucurie prin moarte, ca cea din urmă piedică, precum fiul chinuit în braţele tatălui.

51 DEŞERTĂCIUNE

Precum cireşul nu aduce rod înainte de a-şi scutura floarea, tot aşa nici omul nu poate aduce rod duhovnicesc până când nu-şi scutură deşertăciunea trupească şi împodobirea din afară.

52 NIMENI NU SE POATE ASCUNDE DE LA FAŢA LUI DUMNEZEU

Dacă fugi de Dumnezeu, El nu va alerga după tine, dar te va aştepta. Pe orice drum vei apuca, Îl vei întâlni pe Dumnezeu. Însă dacă nu-L vei recunoaşte în timpul întâlnirii, călătoria ta se va însoţi de nepăsare, ca o plimbare prin cimitir. La orice uşă vei bate, Dumnezeu îţi va deschide. Dacă nu-ţi deschide Dumnezeu, nicio uşă nu ţi se va deschide. Primirea Dumnezeului Celui viu are ca cea dintâi şi cea mai de seamă urmare biruinţa vieţii asupra morţii. Neprimirea lui Dumnezeu are ca cea dintâi şi cea mai groaznică urmare biruinţa morţii asupra vieţii. În primul caz se poate spune că toată această strălucire a vieţii prin întunericul morţii se va încheia într-un foc măreţ al vieţii, în care moartea va arde. În al doilea caz se poate spune că toate aceste silnicii ale morţii asupra scânteilor slabe ale vieţii se vor sfârşi cu întunericul şi cu tăcerea de neclintit în care se va odihni moartea în veşnicie.

Dacă-L ştergi pe Dumnezeu din cosmos, ai şters deosebirea dintre viaţă şi moarte şi ai predat morţii spre nimicirea cea de istov a tot şi a toate, de la un ţărm al timpului şi spaţiului la un altul.

În zadar fugi de Dumnezeu; nu te poţi ascunde. E adevărat, El nu va alerga după tine, dar te va aştepta. Şi nu te va aştepta numai în locul în care L-ai părăsit, ci pe toate drumurile şi la toate colţurile lumii.

Mai uşor vei trece pe lângă Lună decât pe lângă Dumnezeu. Cu adevărat, mai uşor vei fugi de văzduh decât de Dumnezeu.

53 DREPTATEA LUI PILAT

Despre ce dreptate vorbeşti tu? Nu ne îndatorează oare Dumnezeu în fiecare zi mai mult decât putem plăti? Şi totuşi, Dumnezeu nu se plânge de neplata datoriei. Despre ce legi vorbeşti tu? Cel ce nu este în stare să împlinească şi puţinele datorii pe care i le cer legile nu se poate numi nici cetăţean, cu atât mai puţin erou, şi cel mai puţin sfânt. Clica din Ierusalim, în frunte cu Pilat, nu va răspunde pentru neîmplinirea legilor statului, dar va răspunde pentru răstignirea lui Dumnezeu.

Când omul împlineşte toate legile, atunci poate spune: „am ajuns la măsura animalului”, pentru că animalul trăieşte întocmai după legea rânduită lui. Cine nu a ajuns la măsura animalului, cum va ajunge la măsura lui Dumnezeu?

54 CINCI IMBOLDURI

Sunt cinci imbolduri de căpetenie, după care se călăuzesc oamenii în faptele lor: 1. câştigul personal cu desfătarea proprie; 2. legătura de rudenie sau de sânge; 3. legile comunităţii; 4. conştiinţa; 5. simţământul prezenţei Dumnezeului Celui Viu. Primele trei impulsuri le întâlnim şi la animale; cel de-al patrulea la mulţi oameni, iar cel din urmă doar la unii oameni. Să ne exprimăm într-un limbaj militar: Impulsul al cincilea este asemeni primei linii a frontului pe care, dacă omul o pierde, se retrage şi cade în a doua linie a frontului (şi anume impulsul al patrulea), pe care dacă îl pierde omul se retrage şi cade în a treia linie a frontului (şi anume al treilea impuls), pe care dacă omul îl pierde se retrage şi cade în a patra linie a frontului (şi anume al doilea impuls), pe care dacă îl pierde omul se retrage şi cade în a cincea linie a frontului (şi anume întâiul impuls).

Aşa merge decăderea omului - decăderea şi pierzania. Zicem şi pierzania pentru că omul poate pierde şi ultima linie a frontului (respectiv impulsul cel dintâi), şi atunci nu-i rămâne nimic decât nepăsarea tocită faţă de toate, deznădăjduirea şi sinuciderea.

55 VALORILE

Când cineva înlătură pe Dumnezeu ca valoare de căpetenie, atunci natura ajunge pentru el valoarea de căpetenie.

Când cineva înlătură natura ca valoare de căpetenie, atunci cultura ajunge pentru el valoarea de căpetenie. Când cineva înlătură cultura ca valoare de căpetenie, atunci anumite grupuri de oameni sau de lucruri, ori anumiţi oameni şi anumite lucruri ajung pentru el valoarea de căpetenie. Însă a înlătura pe Dumnezeu ca valoare de căpetenie şi a socoti apoi faptele lui Dumnezeu sau faptele oamenilor ca valori de căpetenie înseamnă a schimba un galben de aur cu un argint şi a iubi mai mult argintul decât aurul pierdut; mai înseamnă a schimba argintul cu arama şi a iubi mai mult arama decât argintul pierdut.

56 COPILUL ŞI FILOSOFUL

Copilul trăieşte în anotimpul de acum, filosoful trăieşte în cel ce va să vină. O fetişcană rumenă atrage cu frumuseţea ei şi privirea copilului, şi cea a filosofului. Copilul o priveşte şi se bucură de ceea ce vede ochiul. Filosoful o cântăreşte cu gândurile adâncite în alt anotimp şi, în locul fetişcanei frumoase, vede cu tristeţe un schelet uscat, în jurul căruia nu se aude zumzetul albinelor de primăvară, ci vântul de toamnă. Cine ar putea risipi norul de pe fruntea filosofului? Nimic, în afară de întinderea

cugetului înapoia tuturor anotimpurilor cunoscute, departe, departe, în anotimpul veşnicei primăveri.

57 NU TOTUL ESTE MINCIUNĂ

„Lumea aceasta este minciună!”

Nu este adevărat. Dacă în lumea aceasta vulpea e minciună, leul nu este minciună. Dacă şarpele este minciună, este oare şi boul? Dacă, în această lume, maimuţa este urâţenie, calul nu este urâţenie. Dacă scorpionul este urâţenie, este oare şi privighetoarea? Dacă socoteşti lumea drept o menajerie, vei avea totuşi ce alege. Dacă nu doreşti minciuna, vei avea tovărăşie; dacă dispreţuieşti urâţenia, niciodată nu vei fi singur.

58 MINTEA ŞI INIMA

Când mintea singură face socoteala, atunci inima se preschimbă într-un burete plângător şi şterge. Când inima singură face socoteala, atunci mintea se preschimbă într-un burete plângător şi şterge. Iar tabla cea neagră a sufletului aşteaptă cu nesaţ o scriere nouă, mereu nouă, de teamă ca nu cumva să plece în cealaltă lume cu socoteala nefăcută.

58 OAMENI FELURIŢI

Îl întreb pe omul trupesc: „Cine eşti tu?” Iar el răspunde: „Eu sunt eu”, şi se gândeşte la trupul său. Îl întreb pe omul gânditor: „Cine eşti tu?” Iar el răspunde: „Văd înăuntrul meu doi străini; încerc să-mi croiesc drum printre ei şi sunt oaspete când la unul, când la altul”, şi se gândeşte la sufletul său intuitiv şi conştient. Îl întreb pe omul duhovnicesc: „Cine eşti tu?” Iar el răspunde: „În adâncul sufletului meu se află Cineva; îmi întind mâinile să-L cuprind, însă îmi dau seama că pentru aceasta mi-ar trebui nişte mâini mai lungi decât întregul cosmos. Pe Acela să-L întrebi cine sunt eu.”

59 CEARTĂ ÎNTRE DOUĂ ŞCOLI

Toată cearta dintre două şcoli stă în întrebarea: care ochi sunt orbi, cei lăuntrici sau cei din afară? Vederea cea veşnică răspunde: şi unii, şi alţii sunt orbi fără Mine. Când Eu privesc prin ei şi ei privesc prin Mine, şi unii, şi alţii văd.

60 IARĂŞI DESPRE CEARTA ÎNTRE DOUĂ ŞCOLI, PUŢIN ALTFEL

O şcoală învaţă: lumea este din nimic; altă şcoală

învaţă: lumea este din ceva. Să nu te duci, bucuria mea, în niciuna din aceste şcoli, nu-ţi pierde timpul. Dar când auzi cearta lor, opreşte-te în prag şi strigă: spuneţi-mi ce este acela „nimic” şi ce este acela „ceva”! Apoi, cârmuindu-te de împreuna-tăcere a celor două şcoli, întoarce-te şi grăbeşte-te acasă, cugetând la Cel ce este singura măsură a ceea ce este nimic şi a ceea ce este ceva.

61 CEARTĂ ÎNTRE TREI ŞCOLI

Deist, theist sau pantheist? Pentru credincios, aceste cuvinte nu înseamnă altceva decât locul de întâlnire cu Dumnezeu. Şi de fapt nici nu înseamnă prea mult, căci credinciosul este încredinţat că oriunde ar hotărî o întâlnire cu Dumnezeu, El se află acolo.

62 BLESTEMUL ŞI BINECUVÂNTAREA

Caută să faci oamenilor lucrul pentru care, la început, poate te vor blestema, dar la urmă te vor binecuvânta; şi niciodată lucrul pentru care la început te vor binecuvânta, iar la sfârşit te vor blestema. Împăratul Nero, la început, a binecuvântat-o pe mama lui care l-a îmbărbătat pe calea răului; însă la sfârşit, când răul l-a dus până la ambiţia de a nu se mai putea întoarce, a blestemat-o.

Copilul ce stă cu săniuţa pe gheaţă îţi va fi recunoscător dacă îl împingi de la spate; dar când va aluneca în prăpastie, pe tine te va socoti pricina nenorocirii lui şi te va blestema.

Păcătoşii te vor copleşi cu laude când le vei încuviinţa păcatele; dar să nu te apropii de patul lor de moarte când îşi vor da ultima suflare.

63 OAMENII AU JUDECATĂ SĂNĂTOASĂ

Oamenii nu cred în credinţa pe care o propovăduiesc puţin-credincioşii. Oamenii privesc cu neîncredere ştiinţa predată de neştiutori înfumuraţi. Oamenii se revoltă împotriva bogăţiei, când aceasta este în mâna zgârcitului. Oamenii dispreţuiesc autoritatea plinită de un om lipsit de vrednicie. Bolnavii nu prea îi cheamă în ajutor pe medicii tuberculoşi. Deci, oamenii au înţelegere sănătoasă şi judecată cinstită. Călătorul obosit se mânie pe hangiul care nu-i poate pune la îndemână nici cina, nici aşternutul şi-l întreabă: Pentru ce te numeşti hangiu?

64 VIAŢĂ ŞI POEZIE

Pune-ţi viaţa în versuri. Şi iarăşi îţi spun: pune-ţi viaţa în versuri, dacă vrei să simţi viaţa a-toată-lumea şi să fii în legătură şi

înţelegere cu ea. Poţi critica un cântec, însă niciodată nu uita să cânţi. Criticii de poezie trăiesc şi mor, pe când poeţii doar trăiesc. Analiza ucide, poezia dă viaţă. Numai poezia poate da viaţă prozei, căci poezia a răsărit din pomul vieţii, iar proza din pomul cunoaşterii. Toţi spunem că minciuna e vremelnică, pe când adevărul este veşnic. Pentru ce altceva trăieşte poezia mai mult decât proza, dacă nu pentru că este mai aproape de adevăr şi mai aproape de viaţă? Şi astfel, dacă îţi pui viaţa în versuri, vei fi mai aproape de adevăr, mai aproape de viaţă.

GÂNDURILE

65-96

65 ZÂMBETUL

Deasupra râsului omenesc de fericire şi tânguirii de nefericire stă un zâmbet tainic, care încălzeşte, dar nu arde. Acest zâmbet este cu totul deosebit de zâmbetul celui cinic şi dispreţuitor, care te îngheaţă. Zâmbetul maicii către copilul vioi sau bolnav şi zâmbetul sfântului către cei puternici şi cei slabi se asemuieşte acestui zâmbet tainic şi înalt. Ce altceva înseamnă acest zâmbet decât părtăşie la bucuria celor veseli şi la mâhnirea celor întristaţi?

Ce altceva spune acel zâmbet decât că bucuria peste măsură pe pământ se va micşora degrabă prin întristare, şi că întristarea peste măsură pe pământ se va micşora degrabă prin bucurie?

Este cumplit cum neghiobia omului este cel mai bine înfăţişată de două animale ca maimuţa şi hiena. Caută să te înfrânezi cât mai mult cu putinţă de la schimonoseala nebunească a maimuţei şi de la hlizeala nebunească a hienei.

Aminteşte-ţi întotdeauna de surâsul tainic şi cald, asemenea surâsului maicii şi al sfântului, surâsului care arată firescul, sănătatea, înţelepciunea, milostivirea şi veşnicia. Veşnicie, căci râsul şi plânsul sunt trecătoare, pe când zâmbetul este nepieritor.

66 A PUTEA ŞI A TREBUI

Nu poţi râde mai mult decât trebuie, nici să plângi mai mult decât trebuie. Cu zâmbetul, însă, poţi lumina şi faţa ta, şi pe cea a vecinilor tăi cât doreşti. Nu poţi huli împotriva lumii şi împotriva lui Dumnezeu cât doreşti, cu toate că ţie îţi poate părea şi altfel, ci numai până ce se umple măsura. Iar când se umple măsura, te vei întâlni cu răzbunătorul, trimis de soartă, nici tu nu ştii cum, nici el nu ştie pentru ce.

Nu poţi umple lumea cu mândria ta cât doreşti, cu toate că ţie îţi poate părea şi altfel, ci numai până ce se umple măsura. Pârâul sălbatic de munte nu poate umple văile domoale cu apă şi nămol cât vrea el, ci numai câtă vreme primeşte apă din munte. Însă din clipa în care muntele nu-i mai trimite apă, el se retrage ca un hoţ în colţul său şi, în neputinţa sa, se acoperă din preaplin cu buruieni, răsărite din nămolul său.

Ceea ce se poate, se poate; acest lucru trebuie să-l ştii. Ceea ce nu se poate, nu se poate; acest lucru trebuie să-l ştii şi mai bine, ca să nu te faci asemenea pârâului care, din pricina umflării sale, nu se vede decât pe el, iar pe urmă nu se mai vede nimic în afară de noroiul şi buruienile sale.

67 EGOISM ŞI EROISM

Fii neîncrezător faţă de teoriile şi convorbirile despre legea egoismului. Nu există niciun fel de lege a egoismului. Dumnezeu este prezent în cosmos şi oamenii sunt neamul lui Dumnezeu.

Omul care sare în apă ca să-l scape pe cel ce se îneacă nimiceşte cu un singur gest toate teoriile şi pune capăt convorbirilor de acest fel.

68 NATURA, OGLINDA OMULUI

Teoriile despre egoism nu se pot îndreptăţi prin natură. Oamenii se grăbesc foarte să arunce vina asupra altuia pentru răul lor. Natura se călăuzeşte după oameni. Natura îşi rânduieşte firea după stările sufleteşti ale omului. Câtă vreme Adam s-a supus lui Dumnezeu, şi natura i s-a supus. Însă când el s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, şi natura s-a răzvrătit împotriva omului.

Aşa cum anumite gânduri, dorinţe sau patimi puternice lucrează asupra întregului organism şi asupra nervilor omului până la vârf, tot aşa şi firea, starea sufletească, credinţa şi moralitatea omului lucrează asupra întregii naturi de la un capăt la altul.

Răutatea omului poate umple întreaga natură de răutate, iar mila omului poate preschimba întreaga natură prin milostivire. La noi, în Balcani, şi astăzi poporul crede că ploile, seceta, grindina, anii roditori ori neroditori, sănătatea şi molimele ţin de curăţia morală a poporului. Aceasta este cea mai veche şi cea mai trainică credinţă a tuturor popoarelor de pe pământ.

Pentru sfinţi, natura este milostivă; pentru cei nesfinţiţi şi necuraţi, e răzbunătoare. Natura este, aşadar, oglinda omului. Aşa cum este omul, aşa şi natura îl înfăţişează în sineşi.

Nu este nicio lege a egoismului în natură. Dar oamenii egoişti, când ajung la culmea egoismului, îşi privesc faţa urâţită în oglinda naturii şi pun urâţenia lor pe seama oglinzii. Dar când a dat socoteală oglinda de faţa urâţită, pe care trebuie s-o arate aşa cum este?

69 SFÂNTUL

Sfântul este cel mai mare biruitor; lumea zace moartă la picioarele lui. După ce omida se preface în fluture, acesta stă ca un biruitor pe coconul gol. Dintre toate magazinele, cel mai drag copilului îi este cel cu jucării. Dintre toate magazinele din oraş, cel mai nesuferit omului mare îi este cel cu jucării pentru copii.

Ce este lumea păpuşilor şi a imaginilor pentru copil, aşa este

lumea materială pentru un sfânt în clipa în care sufletul lui s-a ridicat la lumea morală şi duhovnicească. Pentru omul duhovnicesc, descoperirea înşelării de sine este punctul în care se sfârşeşte o lume şi începe o alta.

70 IARĂŞI DESPRE SFÂNT, PUŢIN ALTFEL

Pentru sfânt, natura închipuie trecutul. Sfântul şi-a însuşit alfabetul naturii, i-a citit cuvintele, i-a ascultat sunetele, i-a înţeles vorbele, şi a închis cartea. Numai în sfânt natura şi-a atins pe deplin rostul, căci ea a deşteptat omul dintr-însul, l-a îndrumat către Dumnezeu şi s-a retras din faţa lui. Sprijinindu-se pe temelia dată de natură, sfântul este nevoit să se urce singur pe scări cereşti - cu gândul, cu rugăciunea, cu bunătatea -, mânat de natură şi tras de Dumnezeu. Sfântul este nemărginit de recunoscător şi nesfârşit de milostiv faţă de natură. De aceea şi natura îl socoteşte pe sfânt drept singurul ei prieten de pe pământ, neiubitor de sine. Într-adevăr, nu este privelişte mai mişcătoare pe pământ decât prietenia dintre sfânt şi fiarele sălbatice. Şi, cu toate acestea, sfântul priveşte asupra întregii naturi ca omul în vârstă la magazinul cu jucării pentru copii. O privire, un zâmbet de milă, o amintire plăcută, şi călătorul trebuie să meargă înainte şi să urce prin furtună. Trebuie să uite tot, trebuie să părăsească tot, ca să înţeleagă tot şi să primească tot. Pentru cel nesăţios, natura închipuie viitorul; pentru artist, prezentul; pentru sfânt, trecutul.

71 NATURA ESTE JERTFĂ

Natura este jertfa omului. Câţi oameni s-au jertfit pentru natură? Iar îndeobşte natura se jertfeşte toată pentru om.

Natura este făcută să-l înveţe pe om, să-l deştepte, să-l arate în toate amănuntele, să-l aducă în fire, şi apoi să se piardă. Natura se află toată în om, întreagă, fără cusur. Ea se află în om ca o cântare întreagă, iar în afara omului, ca părţi, cuvinte, sunete şi litere ale acestei cântări. Ea se află în om ca plinătate a vieţii, iar în afara omului ca strigăt şi simbol al vieţii.

72 FAPTE, LEGI ŞI ADEVĂRUL

Copiii pătrund până la fapte; oamenii obişnuiţi pătrund până la legi; numai oamenii duhovniceşti pătrund până la Adevăr.

Fapta se poate măsura, legea se poate descrie, însă Adevărul nu se poate nici măsura, nici descrie. Cel ce stă în Adevăr poate simţi Adevărul, însă nu-l poate vesti prin cuvinte acelora care stau în afara Adevărului, în cercul faptelor şi al legilor. Faptele şi legile

ascund şi mărginesc Adevărul şi nu îngăduie să se vorbească despre Adevăr altfel decât prin ele. De aceea, când vorbesc despre Adevăr, oamenii duhovniceşti se coboară la măsura copiilor sau a oamenilor obişnuiţi.

73 UNDE-L VEI ÎNMORMÂNTA PE CEL UCIS?

Mie nu-mi pasă cine mă va ucide: microbii sau oamenii; numai că microbii nu vor da răspuns pentru ucidere, pe când oamenii vor trebui să dea.

Învaţă din pilda albinei. Ea plăteşte cu preţul vieţii împunsătura făcută omului. Toţi cei ucişi de mâna ta au două case veşnice: una în lumea cealaltă, alta în conştiinţa ta. Poţi să îl înmormântezi pe cel ucis oriunde, el se va ridica la miezul nopţii în mijlocul sufletului tău şi-ţi va pune întrebări, la care vei răspunde cu chin şi sudoare, până în zorii zilei.

74 OMUL FOLOSITOR

Cel mai folositor om pentru popor nu este întotdeauna acela care este cel mai văzut şi despre care tot poporul aude vorbindu-se; ci adesea-i acela care, ascuns ca şi conştiinţa, se roagă lui Dumnezeu pentru popor şi pe care Dumnezeu îl ascultă.

75 LUCRAREA TĂCUTĂ A LUI DUMNEZEU

Nenumăraţi oameni lucrează, de dimineaţă şi până seara, la lumina Soarelui, fără să privească la Soare, fără să simtă Soarele, fără să cugete măcar o dată la Soare!

Nenumăraţi oameni îşi petrec veacul în lumină, cu puterea şi cu ajutorul lui Dumnezeu, fără măcar să privească la Dumnezeu, fără să cugete măcar o dată la Dumnezeu! Şi Soarele tace fără mânie şi continuă să lumineze neîncetat. Şi Dumnezeu tace fără de mânie şi continuă să ajute neîncetat.

Însă, când se face întuneric, când cade ceaţa, când ciupeşte gerul, atunci oamenii îşi aduc aminte de Soare, îşi întorc privirea spre Soare, laudă Soarele, suspină după Soare.

Tot aşa, când încep suferinţele, lipsurile, chinurile în neputinţă şi strâmtorările fără ieşire, oamenii îşi aduc aminte de Dumnezeu, îşi întorc privirea spre Dumnezeu, Îl laudă pe Dumnezeu şi suspină după Dumnezeu.

76 DUMNEZEU ŞI PĂCATUL

Dumnezeu şi păcatul stau pe două planuri opuse.

Nimeni nu-şi poate întoarce faţa către Dumnezeu până ce mai întâi nu întoarce spatele păcatului, nici nu-L poate iubi pe Dumnezeu până ce mai întâi nu urăşte păcatul.

Spatele nu vede; tot aşa, cel întors cu faţa către păcat nu-L poate vedea pe Dumnezeu.

Şi duhul nostru, ca şi globul pământesc, are doi antipozi: răsăritul şi apusul, lumina şi umbra, înfierea şi robia, harul şi legea.

Însă dragostea, la omul duhovnicesc, şterge antipozii şi face ca totul să fie lumină, înfiere şi har.

77 OMUL ESTE CHIP PENTRU OM

Oamenii pe care îi întâlneşti să fie pentru tine chipuri vii ale binelui sau răului din tine.

Ţine-ţi neîncetat gândurile şi dragostea asupra chipurilor bune, ca şi tu să ajungi astfel chip al binelui, pentru fraţii tăi.

78 PRONIA

Pronia se arată şi în reguli, dar şi în excepţii. Oamenilor, însă, ea pare mai vădită în excepţii.

În vremea ospăţului împăratului Valtasar, când oaspeţii *beau vin, pe dumnezeii cei de aur, şi de argint, şi de fier, şi de lemn, şi de piatră lăudând,* se arătă deodată o mână şi scrise cele trei cuvinte fatale: *Mani, Thekel, Fares.*[2] *Într-această noapte fost-a omorât împăratul Valtasar Haldeul.* (Daniil, cap. 5) Prorocul Daniil a fost aruncat în groapa cu lei şi a petrecut noaptea împreună cu aceştia. A doua zi a fost scos din groapă viu şi nevătămat.

În clipele deosebit de fericite şi în clipele deosebit de nefericite, oamenii simt lucrarea hotărâtoare a Proniei: când lucrarea dreptăţii, când lucrarea milostivirii. Aerul este întotdeauna împrejurul nostru şi în neîncetată lucrare. Dar noi simţim cu adevărat aerul numai atunci când suflă vântul, şi atunci vorbim mai mult despre el.

Aşa precum un om tuberculos se gândeşte mereu la aer, tot astfel şi omul ce-şi cunoaşte păcătoşenia se gândeşte neîncetat la Dumnezeu - căci, iată, şi unul, şi celălalt sunt siliţi să cugete necontenit la leac şi la doctor.

[2] „Şi aceasta este tâlcuirea cuvântului: Mani - măsurat-au Dumnezeu împărăţia ta, şi au plinit pe ea; Thekel - pusu-s-a în cumpănă, şi s-a aflat cu scădere; Fares - împărţitu-s-a împărăţia ta, şi s-a dat midilor şi persilor.” (Dan. 5:26-28) *(n.red.).*

79 FĂRĂ DUMNEZEU, CA FĂRĂ AER

Precum pasărea care, atunci când ar da de locurile fără aer, s-ar întoarce repede la aer, aşa şi tu, întoarce-te repede şi fugi din mijlocul necredincioşilor; deoarece între ei nu te vei putea ţine cu aripile, ci negreşit vei cădea. Acest lucru ţi-l spun încă o dată: precum pasărea care când dă de locurile fără aer, se întoarce repede la aer, aşa şi tu întoarce-te repede şi fugi din mijlocul necredincioşilor; deoarece între ei nu te poţi ţine pe aripi (nu vei putea zbura), ci negreşit vei cădea. Dumnezeu este aerul sufletului tău. Fără acest aer, sufletul tău negreşit va să cadă în praf şi, întocmai ca şarpele, va să se târască în praf.

80 ÎMPĂRĂŢIILE

O împărăţie mai mică îşi are adevărata împlinire într-o împărăţie mai înaltă. Împărăţia naturală îşi are adevărata împlinire în împărăţia morală. Împărăţia morală îşi are împlinirea în împărăţia duhovnicească. Împărăţia duhovnicească îşi are împlinirea veşnică în Cel ce, mai presus de Sine Însuşi, nu are pe nimeni şi nimic. Orice împărăţie mai înaltă este tăcută şi se poate exprima într-o împărăţie mai mică. De aceea se poate spune că orice împărăţie mai mică este istoria unei împărăţii mai înalte decât ea. Sau: orice împărăţie mai mică este un cuvânt al cărui tâlc se ascunde într-o împărăţie mai înaltă. Şi precum tâlcul şi duhul unui cuvânt sunt întotdeauna mai cuprinzătoare decât însuşi cuvântul, tot aşa şi orice împărăţie mai înaltă este mai cuprinzătoare decât orice împărăţie mai mică.

Nicio împărăţie nu-şi poate avea expresia potrivită nicăieri în afară de sine. De aceea o împărăţie mai mică este expresia desăvârşită, dar nu şi potrivită a unei împărăţii mai înalte.

81 TRAGEDIA GÂNDIRII OMENEŞTI

Tragedia gândirii omeneşti poate fi socotită o operă de teatru în două acte. Actul întâi poate fi numit „înţelegere literală”, iar al doilea „nechibzuinţă.” Înţelegere literală este atunci când gândirea socoteşte una dintre lumile mici mai cuprinzătoare decât toate lumile mai înalte, socotind adică toate lumile mai înalte contopite şi pe deplin cuprinse în lumea cea mică.

Nechibzuinţă este atunci când gândirea trece o lume cu vederea, aşa că leagă cea dintâi lume cu a treia sau pe a doua cu a patra, fără veriga de legătură. Oamenii cu înţelegere literală şi cei nechibzuiţi sunt cea mai mare pagubă pentru omenire. Cei dintâi au înghesuit toate lumile mai înalte în lumea firească şi, astfel, au

încercat să facă totuna din cuvânt şi din înţelesul cuvântului. După înţelegerea lor, împărăţia morală, împărăţia sufletească, împărăţia cerească, ca şi Însuşi Dumnezeu, toate se cuprind pe deplin în împărăţia firească. Şi aşa, firea ajunge să fie şi cuvântul, şi obiectul cuvântului, şi semnul, şi duhul. Prin urmare, nu duhul cuvântului este adeverirea cuvântului, ci cuvântul este adeverirea duhului. Dacă şi tu eşti un om cu înţelegere literală, atunci gândirea ta este neştiutoare. De aceea, când citeşti slovele firii, te asemeni unui copilaş ce buchiseşte cuvinte străine fără să priceapă înţelesul lor. De bună seamă, pentru copil cuvintele nu sunt numai cuvinte (expresii), ci şi obiecte - realităţi ultime.

Cei nechibzuiţi sunt aceia care, să zicem, nu ţin seama de împărăţia morală, dar recunosc împărăţia firească şi duhovnicească, ori aceia care sar peste toate împărăţiile dintre împărăţia firii şi Dumnezeu. În timpul acestei sărituri mortale, gândirea se împiedică şi sparge două oglinzi: pe cea pământească şi pe cea cerească. Atunci, pe oglinda pământească cea spartă joacă umbrele duhurilor şi dumnezeilor imorali, iar pe oglinda cerească cea spartă joacă oamenii imorali şi dobitoacele.

Dacă şi tu eşti dintre cei nechibzuiţi, atunci gândirea ta este încâlcită. Ai amestecat cuvinte din diferite limbi şi alcătuieşti o poveste pe care nici tu nu o înţelegi. Ai risipit cerul pe pământ şi ai spulberat pământul spre cer, şi în acest nor de praf dansezi cu Shiva, furi focul zeilor împreună cu Prometheu, şi cu Gautama Buddha îi izbăveşti pe zei. Acestea sunt cele două acte ale tragediei gândirii omeneşti pe lângă alte nenumărate scene şi tablouri.

82 NORII

Oamenii care sunt foarte aproape de Dumnezeu, care „umblă împreună cu Dumnezeu”, ca Enoh, nu se simt în stare să-L exprime pe Dumnezeu nici prin cuvinte, nici prin semne ori forme. Oamenii care sunt puţin mai departe decât cei dintâi de Dumnezeu simt că-L pot exprima pe Dumnezeu în cuvinte, în semne şi în forme. Oamenii care sunt departe de Dumnezeu nu pot crede în Dumnezeu până ce nu-L întâlnesc exprimat în cuvinte, în semne şi în forme.

Dumnezeu este milostiv faţă de toţi, şi-i scaldă în dragostea Sa şi pe cei din urmă, şi pe cei dintâi. El a aşezat Luna ca să lumineze acele făpturi care ar fi arse de nemijlocita lumină a Soarelui.

Călătorule pe cărarea cea îngustă, păşeşte cu luare-aminte de la norul cel mai des către cel mai subţire, ţinându-te cu grijă

întotdeauna cu mâna stângă de norul pe care-l părăseşti şi cu mâna dreaptă de norul pe care-l întâlneşti, ca focul din norul cel subţire să nu te ardă! Ţine-te de unul, dar nu-i da drumul celuilalt.

83 ADEVĂRUL ŞI BINELE

Adevărul nu poate fiinţa fără bine, nici binele fără adevăr, nici amândouă fără roadele lor. Aceasta este pecetea dumnezeiască cu care se pecetluieşte tot lucrul şi toată fiinţa, din toate lumile. Până ce nu se deschide toată pecetea, nu este cu putinţă a înţelege nicio făptură şi nicio fiinţă, de la cea mai mică la cea mai mare. Prin osteneala lor, oamenii nu pot ridica decât a treia parte din pecetea cea tainică. Numai Cel ce a pecetluit-o o poate desface cu totul. Îngrijeşte-te neîncetat de curăţia inimii, ca să ţi se deschidă pecetea oricărei taine din lume. Căci adevărul oricărui lucru este ca şi oglinda care niciodată nu se înceţoşează şi în care omul îşi poate vedea frumuseţea cea cerească.

84 NEFERICIREA

Nefericirea pe care Dumnezeu o îngăduie să vină asupra noastră este mai bună decât fericirea pe care ne-o zidim singuri. Dumnezeu îngăduie nefericirii să vină totdeauna la vreme asupra credincioşilor săi. Ea este ca glasul prietenului ce strigă la miezul nopţii celor ce dorm: Arde!

Înţeleptul părăseşte casa cuprinsă de flăcări şi, lăsând-o să ardă, îşi scapă viaţa. Iar nebunul se vaită în mijlocul focului şi aşteaptă să ardă în flăcări odată cu casa.

85 FERICIREA

Când fericirea clădeşte cuib pentru tine şi pentru copiii tăi, să nu crezi că ea te va răsfăţa multă vreme, pe tine sau pe copiii tăi. Împotriva oricărei fericiri pământeşti a noastre se porneşte o uneltire nevăzută. Abia te aşezi bine în cuibul fericirii şi te încălzeşti în el, când pe neaşteptate pătrunde în cuib capul şarpelui. Fericirea pământească este aceeaşi cu fericirea pe care şarpele a făgăduit-o Evei, şi iată, acelaşi şarpe pătrunde şi la tine ca să-ţi arate masca fericirii tale. O mamă se tânguia amarnic deasupra mormântului celor doi copii ai săi:

— Doamne, oare nu ai găsit puţină îndurare pentru aceşti doi viermişori?

Iar răspunsul lui Dumnezeu a venit prin gura unui duhovnic:

— Mamă, Dumnezeu a avut îndurare pentru aceşti doi viermişori ai tăi, de aceea i-a şi luat. Pentru tine erau nişte

viermişori, dar pentru Dumnezeu vor fi îngeraşi. Dumnezeu a avut îndurare şi pentru tine, şi tocmai de aceea ţi-a luat copiii - deoarece tu te-ai încălzit prea mult, împreună cu copiii tăi, în cuibul fericirii, şi nu ai luat seamă la capul şarpelui de sub cuib.

86 TRAISTA FERICIRII

Traista fericirii noastre pământeşti este totdeauna ruptă. Cu cât bagi şi bagi mai multe lucruri în traistă, cu atât se varsă mai mult din ea. Cei mai neiscusiţi în înţelepciunea dumnezeiască poartă traistele cele mai mari, iar înţelepţii umblă fără nicio traistă.

Dacă te bucuri că nu este cazul tău, că traista ta nu pare a fi ruptă, atunci ascultă porunca morţii: „unu, doi, trei”, şi atunci şi tu te vei simţi pe marginea mormântului în care va apăsa asupra ta nu numai pământul, ci şi traista fericirii, prea-plină, care va îndoi întunericul şi greutatea mormântului.

87 DUMNEZEU ALUNGĂ NEŞTIINŢA

Cu cât se lărgeşte cercul ştiinţei, cu atât se lărgeşte şi cercul neştiinţei. Cu cât se înmulţeşte numărul dorinţelor împlinite, cu atât creşte şi numărul dorinţelor neîmplinite. Singur Dumnezeu, după măsura bunătăţii şi a curăţiei noastre, poate mărgini cercul neştiinţei şi poate micşora numărul dorinţelor neîmplinite. Nenumăraţi oameni sfinţi au strigat: din clipa în care Te-am cunoscut, Doamne, a pierit întunericul neştiinţei mele şi s-a stins flacăra dorinţelor mele!

88 ŞTIRILE ZILEI

Ştirile zilei: Oamenii l-au ucis pe ţar în Rusia, ca să le fie mai bine. Oamenii l-au ucis pe preşedinte în Polonia, ca să le fie mai bine. Oamenii au ucis şase miniştri în Grecia, ca să le fie mai bine. Medicina s-a dezvoltat puţin, în ultimele veacuri, faţă de chirurgie. Şi chirurgia politică a întrecut cu mult medicina politică. Se crede în amputare, însă amputarea se face fără socoteală, iar sângele se scurge din restul trupului şi nu poate fi oprit.

În acest caz, ca şi îndeobşte în toate cazurile, toţi ucigaşii s-au înşelat în socoteala lor. Cei ucişi joacă pe mai departe un rol în societate, un rol nu mai mic decât cel jucat înainte de moarte. Acest lucru este văzut de toţi şi simţit de toţi; toţi se străduiesc să oprească sângele care curge din organismul societăţii, dar, în acelaşi timp, toţi cugetă şi vorbesc despre noi amputări, despre noi tăieri.

89 OAMENII DESĂVÂRŞIŢI ŞI OAMENII NEDESĂVÂRŞIŢI

Oamenii nedesăvârşiţi se simt bine în această lume. Cei desăvârşiţi s-au simţit întotdeauna străini şi călători în această lume. Cei nedesăvârşiţi îşi caută obârşia şi o află, zic ei, în gunoi şi în ograda din jurul casei; de aceea, cântărind de unde şi ce sunt, se simt mândri de chipul şi asemănarea omenească. Cei desăvârşiţi îşi caută începutul şi îl află departe, mai presus de flăcările stelelor, în înţelegerea cea necuprinsă şi în sfinţenia cea negrăită - de aceea sunt smeriţi şi trişti, pentru că se văd foarte depărtaţi de chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Pe cel desăvârşit nu-l chinuie mult întrebarea: „Cine m-a făcut?” Pentru el nu poate fi decât o singură alternativă: ori Dumnezeu, ori eu. Şi fiindcă socoteşte că tot ceea ce-l înconjoară este mai puţin înţelept decât Dumnezeu şi decât el însuşi, şi pentru că ştie că nu s-a făcut singur, nu rămâne nimeni, nu doar în acest univers, ci şi în sute de universuri ca acesta, care să se poată numi făcătorul său, al omului, afară de unul Dumnezeu.

Iar cei nedesăvârşiţi sucesc şi răsucesc întrebarea pe toate feţele, şi îşi caută obârşia în gunoi şi în ograda din jurul casei, numai ca să nu aibă de cine se teme ori de cine să se ruşineze, şi ca să aibă cu ce să se laude.

90 VIAŢA - CEA MAI MARE UNIVERSITATE

Dumnezeu a poruncit tuturor făpturilor Sale să înveţe şi să trezească sufletul omului. Nu este nicio clipă în timp şi niciun pas în spaţiu fără să dea lecţii omului. Chiar şi visul. Pentru că somnul odihneşte doar trupul, în timp ce sufletul veghează şi învaţă. Visul te va ajuta să dezlegi multe ghicitori pe care veghea nu ţi le-a dezlegat. Toţi suntem în şcoală de la naştere până la moarte. Nu sunt în lume oameni neşcoliţi. Nu este sălbatic pe faţa pământului care, prin cunoştinţele şi deprinderile sale, să nu poată ruşina pe cel mai mare învăţat al lumii. Chiar prin naştere, toţi ne înscriem la universitatea firii şi învăţăm aici, ziua şi noaptea, până la moarte. Cunoştinţele de temelie se dobândesc aici, încet şi pe nesimţite, precum trupul omenesc creşte încet şi pe nesimţite. Cât este de comună limba oamenilor învăţaţi şi a celor neînvăţaţi... şi mai mare este capitalul întregii lor cunoaşteri comune.

Nu este om care să nu ştie multe, nici nu este om care să ştie îndeajuns.

91 ŞTIINŢA ŞI PURTAREA

Un ţăran fără carte ştie mai multe decât îşi închipuie un orăşean cu carte. Dumnezeu îl învaţă. Un orăşean cu carte ştie mai puţin decât îşi închipuie un ţăran fără carte. Mândria scade ştiinţa lui. Învaţă ce vrei şi cunoaşte ce poţi; însă un lucru trebuie să ştii: întotdeauna este mai de preţ purtarea cea bună, decât ştiinţa cea multă. Omul învăţat, îmbrăcat în haine de puşcăriaş, stârneşte scârba, dar cel fără carte îmbrăcat în haine de puşcăriaş stârneşte mila. Când se află că un om învăţat a făcut o faptă rea, pe buzele tuturor stă aceeaşi întrebare: cum a putut cunoaşte acest om nenumărate lucruri, dar n-a putut învăţa două lucruri de căpătâi: să se teamă de Dumnezeu şi să-i cinstească pe oameni?

Învaţă ce vrei şi cunoaşte ce poţi; însă un singur lucru nu trebuie să-l înveţi: să foloseşti rău ştiinţa ta. De atâtea ori s-a spus: e mai bine să nu ştii decât să ştii şi să foloseşti rău ştiinţa ta!

92 OCHII ŞI MINTEA

O lume întreagă poate încăpea într-un ochi, iar trei lumi într-o minte. Doi ochi văd la fel ca unul. Şi o mie de ochi văd la fel ca unul singur. Ochiul este ochi pentru o lume, mintea este ochi pentru trei lumi. Ochiul este martorul faptelor, mintea este martorul lucrurilor, al legilor şi al adevărului. Dacă doi ochi văd la fel ca şi un ochi, pentru ce două minţi se ceartă în jurul unui adevăr? Fiindcă mintea este o oglindă neasemuit mai simţitoare decât ochiul; încât, dacă se înceţoşează câtuşi de puţin, abia dacă mai poţi vedea în ea ceva mai mult decât în ochiul trupesc. În oglinda înceţoşată a minţii - înceţoşată de răutate şi păcat - se pot oglindi numai faptele, ca şi în ochiul trupesc. Însă mintea înceţoşată poate să înceţoşeze şi ochiul trupesc. Atunci şi faptele vor apărea strâmbe în amândoi ochii, şi în minte, şi în ochi, întocmai ca în oglinzile strâmbe.

93 CÂND ÎŞI ADUCE OMUL NEGREŞIT AMINTE DE DUMNEZEU?

Negreşit, şi cel mai rău om îşi aduce aminte de Dumnezeu de trei ori în viaţă: când vede pe cel drept că suferă din vina lui; când el însuşi suferă din vina altuia; şi când îi soseşte ceasul morţii. Negreşit, de trei ori în viaţă plânge şi cel mai învârtoşat păcătos: când, gonit de oameni ca o fiară sălbatică, este mângâiat de mâna mamei sale; când, bolnav şi părăsit, este cercetat de vrăjmaşul său de o viaţă, care îi aduce daruri şi iertare; şi când, pe patul de moarte, preotul îi spune: nu te teme, mila lui Dumnezeu este mai

mare decât păcatele tale!

De trei ori se aseamănă omul lui Dumnezeu: când i se naşte fiu; când înţelege şi-L primeşte pe Hristos; şi când se împacă cu pătimirea sa pentru dreptate.

94 INIMA ŞI EVANGHELIA

Din noroi este inima ta şi tot din noroi este şi hârtia pe care este scrisă Evanghelia. Şi pe una, şi pe cealaltă, a scris Duhul dătător de viaţă. De aceea, întâiul scris se potriveşte cu celălalt; cel dintâi rupe peceţile celuilalt, cel dintâi îl tălmăceşte pe celălalt. Când, din pricina patimii ei, lumea o arde pe cea dintâi, şi cea de-a doua este în primejdie să fie mistuită de foc.

95 MINCIUNA ÎNDEPĂRTEAZĂ DE DUMNEZEU

De Dumnezeu nu ne îndepărtează adevărul, ci minciuna şi numai minciuna. A spune că adevărul ne îndepărtează de Dumnezeu este totuna cu a spune că Dumnezeu ne-ar îndepărta de Dumnezeu. Gândurile mincinoase şi cuvintele mincinoase, simţurile mincinoase şi dorinţele mincinoase - toate acestea alcătuiesc suma minciunilor care ne duc la nefiinţă, la înşelare şi la tăgăduirea lui Dumnezeu. De pe această cale, de la această răspântie de drumuri, nu mai este întoarcere, fără un cutremur cumplit în viaţa omului; atunci omul cade orbit la pământ ca şi Saul, iar Dumnezeu îl ridică din praf şi neputinţă, şi-i deschide ochii şi-i arată cealaltă cale.

96 CHIPUL DE PRAF ŞI FUM

În clipa în care omul se leapădă de Dumnezeu cu bună-ştiinţă, cu adevărat şi în chip viclean - căci orice adevărată lepădare de Dumnezeu este vicleană - el nu mai este om, nu mai este animal şi ajunge un fenomen al naturii, fără nume, fără categorie. Aceasta deoarece suflarea dumnezeiască, pe care a insuflat-o Dumnezeu asupra chipului său de lut, îl părăseşte.

Cum arată atunci omul? Ca o aramă sunătoare ce se rostogoleşte în prăpastie, şi din această rostogolire răsună.

Dumnezeu şi-a luat suflarea înapoi. Ce a rămas? Un chip de praf şi fum, care stă în afara lumii zidite. Dacă vreodată acest chip de praf şi fum ajunge din nou om, adică primeşte din nou în sine suflarea lui Dumnezeu, atunci are loc zidirea din nou a omului. Mai limpede: o primenire a minunii Zidirii![3]

[3] Totuşi, Dumnezeu nu îl părăseşte pe om nici în iad. Sfinţii Părinţi

GÂNDURILE
97-128

---

tâlcuiesc că focul iadului este Lumina nefăcută (harul necreat) a lui Dumnezeu, care îi arde pe cei ce nu s-au curăţat din timpul vieţii şi, pentru aceasta, nu pot purta slava (energia) dumnezeiască. Acest lucru este zugrăvit foarte limpede în iconografia ortodoxă, precum fresca Judecăţii de Apoi de la Voroneţ şi din alte locuri. (n.red.).

97 URA

Cine urăşte întreaga lume nu se poate iubi nici pe sine. Cine urăşte întreaga lume se dispreţuieşte pe sine însuşi. Singur îşi aruncă plăcerile de fiecare zi, aşa cum se aruncă firimiturile la un câine. Cine urăşte întreaga lume porneşte război împotriva lumii întregi. De partea lumii va sta şi Dumnezeu. Ar fi mai bine pentru un astfel de om să spună muntelui: prăvăleşte-te peste mine!

98 IZBÂNDA DEPLINĂ A BINELUI

Toate morile macină în folosul lui Dumnezeu. Păcatul, dintr-o parte, trezeşte facerea de bine în cealaltă parte. De o parte furtul ascuns, de cealaltă, jertfirea deplină. Într-o parte închipuirea bolnăvicioasă, în cealaltă pătrunderea dumnezeiască. Dumnezeu nu face din rău bine, ci prin răul trezit scoală binele adormit. Nu poţi săvârşi niciun rău care să nu deschidă ochii, fie pe ai tăi, fie pe ai altora, pentru binele potrivit măsurii lor. Cum drama acestei lumi a început cu păcatul şi cum înaintea oricărui bine merge răul, înseamnă că drama lumii se va sfârşi cu bine. Când răul va arunca şi cea din urmă carte (de joc), binele va ţine încă o carte în mâini. Binele va aduna tot câştigul, iar răul va rămâne gol şi dator.

99 EGALITATEA

Dumnezeu nu este Dumnezeul egalităţii, ci al dragostei. Egalitatea ar înlătură toată dreptatea şi toată dragostea, ar înlătură toată moralitatea.

Oare soţul îşi iubeşte soţia din pricina egalităţii? Mama îşi iubeşte oare copilul din pricina egalităţii? Prietenul îşi iubeşte oare prietenul din pricina egalităţii? Inegalitatea este temelia dreptăţii şi reazemul (sprijinul) dragostei. Câtă vreme dăinuie dragostea, nimeni nu se gândeşte la egalitate.

Câtă vreme domneşte dreptatea, nimeni nu vorbeşte despre egalitate. Când se pierde dragostea, oamenii vorbesc despre dreptate şi gândesc la egalitate. Când, odată cu dragostea, piere şi dreptatea, oamenii vorbesc despre egalitate şi se gândesc la imoralitate. Adică, când morala piere, imoralitatea îi ia locul.

Din mormântul dragostei răsare dreptatea, din mormântul dreptăţii răsare egalitatea.

100 RĂPIREA DUHOVNICEASCĂ

Când omul se ridică până la Dumnezeu, el se află în răpire duhovnicească. Când Dumnezeu se coboară în lume, El se află în

extaz. În răpirea sa, omul este nelucrător. În extazul Său, Dumnezeu este lucrător. Aceea este cea mai deplină nelucrare a omului, aceasta este cea mai deplină lucrare a lui Dumnezeu. În Iisus Hristos se arată extazul personalizat al lui Dumnezeu în lume şi al lumii în Dumnezeu.

101 VASUL DE PREŢ CU CONŢINUT IEFTIN

Eşti sănătos, tânăr, frumos, curat, bine îmbrăcat, bogat, împodobit. Dar ce grozăvie, dacă pentru tine ziua închipuie ceea ce este pe din afară, iar noaptea ceea ce este înăuntru! Ce tristeţe, dacă gura ta este plină de cuvinte necurate şi cugetul tău plin de gânduri necurate, iar inima ta plină de pofte necurate şi de patimi! Atunci, toată împodobirea ta din afară slujeşte la întinderea goliciunii tale lăuntrice; şi frumuseţea ta din afară slujeşte la întinderea urâţeniei tale lăuntrice; şi curăţia ta din afară slujeşte întinderea necurăţiei tale lăuntrice.

Nu uita că oamenii simt mai cu putere mirosul urât pricinuit de necurăţenia din vasul cel de preţ decât din cel ieftin.

102 DRAGOSTEA ŞI CELELALTE

Când dragostea oboseşte, datoria o înlocuieşte.

Când datoria oboseşte, legea o înlocuieşte. Câtă vreme mama arde de dragoste pentru copilul ei, ea face mai mult decât îi cere datoria sau legea. Când dragostea mamei faţă de copilul ei se răceşte, mama îşi face doar datoria, adică face mai puţin decât poate dragostea, dar mai mult decât cere legea. Când mama începe a-şi urî copilul, ea face numai atât cât o sileşte legea să facă, adică mai puţin decât poate dragostea şi decât îi cere datoria. Dragostea vine de la Dumnezeu prin suflet. Datoria vine de la suflet prin minte. Legea vine de la minte prin cuvinte. Cine socoteşte legea drept sumă a întregii morale, acela cunoaşte numai scoarţa cărţii despre morală.

Cine socoteşte datoria drept sumă a moralei, acela vede şi citeşte numai slovele din cartea despre morală. Însă cine socoteşte dragostea drept sumă a moralei, acela vede, citeşte şi cunoaşte duhul şi viaţa moralei. La fel se întâmplă şi în împărăţia cea mare a lumii: cine socoteşte legile fireşti ca cea dintâi pricină a lumii, acela cunoaşte numai coperta cărţii despre lume. Cine socoteşte sufletul ca întâia pricină a lumii, acela vede şi citeşte numai slovele din cartea despre lume. Iar cine-l socoteşte pe Dumnezeul Cel Viu ca întâia pricină a lumii, acela vede, citeşte şi cunoaşte duhul şi viaţa lumii.

Dragostea este slobodă de toate legile omeneşti şi fireşti, şi mai înaltă decât toate datoriile. Necunoscând cerinţele legii, nici numirile datoriilor, dragostea le împlineşte, ba le şi întrece, aşa cum strălucirea soarelui întrece strălucirea răsfrântă a pietrelor şi a stelelor.

103 MORMÂNTUL TĂU ÎN TINE

De plâns este omul gârbov, de plâns este omul orb. Dar nimeni nu este mai vrednic de plâns decât alţi doi: cel ce se osteneşte neîncetat să-şi îndreptăţească păcatele şi cel care caută neîncetat să se întărească în necredinţa sa. Ce altceva poţi spune despre aceştia doi, decât că de la naştere şi până la moarte îşi sapă groapa în ei înşişi?

104 CÂT MAI MULTĂ CREDINŢĂ

În anumite boli, medicii prescriu o măsură cât mai mare de medicamente, ca de pildă: bea apă cât poţi de mult! Credinţa este leacul sigur al sufletului numai atunci când se ia în cea mai mare măsură. Crede cât poţi de mult!

105 DRAGOSTEA MAI PRESUS DE TOATE

Prin cugetarea la Dumnezeu, Îl ţinem pe Dumnezeu la o anumită depărtare de noi. Prin contemplarea lui Dumnezeu, scurtăm această depărtare. Prin rugăciune, scurtăm şi mai mult această depărtare. Dar prin unire cu Dumnezeu în dragoste, depărtarea se scurtează cu totul şi, prin aceasta, şi cuvintele, şi cugetările.

106 CUGETAREA

Din cugetările despre Dumnezeu iau naştere sectele. Contemplarea micşorează numărul sectelor. Rugăciunea stârneşte dorinţa pentru unirea cu Dumnezeu. Iar dragostea înflăcărată către Dumnezeu zideşte întreaga Biserică a lui Dumnezeu - şi cea luptătoare, şi cea biruitoare. Cugetarea este treapta de început în înălţarea omului către Dumnezeu. Oamenii care au urcat o treaptă mai sus coboară cu neplăcere o treaptă mai jos. Şi cei ce s-au unit cu Dumnezeu prin dragoste, cu neplăcere, cu mare neplăcere se lasă în cugetarea despre Dumnezeu. Însă urcarea treptelor este de neînlăturat. Vulturul trebuie să-şi ia avânt pe câmp înainte de a-şi lua zborul.

107 ŢINE-TE DE TOATE DEPRINDERILE

Căpitanul străjii de pe Golgota cugeta despre Hristos: „Cu adevărat, acesta a fost Fiul lui Dumnezeu.” Tâlharul pocăit de pe cruce, într-o clipă a contemplat şi într-o clipă s-a rugat, iar Preasfânta Maică a îmbrăţişat, cu mâinile şi cu dragostea sa, picioarele Fiului răstignit, dar cu sufletul şi ea a fost răstignită pe aceeaşi cruce.

Nu spune că o singură deprindere este de ajuns. Întrebuinţează-ţi toate deprinderile, şi atunci abia de îţi vei împlini scopul. Cercetează, cugetă, priveşte cu duhul, roagă-te să se aprindă în tine dragostea dumnezeiască care descoperă totul şi care dă totul. Un lemn cu greu arde singur, două lemne puse unul lângă altul ard mai uşor, iar trei şi mai uşor.

108 CERCETAREA

Cercetarea ucide dragostea. De aceea ştiinţa este aşa de rece. Şi de aceea nici nu se vorbeşte despre frumuseţea ştiinţei, ci numai de folosul ştiinţei. Omul îndrăgostit nu întreabă nici de neamul, nici de vârsta, nici de averea iubitei sale. Şi sufletul înduhovnicit, adică sufletul arzând de dragoste pentru Dumnezeu, cu mare neplăcere se lasă în cercetarea lui Dumnezeu. Dragostea alungă intelectul ca pe-o iscoadă nefolositoare. Dar, în schimb, uneşte trei raze la un loc: mintea, inima şi sufletul, şi le aprinde într-o singură flacără.

109 DEPĂRTAREA

Depărtarea între duşmani măreşte ura dintre duşmani. Depărtarea între prieteni măreşte simpatia dintre prieteni. Depărtarea mamei de copil măreşte şi dragostea mamei, şi a copilului. Depărtarea noastră de Dumnezeu măreşte dragostea lui Dumnezeu faţă de noi. Când simţim acest lucru, ruşinea ne arde ca un fier încins şi ne întoarcem la Dumnezeu cu paşi mai repezi decât atunci când am fugit de El. Ne întoarcem şi cu o dragoste întărită. Istoria sufletelor celor mai mulţi oameni nu este o neîncetată aflare aproape de Dumnezeu şi nicio neîncetată aflare departe de Dumnezeu, ci când depărtare de Dumnezeu, când întoarcere la Dumnezeu.

O, măcar cele din urmă zile ale noastre pe pământ să nu fie în depărtare de Dumnezeu, ci în nemijlocita apropiere a lui Dumnezeu!

110 FELURITE BUNURI

Dacă crezi în Dumnezeu şi gândeşti că bunurile simţurilor şi ale firii sunt singurele bunuri pe care Dumnezeu le dă omului, atunci cugeţi foarte jos despre Dumnezeu. Toate bunurile simţurilor şi ale firii se sfârşesc cu amărăciune. Iar Dumnezeu nu este un vânător care momeşte cu dulceţuri fiarele în groapă. Bunurile firii şi ale simţurilor sunt daruri de mâna a doua ale lui Dumnezeu. Darurile lui Dumnezeu de mâna întâi, pe care Dumnezeul le dă nemijlocit, sunt darurile duhovniceşti. Dumnezeu le dă oamenilor bunurile firii şi ale simţurilor cu un singur rost: ca să-şi aducă aminte de bunurile mai înalte, mai dulci şi mai trainice. Cu adevărat, fără de minte va fi cel ce nu înţelege acest lucru, şi nefericit cel ce nu-şi însuşeşte acest lucru. Bunurile firii şi ale simţurilor, împreună cu tot cosmosul, sunt doar o poftire la ospăţul împăratului, prin vestirea bucatelor şi a darurilor, a cântărilor şi a jocurilor. Fericit este cel ce se bucură de poftire şi se grăbeşte să-i răspundă. Fericit cel ce socoteşte poftirea, poftire. Dar vai de acela, de două ori vai de acela care va socoti poftirea împăratului drept adevărat ospăţ, şi lăudându-se şi bucurându-se nebuneşte de ea, uită să mai răspundă poftirii împăratului.

111 SERVICIUL MILITAR

Oricât ar părea de ciudat, este totuşi adevărat că venim în lumea aceasta nu ca să petrecem în ea, ci ca să ne izbăvim de ea - în acelaşi fel cum oamenii merg la război nu ca să petreacă în război, ci ca să izbăvească de el! Oamenii merg la război în nădejdea unui bine mai mare decât războiul; noi venim în această viaţă pentru un bine mai mare decât viaţa. Noi venim în această viaţă pentru o viaţă mai bună şi mai trainică. Adevăraţii creştini nu au socotit niciodată viaţa aceasta altceva decât un serviciu militar. Fiecare ostaş trebuie să-şi împlinească serviciul militar şi să plece acasă. Şi precum ostaşii numără zilele slujirii lor şi se gândesc cu bucurie la întoarcerea acasă, tot aşa şi creştinii neîncetat cugetă la sfârşitul acestei vieţi şi la întoarcerea acasă.

112 ALCĂTUIREA VIEŢII

Când viaţa omului nu este împlinită de Dumnezeu, nu este împlinită nici de fiinţă şi seamănă cu o goliciune plină de deznădejde. Mai lungi sunt ceasurile plinite de Dumnezeu decât veacurile fără Dumnezeu. Toate lucrurile sunt goliciune - vid - dacă nu sunt plinite de Dumnezeu. Toate sufletele sunt goliciune dacă nu sunt plinite de Dumnezeu. Oamenii ajung însemnaţi pe măsură ce se plinesc de Dumnezeu, căci numai Dumnezeu este fiinţă. De aceea, este o iluzie să crezi că toţi oamenii sunt însemnaţi în

aceeaşi măsură. Unii oameni sunt mai însemnaţi, alţi oameni sunt mai neînsemnaţi. Acest lucru se socoteşte după măsura lui Dumnezeu, după măsura fiinţei pe care o poartă în ei. Cu frică îţi spun: sunt şi oameni neînsemnaţi. Ei sunt ca şi cum nu ar fi, şi se deosebesc de oamenii plini de însemnătate precum se deosebesc lucrurile din vis de cele aievea, cu toate că pentru duhurile nepricepute toţi oamenii par a avea aceeaşi însemnătate. Dar, vei zice, pot oare însă aceşti oameni neînsemnaţi să dăinuie? Da, pentru că şi atunci când focul se stinge de tot, fumul cel din urmă se învârteşte încă deasupra vetrei.

113 AVUŢII

Orice avuţie, fie în ştiinţă, fie în avere, câştigată cu alergare şi osteneală, fără de Dumnezeu, măreşte setea după avuţie. Măcar câştigată şi cu osteneală, însă fără de Dumnezeu, o astfel de avuţie este păcat. Iar fiecare păcat întăreşte pofta spre un păcat nou. Ce se câştigă prin Dumnezeu îl face pe om mulţumit, îi ostoieşte setea.

114 DESCOPERITORUL TAINELOR

Oamenii învăţaţi n-au descoperit multe taine cu mintea lor, ci cu dorinţa şi cu străduinţa lor au bătut la uşa tainelor, şi Dumnezeu le-a deschis. Oamenii au dorit cunoaşterea lucrurilor şi a legilor, şi Dumnezeu le-a descoperit acestea, după dorinţa şi străduinţa lor. Dacă oamenii învăţaţi ar fi căutat cu aceeaşi dorinţă şi străduinţă cunoaşterea lui Dumnezeu, Dumnezeu S-ar fi descoperit pe Sine în acelaşi chip cum le-a descoperit radiul şi gravitaţia. Marii descoperitori ai tainelor celor mari ale firii zidite s-au ferit totdeauna de laudele omeneşti, deoarece simţeau că singurul lor merit era ciocănirea la uşa tainelor, însă uşa a descuiat-o „Cela ce şi ţine în mâinile Sale cheile tuturor tainelor cerului şi pământului.” (Luca 11:5-8)

De aceea, când ai izbândă spune: Doamne, a mea este numai truda, a ta - buna izbutinţă! Dacă te vei purta într-alt fel şi te vei lăsa îmbătat de laude, să ştii că şi Cerul se va purta cu tine tot aşa cum se poartă pământul cu hoţul.

115 SUFLETE SIMPLE

La noi, în Balcani, încă se mai întâlnesc, prin satele de munte, suflete simple cu atâta bogăţie de bunătate şi neprihănire, încât dacă ar fi aduse pe orice bulevard din cele cinci capitale, v-aţi aduce aminte, vrând, nevrând, de povestea comorii ascunse în

pământ.

Ce s-ar întâmpla cu aceste suflete simple, plinite de bunătate şi de curăţie, dacă ar studia şaptezeci şi şapte de filosofii şi teologii de la oraş? S-ar întâmpla, fără nicio îndoială, acelaşi lucru ca şi cu omul sănătos care ar înghiţi şaptezeci şi şapte de pilule potrivite unui om bolnav. S-ar îmbolnăvi! Filosofiile şi teologiile se înmulţesc acolo unde se înmulţeşte vlăguirea duhovnicească. Acolo unde este boala, acolo-i şi medicina. Legătura între credinţă şi sistemele filosofiei şi teologiei este asemenea legăturii dintre igienă şi medicină.

116 DISCUŢIILE RELE

Care sunt cele două lucruri rele despre care oamenii discută cu cea mai mare plăcere? Păcatul altuia şi biruinţa proprie.

117 LUPTA PENTRU EXISTENŢĂ

Să nu crezi în marea iluzie care se numeşte „lupta pentru existenţă.” Această vorbă are înţeles numai dacă înseamnă luptă pentru Dumnezeu, altfel e lipsită de înţeles. Iar pentru cel ce şi-a găsit viaţa în Dumnezeu, nu mai este nicio luptă pentru existenţă. Dumnezeu nu este în nicio luptă cu nimeni. Singură prezenţa lui Dumnezeu aduce biruinţa lui Dumnezeu. Lupta pentru a fi, în înţelesul obişnuit al cuvântului, înseamnă lupta pentru menţinerea cât mai lungă a trupului aici, pe pământ. Aceasta, deci, nu este o luptă pentru viaţă, ci o luptă pentru trup.

Că această sintagmă este iluzorie se poate vedea limpede din faptul că oamenii care nu au cunoscut-o, n-au trăit nici mai puţin cu trupul, şi nici mai nefericiţi decât cei care au trăit urmând-o. Ci chiar dimpotrivă! Viaţa nu se răpeşte, viaţa se dă de bunăvoie de către Dătătorul de viaţă. Cine răpeşte viaţa, aceluia i se ia viaţa de la el. Închipuie-ţi că oalele pline cu untdelemn ar începe să se lupte între ele pentru a vedea care vor rămâne şi care vor pieri. Ce va face olarul? Mai întâi va goli untdelemnul din oale, deoarece untdelemnul este mai de preţ decât oalele, şi va privi apoi un timp lupta hazlie a oalelor goale, iar în cele din urmă le va sparge pe toate şi va face altele noi. De la cei ce se luptă pentru viaţă, necugetând la Dumnezeu ca la izvorul vieţii, Dumnezeu Îşi retrage viaţa şi pe ei îi lasă ca pe oalele goale.

118 ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

Tot ce ai pierdut pentru Dumnezeu, ai păstrat; tot ce ai păstrat pentru tine, ai pierdut. Tot ce ai dat în numele lui

Dumnezeu, ai dat cu dobândă; tot ce ai dat în numele măririi şi deşertăciunii tale, ai aruncat în apă. Tot ce ai primit de la oameni ca de la Dumnezeu, ţi-a adus bucurie; tot ce ai primit de la oameni ca de la oameni, ţi-a adus griji.

119 LEGĂTURA CU DUMNEZEU

Atunci când oamenii se pun cu Dumnezeu într-o legătură mincinoasă, socotind-o ca pe singura realitate şi valoare, toate legăturile lor se fac de îndată mincinoase. Realitatea şi valoarea trec atunci de la Dumnezeu asupra visului şi a visătorilor, şi viaţa ajunge asemenea unei lupte a umbrelor, când soarele se ascunde în spatele norilor. Teoriile mincinoase despre Dumnezeu atrag după sine în chip neîndoios şi teoriile mincinoase din ştiinţă, politică, societate, căsătorie şi familie. O minciună se naşte din alta; una caută sprijin la alta; una o cheamă în ajutor pe cealaltă. Atunci priceperea se preţuieşte mai mult decât caracterul, şi cantitatea mai mult decât calitatea. Atunci toţi oamenii simt că se îneacă în minciună şi toţi strigă: totul este minciună! Însă niciunul nu se întoarce la adevăr. Întocmai ca atunci când înotătorii se depărtează de ţărm şi, începând a se îneca, se prind unul de altul. Toţi văd că sunt în aceeaşi primejdie, dar, cu toate acestea, se strigă unul pe altul în ajutor, căci de tulburare şi frică au uitat încotro se află ţărmul. Într-o astfel de vreme, abia vreo zece oameni ai lui Dumnezeu, în lipsa cărora au pierit cetăţile Sodoma şi Gomora, ţin balanţa lumii şi amână Judecata.

120 ESENŢĂ ŞI VALOARE

Esenţa şi valoarea sunt unul şi acelaşi lucru. Numai ceea ce este esenţial are valoare. Restul e doar vorbărie despre esenţă şi valoare. Dar esenţial nu poate fi numit ceva ce ba este, ba nu mai este, ci numai ceea ce este neîncetat. În vistieria lumii acesteia nu se află nimic care să fie neîncetat. Dar această vistierie a banilor de hârtie poartă chipul unei vistierii bogate în valori adevărate şi trainice. Această vistierie bogată este Dumnezeu. El este, în acelaşi timp, toată esenţa şi toată valoarea. Dar şi multe duhuri şi suflete, în câteva lumi, au o realitate şi o valoare împrumutate de la Dumnezeu. Dumnezeu a împrumutat omului din esenţa şi valoarea Sa, iar omul a împrumutat la rândul său naturii din esenţa şi valoarea sa împrumutate. Vai de omul care toată esenţa şi valoarea sa o predă şi o pune pe seama naturii! Căci prin aceasta nu va îmbogăţi natura, ci pe sine se va nimici. Şi va fi ca un vis deşert, din care nu are cine să se trezească şi cine să-l

povestească.

121 FRUMUSEŢEA LĂUNTRICĂ A LUCRURILOR

O, de ai putea să vezi frumuseţea lăuntrică a lucrurilor! O, de ai putea să vezi lumina lăuntrică a lucrurilor, oceanul de lumină în care se îmbăiază toate! Cei morţi şi cei vii la fel se scaldă în acest ocean, şi nu este între ei osebire. Iarba ce înfloreşte azi şi cea ce s-a ofilit ieri sunt la fel de frumoase şi mirositoare în această lumină. O, numai de ai putea vedea aceasta!

Cu adevărat, lacrimile ar înlocui toate cuvintele, iar dragostea dumnezeiască pe toate celelalte!

122 NATURA ESTE PRIETEN

Natura este prieten, şi nu duşman. Ea a fost zidită pentru a fi tovarăşul şi ajutorul omului, iar nu un rob răzbunător. Oameni care înrobesc natura o fac vrăjmaşă şi răzbunătoare. La noi, în Balcani, se mai păstrează încă ceva din respectul de odinioară şi mila faţă de natură. Mai dăinuie încă obiceiul - până nu demult obştesc în Balcani - ca ţăranul, când vrea să taie un copac, să cosească iarba sau să înjunghie un dobitoc, să-şi facă cruce zicând: Doamne, iartă! Popoarele care au declarat război pe viaţă şi pe moarte naturii, care au născocit şi pus în practică în chip nemilos vorbele aspre „exploatarea naturii” au atras şi atrag asupra lor nenumărate rele - întrucât cel ce rupe legăturile sale prieteneşti cu natura, în acelaşi timp rupe şi legăturile cu Dumnezeu.

123 MERITUL NU ESTE ACELAŞI

Doi oameni nu pot avea niciodată acelaşi merit pentru aceeaşi faptă. Doi oameni nu pot fi niciodată la fel de răspunzători pentru acelaşi păcat. Când un învăţăcel al legii lui Dumnezeu şi un învăţător al legii lui Dumnezeu săvârşesc aceeaşi faptă bună, cel dintâi are un merit mai mare decât cel de-al doilea. Iar când un învăţăcel al legii lui Dumnezeu şi un învăţător al legii lui Dumnezeu săvârşesc acelaşi păcat, al doilea este mai răspunzător decât cel dintâi. Dar, cu toate acestea, Dumnezeu cunoaşte mai bine decât oamenii şi judecă mai drept decât oamenii. Moise a ucis un om cu mâna sa, iar Iuda n-a ucis cu mâna sa vreun om, ci numai L-a trădat. Şi, cu toate acestea, cât este mai înspăimântător păcatul şi mai grozavă pedeapsa celui de-al doilea!

124 RĂSTIMPUL PĂTIMIRILOR

Grădinarul taie din pomi ca să crească mai repede şi mai drepţi. Însă dacă retează prea mult din crengi şi din tulpină, pomul se va usca. Să crezi că pătimirea ta niciodată nu va putea să-ţi depăşească măsura! Dumnezeu veghează asupra fiecărui om cu mai multă grijă şi milosârdie decât oricare grădinar asupra pomilor săi. Minunat spune Sfântul Nil de la Sora: „Dacă olarul ştie cât trebuie să ţină oala în foc ca să se ardă fără să crape, cum să nu ştie Dumnezeu măsura pătimirilor noastre?” Să crezi că mai multă judecată are Dumnezeu decât omul!

125 LUMEA NE SPERIE, ADEVĂRUL NE ÎMBĂRBĂTEAZĂ

Cine merge după Soare şi vede numai ceea ce-i arată Soarele, acela n-a făcut încă niciun pas în cercul lăuntric al fiinţei, ci, privind la cariatidele din faţa muzeului, a uitat să mai intre în muzeu. Cine merge după Soare şi, râzând ziua întreagă, se sprijină din trandafir în trandafir, după apusul Soarelui se va întoarce plângând, sprijinindu-se din spin în spin. Soarele ne descoperă slovele; înţelegerea ne învaţă să citim cuvintele, dar numai Dumnezeu este legătura între cuvinte şi înţelesul lor. Viaţa ne învaţă cele trecătoare, moartea întăreşte învăţătura vieţii, dar Dumnezeu respinge amândouă învăţăturile. Viaţa ne numără zilnic prin fapte; moartea ne înfricoşează zilnic cu coasa legii, iar Adevărul ne îmbărbătează zilnic: „Nu vă temeţi! Eu v-am pregătit loc de cinste deasupra faptelor şi am rupt coasa legii.”

126 STĂPÂNIREA DE SINE

Oamenii care nu-şi pot stăpâni inima, cu atât mai puţin îşi pot stăpâni limba. Oamenii care nu pot aduce pacea în inima lor, cu atât mai puţin pot aduce pacea în ţară. Oamenii care nu pot vedea lumea în ei, cu atât mai puţin se pot vedea pe ei înşişi în lume. Oamenii care nu pot fi părtaşi la durerea altuia, cu atât mai puţin pot fi părtaşi la bucuria altuia.

127 DEPĂRTARE

Toate lucrurile ţine-le la depărtarea cuvenită, numai sufletul apropie-l cât mai mult de Dumnezeu.

Dacă torni apă peste foc, nu vei mai avea nici apă, nici foc. Dacă doreşti cele ale altuia, le vei urî pe ale tale şi pe amândouă le vei pierde. Dacă te apropii şi de servitoare, şi de soţie, nu vei mai avea nici servitoare, nici soţie. Dacă bei adesea în sănătatea altuia, o vei pierde pe a ta. Dacă numeri mereu banii altuia, vei avea tot

mai puţini. Dacă numeri mereu păcatele altora, ale tale se vor înmulţi. Dacă goneşti şi prinzi vulpea, îţi vei lua înapoi găina; însă dacă goneşti şi prinzi ursul, nu vei lua înapoi nici stupul, şi nici măcar tu nu te vei mai întoarce.

128 OPRELIŞTEA VIRTUŢII

Mulţi cred că dacă ar fi trăit în alte împrejurări ar fi fost oameni mai buni. Bogatului i se pare că opreliştea virtuţii este bogăţia, săracului - sărăcia, învăţatului - ştiinţa, celui simplu - simplitatea, bolnavului - boala, celui sănătos - sănătatea, bătrânului - bătrâneţea, iar tânărului - tinereţea. Însă aceasta e doar o închipuire şi o recunoaştere a înfrângerii morale. Ca şi când un ostaş nevolnic ar căuta să se mângâie: „În acest loc voi fi biruit, să fiu trimis altundeva şi voi fi viteaz!” Ostaşul adevărat este întotdeauna viteaz, fie că rămâne la locul său, fie că este răpus. Dacă Ţarul Lazăr ar fi dat bir cu fugiţii din Kosovo, ar fi fost socotit un înfrânt; însă pentru că a rămas la locul său până la sfârşit şi a căzut, este socotit biruitor.

Adam în Rai şi-a pierdut credinţa; Iov în groapa de gunoi şi-a întărit credinţa. Prorocul Ilie niciodată n-a spus: „Foamea mă împiedică să ascult de Dumnezeu!” Nici Împăratul David n-a spus: „Coroana mă împiedică să ascult de Dumnezeu!”

GÂNDURILE
129-160

129 CREDINŢA - TEMELIA DRAGOSTEI

Credinţa este temelia dragostei. Veghează neîncetat să ţii credinţa, veghează neîncetat ca sămânţa dragostei pe care credinţa o poartă în sine să crească şi să-ţi aducă bucurie! Deoarece credinţa singură, fără dragoste, ar rămâne rece şi tristă. Când dragostea se răceşte în tine şi nu mai creşte, şi nu aduce rodul bucuriei, ţine-ţi credinţa şi aşteaptă! Ţine-ţi credinţa cu orice preţ! Şi aşteaptă, chiar şi mai mulţi ani, până ce dragostea va răsări din credinţă. Dacă pierzi dragostea ai pierdut mult, dar dacă pierzi şi credinţa ai pierdut totul. Dacă pierzi dragostea, ai pierdut rodul pomului, însă dacă pierzi şi credinţa ai tăiat pomul. Dacă într-un an ţarina nu rodeşte, stăpânul răbdător îşi lucrează ţarina cu îndoită trudă, ca să rodească anul viitor. Vecinii îl îndeamnă să vândă ţarina, dar el tace şi lucrează. Când nici anul viitor ţarina nu rodeşte, stăpânul răbdător o lucrează cu întreită trudă. Vecinii îl îndeamnă şi mai mult să o vândă, dar el tace şi lucrează. Iar când în al treilea an ţarina îi rodeşte din belşug, bucuria stăpânului este întreită. Atunci vecinii tac, iar el se bucură! Dar dacă ar fi vândut ţarina în cel dintâi an, cum s-ar mai fi bucurat?

130 LEGILE FIRII

Niciodată nu s-a vorbit atât despre legile firii ca în timpul nostru, niciodată oamenii nu s-au simţit mai înrobiţi de aceste legi ca în timpul nostru. Desele revoluţii şi războaie - dovadă a celor

spuse - sunt ca nişte buboaie stoarse cu verigi de fier. Desele revoluţii şi războaie, facerile de rău şi sinuciderile sunt dezminţirea cea mai limpede a tuturor cuvântărilor oamenilor de azi despre libertate şi progres. Nicicând nu s-a propovăduit atât respectul legilor firii ca în timpul nostru. Însă de ce nu îndrăzneşte nimeni să propovăduiască *dragostea* faţă de legile firii? Fiindcă toţi oamenii ar simţi dezgust faţă de o astfel de propovăduire. Iar oamenii duhovniceşti ştiu că legile firii sunt doar slugi ale dragostei veşnice şi că omul este mai de preţ decât legile firii. Oricât de mult s-ar socoti respectul a fi o virtute, e totuşi o virtute mai mică decât dragostea. Şi când această virtute mai mică se cere faţă de un lucru aşa de mare precum legile firii, atunci unde şi cât de mare este obiectul celei mai înalte virtuţi, al dragostei? Obiectul dragostei este acolo unde legile îşi pierd puterea şi de unde îşi primesc puterea.

131 CUVÂNTUL DRAGOSTE

Dumnezeu a dat oamenilor cuvântul *dragoste*, ca să numească cu acest cuvânt legătura lor cu El. Când oamenii întrebuinţează rău acest cuvânt şi îi schimbă menirea, şi încep să numească cu el legătura lor cu pământul, atunci acest cuvânt slăbeşte în legătură cu Dumnezeu. Cuvintele îşi pierd puterea tainică şi dumnezeiască dacă sunt rău întrebuinţate, şi ajung ca şi moarte. Ca un pom din miazănoapte sădit la miazăzi, care se veştejeşte şi se usucă.

132 RĂPIREA DE LA NATURĂ

Când oamenii răpesc cu sete aurul naturii, ea le dă otravă sub chipul aurului. Când oamenii răpesc cu sete cunoaşterea naturii, ea le dă jucării în locul adevăratei cunoaşteri. Dar când oamenii cer cu smerenie şi în numele lui Dumnezeu, în numele Stăpânului naturii, ceea ce le este de trebuinţă, natura le dă ceea ce cer.

Mama înţeleaptă îi dă copilului ei tot ce-i cere, după trebuinţă. Însă când cere ceva numai din simplă curiozitate, atunci mama îi dă o jucărie oarecare în schimbul a ceea ce a cerut el. La fel se poartă şi Înţelepciunea lui Dumnezeu cu oamenii.

133 OPTIMISM

Lumea aceasta este mai rea decât toate lumile pe care omul le poate îndura omeneşte. Lume mai rea decât ea nu este pentru oameni, ci doar pentru draci. Toţi oamenii simt că e aşa, însă fug de acest simţământ ca şi înotătorul nepriceput, care, speriat de

adâncimea mării, se întoarce cu spatele la mare şi înoată spre ţărm, în apă mică. Toţi oamenii simt că e aşa, şi de aceea îi bănuiesc pe optimiştii uşuratici de amăgire. Şi, într-adevăr, este mai multă amăgire decât optimism curat la cei ce privesc bucuros la această lume, dar socotesc moartea drept punct al vieţii noastre.

Singurul optimist lipsit de amăgire este cel ce are bărbăţia să recunoască toată grozăvia acestei vieţi, dar şi pătrunderea să privească moartea nu ca pe un punct final, ci ca pe o virgulă a vieţii noastre, o virgulă după care ni se va da o foaie curată, pe care nu se va mai scrie cu sânge şi lacrimi, ci cu razele de aur ale luminii şi bucuriei dumnezeieşti.

134 DEASUPRA PRĂPASTIEI

Aşa cum copiii fără griji nici nu bănuiesc lupta cea aprigă a vieţii în care se zbate lumea din jurul lor, aşa şi mulţi oameni mari nu bănuiesc, asemenea copiilor, apriga luptă duhovnicească pe care o poartă Hristos, cu oastea sa de îngeri şi sfinţi, împotriva puterilor întunecate din lume. Numai despre omul duhovnicesc se poate spune că a trecut de vremea copilăriei, oricât de mare copil ar fi el în alt înţeles. De aceea, omul duhovnicesc, privind, vede omenirea aşa cum maica îşi vede pruncul său cel nepriceput înconjurat de primejdii grozave. Şi aşa cum adesea copilul nu înţelege sfaturile şi mustrările părinţilor, care, cu ochi veghetor, îşi veghează copilul de primejdii, tot aşa multora dintre oameni li se par fără noimă sfaturile şi mustrările celor duhovniceşti - deoarece pentru mulţi rămân mereu nevăzute şi de necrezut vederile oamenilor duhovniceşti şi prăpastia nevăzută deasupra căreia dorm.

135 OPTIMISM ŞI PESIMISM

Numai desluşirea optimistă a ghicitorilor vieţii poate mulţumi sufletul omului. Orice câine flămând are o filosofie pesimistă. Dar nevoitorii creştini flămânzi s-au ţinut de desluşirile optimiste şi pozitive ale ghicitorilor vieţii. Demnitatea omului stă tocmai în a se ţine întotdeauna de optimism, neluând în seamă starea lui în lumea aceasta. Ziua, fiecare zi, şi noaptea, fiecare noapte, tăgăduiesc optimismul, însă razele tainice din lumea de dincolo îl întreţin şi îl înflăcărează. Optimismul ori pesimismul unui om nu e legat de saţietatea ori foamea lui, ci de numărul şi calitatea lumilor pe care le pătrunde cu viziunea sa. Cine vede numai această lume materială şi nicio altă lume, fie de-i sătul ori flămând, negreşit e pesimist. Dar cine vede mai multe lumi, mai bune decât aceasta,

acela nu poate să nu fie optimist, fie că este sătul ori flămând.

136 INTELECTUALITATE

Dezvoltarea intelectuală a unui om este cea mai uşoară, cea mai rapidă şi - când se desparte de înălţarea minţii la cele de Sus, de curăţia inimii şi a sufletului - cea mai primejdioasă. Este cea mai uşoară fiindcă ţine numai de mulţimea impresiilor prinse de simţuri, şi de ordonarea şi combinarea lor raţională. Pentru dezvoltarea intelectului nostru avem cinci simţuri, iar pentru dezvoltarea celorlalte trei pătrimi din om, avem patru Evanghelii. Pentru a ajunge intelectuali, ne stau la îndemână mii de dascăli, iar pentru a ajunge oameni desăvârşiţi, ne este la îndemână Însuşi Hristos. A spune: „sunt intelectual” este acelaşi lucru cu a spune „sunt o pătrime de om.” De aceea numele de „intelectual” este neomenesc şi o învinuire a propriei persoane.

137 O LUME MAI BUNĂ

Dumnezeu este marele bogat care joacă în această lume rolul marelui sărac. El îngăduie tuturor făpturilor sale să se îmbogăţească cu ceea ce vor şi astfel să pară mai bogate ca El.

Însă oamenii duhovniceşti, al căror duh este treaz spre vederea lumilor mai înalte şi mai bune, se simt săraci, cu toată bogăţia acestei lumi, şi ştiu fără îndoială că îi aşteaptă o bogăţie mai de preţ şi mai trainică în acele lumi mai înalte şi mai bune, unde Dumnezeu se vădeşte a fi marele bogat. Ziditorul este atât de milostiv şi de oameni iubitor încât, dacă nu ar fi zidit dintru început o lume mai bună decât aceasta, ar zidit-o acum doar din pricina dorinţei fierbinţi a milioanelor de făpturi omeneşti care au plătit şi plătesc preţul acelei lumi. Iar duhurile cele mai înalte, cei mai înflăcăraţi iubitori de Dumnezeu nu râvnesc după nicio lume zidită, ci după Cel ce zideşte lumile.

138 CULTIVAŢI NEMURIREA

Cultivaţi, fiilor, nemurirea din voi înşivă! Deoarece nemurirea nu este ceva ce va veni, ci este neîncetat în noi şi la sfârşit va ieşi la lumina zilei în toată frumuseţea ei.

Moartea va veni să nimicească nu nemurirea noastră, ci ce este muritor în noi. Moartea necontenit gâtuie ce este muritor în noi, până ce izbuteşte să-l înăbuşe deplin. Nemurirea înviază necontenit nemurirea în noi, până ce izbuteşte s-o învie deplin. Moartea are putere asupra a ceea ce este al ei în noi; nemurirea, asupra a ceea ce este al ei. Nicio parte a fiinţei şi a vieţii nemuritoare din noi nu se supune vreodată morţii. Fiinţa şi viaţa

noastră nu sunt supuse morţii, însă ele ne pot fi luate dacă le purtăm cu nevrednicie - aşa cum apa trece prin dealul de calcar, neputând rămâne acolo! De aceea cultivaţi, fiilor, cu mare luare-aminte nemurirea din voi şi bucuraţi-vă! Încă o clipă sau două, şi vă veţi afla în veşnica şi dulcea sa grijă.

139 ÎNFLĂCĂRARE ŞI FANATISM

Înflăcărarea e foc, dar şi fanatismul e foc. Însă cea dintâi este foc fără fum, iar al doilea este foc fumegător. Înflăcărarea înseamnă omul întreg adunat şi pornit la drum, fără a privi înapoi. Când mintea judecă, inima îndrăgeşte şi sufletul vrea, atunci omul se întregeşte şi, cu puterile adunate, porneşte la fapte mari. Un astfel de om adunat şi întregit este o mare putere în această lume, chiar mai mare decât crede el că este. Înflăcărarea este iubitoare de oameni. Când în înflăcărarea unui om se ascunde ură împotriva unora, aceasta nu mai este înflăcărare, ci fanatism. Când se arde primăvara o grămadă de gunoi, de dedesubt se ivesc şerpii deşteptaţi. Aşa este şi fanatismul! Înflăcărarea este totdeauna o putere care zideşte şi făureşte. Toate marile organizaţii sociale, toată marea artă, toată poezia înaltă, toate mişcările pur omeneşti şi aducătoare de izbăvire - toate sunt făurite cu însufleţire. Niciodată nu trebuie uitat că nu poate fi înflăcărare fără iubire de oameni. Fanatismul se arată în întreagă lui putere în trei cazuri: în politica de partid, în revoluţii şi în războaie. Cum se deosebeşte ziua de noapte, aşa se deosebeşte înflăcărarea de fanatism. Cea dintâi este cârmuită de dragoste şi zideşte; al doilea este cârmuit de ură şi dărâmă. Cea dintâi este sobornicească, a-toată-lumea, al doilea este exclusivist, sectar.

Unui fanatic îi lipseşte întotdeauna ceva; când mintea, când inima. Înflăcăratul este totdeauna un om întreg. Ia seama, suflete, să nu te ştirbeşti şi înflăcărarea ta să nu se preschimbe în fanatism!

140 CÂND VORBEŞTE BISERICA

Când toţi vorbesc, Biserica nu poate da cuvânt. Când soarta se încruntă, amuţind toate limbile, atunci Biserica ia cuvântul; atunci numai singură Biserica poate să vorbească şi îndrăzneşte să o facă.

141 CREDINŢA ÎN VIAŢĂ

Zi de zi oamenii trăiesc şi comunică între ei mai mult prin credinţă decât prin orice altceva.

La restaurant, omul ia masa cu credinţa că în mâncare nu se află otravă; doarme în aşternut cu credinţa că sub pernă nu se află scorpioni; primeşte banii la piaţă cu credinţa că nu sunt falşi; cumpără chibrituri de la băcănie cu credinţa că nu sunt umede; plăteşte şareta cu credinţa că birjarul îl va duce acolo unde trebuie; călătoreşte pe calea ferată cu credinţa că mecanicul este întreg la mine şi nu se gândeşte la sinucidere. Ţăranul seamănă grâu cu credinţa că sămânţa va încolţi; ciobanul îşi mână turma la păşune cu credinţa că iarba nu s-a uscat peste noapte. Femeia se grăbeşte cu ulciorul la izvor cu credinţa că din el încă curge apă. Şcoala dăinuie pe temelia credinţei învăţăcelului în învăţător. Statul dăinuie pe temelia credinţei cetăţeanului în cetăţean şi în autoritate. Căsătoria dăinuie pe temelia credinţei în bună-voirea amânduror părţile. Prietenia dăinuie pe temelia credinţei în sinceritatea amânduror părţile. Peste jumătate din viaţa noastră pământească, din comunicarea cu oamenii şi cu natură este întemeiată pe credinţă. Jumătate din cunoaşterea noastră cea mai bună este credinţă curată.

142 LIBERTATEA

Dacă doreşti libertatea, încearcă mai întâi să te dezrobeşti de tine însuţi. Dacă pentru cunoaştere, legea de căpătâi era „cunoaşte-te pe tine însuţi”, atunci pentru morală legea de căpătâi este „dezrobeşte-te de tine însuţi!”

Dacă vrei să ajungi la libertate prin revoluţie, porneşte mai întâi o revoluţie împotriva ta însuţi, şi te vei încredinţa că toate celelalte revoluţii sunt de prisos. Dacă vrei să ajungi la libertate prin război, porneşte mai întâi război împotriva ta însuţi; şi, dacă vei duce acest război la bun sfârşit, te vei încredinţa că toate celelalte războaie sunt de prisos.

Zici, nu-i aşa, că doreşti libertatea? Atunci trebuie să stai alături de Dumnezeu, împotriva ta însuţi şi împotriva lumii. Mai întâi împotriva ta, de vreme ce în tine se află cel mai însemnat câmp de luptă împotriva lumii. Dacă vei birui lumea aici, în tine însuţi, pe cel mai însemnat câmp de luptă, atunci ai biruit-o pe toate fronturile. Iar dacă o biruieşti pe toate fronturile fără să o biruieşti şi în tine însuţi, ea va rămâne neînfrântă în cea mai însemnată cetate a sa! Dacă nu te biruieşti pe tine însuţi, cu toate celelalte străduinţe ale tale, nu vei reuşi decât să sari dintr-o temniţă în alta, dintr-o colivie în alta. Nici libertatea socială, nici libertatea naţională, nici libertatea statală, nici libertatea internaţională, fără libertatea de sine, nu sunt nimic altceva decât numele amăgitoare şi mincinoase ale feluritelor temniţe, ale

feluritelor colivii.

Dezrobeşte-te de tine însuţi şi vei fi afară din toate temniţele şi coliviile. Când cel închis vrea să fugă din temniţă, nu se trudeşte să dărâme mai întâi zidurile din jurul închisorii, ci zidul propriei sale celule.

143 CONŢINUTUL ISTORIEI

Conţinutul principal al istoriei omenirii este rezolvarea şi întocmirea legăturilor oamenilor cu Dumnezeu. Tot ce rămâne sunt episoade şi trăsături de mai mică însemnătate.

Perioadele istoriei omenirii înfăţişează fluxul sau refluxul omului faţă de Dumnezeu. În vremea fluxului, marii artişti îşi găseau inspiraţia în Dumnezeu, în vremea refluxului, marii artişti îşi găseau inspiraţia în natură. Acestea se pot numi artă de primă mână şi artă de mâna a doua. Arta cea dintâi este mai mult bărbătească şi dramatică; a doua, mai mult feminină şi lirică. Când tatăl lipseşte, atunci mama primeşte oaspeţii şi întreţinându-se cu ei, le spune ce a auzit de la tatăl. Fiecare reflux, adică fiecare alunecare de la contemplarea lui Dumnezeu la contemplarea naturii, înseamnă încopilărirea oamenilor. Fluxul este sănătate duhovnicească, refluxul este boală duhovnicească. Firesc este ca omul matur să părăsească atracţia dulceagă a naturii, a firii, şi să-şi iuţească paşii către tărâmul înalt al celor mai presus de fire, către Împărăţia adevărată a lui Dumnezeu. Precum spune un poet persan:

„Pruncul micuţ şi neputincios se ţine de fusta mamei sale. Însă când creşte şi se face mare El merge în rând cu tatăl său.

Şi, iată, tu te ţii aşa tare de mama ta: De corpurile şi elementele firii,

Încât, crescut mare, nu te mai alături Tatălui tău cel preaînalt.”

Sa’ad Uddin Mahmud Shabestari: „Secret Rose Garden” (John Murray, 1920)

Se cuvine să ne aducem aminte de întâmplarea cu Iisus cel de 12 ani, când Maica Sa L-a găsit în Biserică, după multă căutare şi rătăcire.

– Pentru ce Mă căutaţi? i-a întrebat Hristos. Oare nu ştiaţi că întru cele ale Tatălui Meu Mi se cade a fi?

144 ÎNCREDERE

Încrederea valorează mai mult decât capitalul, spune negustorul. Încrederea în Steaua Polară valorează mai mult decât

cunoaşterea drumului, spune corăbierul.

Cu încredere şi tu, prietene, îmi întinzi mâna, iar eu, oarecum, te conduc. Însă, într-o clipă, omul poate să moară, şi negustorul să fie păgubit. Steaua Polară poate, într-o clipă, să se ascundă în dosul unui nor negru, şi corăbierul să se rătăcească. Iar eu, prietene, sunt un pumn de praf, pe care, într-o clipă, vântul morţii îl poate împrăştia. Oare cine te va conduce de la mormântul meu mai departe? Cărei călăuze te vei încredinţa atunci? Dăruieşte-ţi încrederea atunci, ca şi acum, lui Iisus Hristos, Cel ce a risipit moartea ca pe-un pumn de praf. El este prietenul care nu moare şi deasupra căruia nu se poate aşeza niciun nor negru.

145 SLUJIREA LUI DUMNEZEU ŞI A OAMENILOR

Slujirea lui Dumnezeu este în acelaşi timp slujirea oamenilor; slujirea oamenilor este în acelaşi timp slujirea lui Dumnezeu. Noi nu putem să slujim cu adevărat lui Dumnezeu fără ca prin aceasta să slujim oamenilor; nici nu putem sluji cu adevărat oamenilor fără ca prin aceasta să slujim lui Dumnezeu. Când ardem înaintea lui Dumnezeu ca o lumânare de jertfă, noi şi atunci luminăm oamenilor; iar când ardem în temniţă şi luminăm celor închişi ca o lumânare de ceară, noi şi atunci suntem lumină de jertfă înaintea lui Dumnezeu.

155 SINGURĂTATEA

De ce oare toate sufletele mari îşi aflau desfătarea în singurătate? Deoarece au iubit prietenia cu Dumnezeu, o prietenie netulburată, cu Cineva mai mare decât ei. În singurătate îl năpădesc pe om toate problemele mari ale vieţii, ale căror temelii cuprind întregul pământ şi ale căror culmi se pierd în ceaţa veşniciei şi a nemărginirii. Deşi omul nu le poate dezlega, el simte totuşi o înfricoşată mulţumire că stă între uriaşi de neînfrânt. Problemele dezlegate şi tainele descoperite sunt dispreţuite de oameni, întocmai cum sunt dispreţuiţi nişte vrăjmaşi înfrânţi. De aceea, sufletul cel mare caută singurătatea - caută, adică, tovărăşia celor mai mari decât el, tovărăşia tainelor nedescoperite, a problemelor nedezlegate, tovărăşia tuturor tainelor uriaşe, care, toate, se strâng laolaltă în jurul tainei celui Preaînalt.

156 TĂCERE

Tăcerea a fost iubită de toate sufletele mari, deoarece au simţit adânc adevărul acelei zise din popor: „vorba bună e de-argint, iar tăcerea-i de aur.” Orice om cugetător a cunoscut, prin

sine însuşi, că el nu-i ceea ce spune despre sine, ci ceea ce tăinuieşte. Nu ceea ce tăinuieşte dinadins, ci ceea ce tăinuieşte din nevoie, pentru că este de negrăit. Discuţiile noastre în societate sunt ca mărunţişul de bani cu care ne răscumpărăm pe noi înşine, pe câtă vreme banul cel scump rămâne în noi, nearătat. Sau: noi ne înfăţişăm societăţii prin fotografii făcute în pripă, pe câtă vreme adevăratul nostru chip duhovnicesc rămâne în noi, nearătat. De altfel, toate stihiile mari sunt tăcute, şi Însuşi Dumnezeu mai tăcut decât toate; pe câtă vreme toate făpturile mici sunt gălăgioase. Ce minune este, aşadar, că toate sufletele mari sunt tăcute?

157 EVA ŞI MARIA

Pentru noi, Eva şi Maria înseamnă de fapt înţelepciunea trupească şi înţelepciunea duhovnicească. În cântările bisericeşti auzim: „femeia s-a făcut pricină suferinţei, femeia s-a făcut şi pricină mântuirii.” Eva a dorit mai mult decât ce puteau să-i dea soţul ei şi Dumnezeu fără să o primejduiască. Şi, împreună cu diavolul, a sărit în prăpastie, trăgând după sine întregul Rai. Această prăpastie este istoria. În mijlocul acestei prăpastii a patimilor arzânde, unde pomul ispitei s-a înmulţit ca viermele, Maria şi-a înălţat sufletul său mult deasupra istoriei şi l-a logodit cu Duhul Sfânt. Roada jocului Evei cu diavolul a fost întâiul ei născut, omul ucigaş. Roada logodnei Mariei cu Duhul Sfânt a fost Întâiul ei născut: Omul-Dumnezeu. Eva a întors roata vieţii în jos, iar Maria a îndreptat-o în sus. Întreaga tragedie a Evei şi a Mariei nu ar avea nici pentru mine, nici pentru tine, prietene, neapărat o însemnătate, dacă n-ar fi întocmai înfăţişarea tragediei sufletului nostru!

158 IARĂŞI DESPRE EVA ŞI MARIA, PUŢIN ALTFEL

Iarăşi, Eva şi Maria! Din punct de vedere psihologic, Eva şi Maria reprezintă sfâşierea noastră sufletească de căpătâi. Între ele este o luptă pe viaţă şi pe moarte, şi această luptă o purtăm înăuntru din leagăn până-n mormânt. Pentru ce se luptă Eva şi Maria în noi? Pentru ţarina sufletului nostru. Întrebarea este: care dintre ele va cuprinde întreaga ţarină? Nu se poate spune că Eva reprezintă natura noastră instinctivă, iar Maria, pe cea conştientă - ci instinctul şi conştiinţa pervertită o reprezintă pe Eva, iar instinctul şi conştiinţa dumnezeiască, pe Maria. De partea Evei se află duhul necurat, de partea Mariei Duhul Sfânt. Şi înaintea ta, omule, se ridică zilnic o întrebare mare cât cosmosul şi lungă cât istoria lumii: cui vei veni în ajutor, femeii care te trage în prăpastie

sau femeii care te înalţă în Rai? Femeii care s-a logodit cu diavolul sau femeii care s-a logodit cu Duhul Sfânt? Femeii care vrea să nască un ucigaş sau femeii care vrea să nască pe Dumnezeu? Într-un cuvânt: femeii sau fecioarei? Fii viteaz şi ajută fecioarei! Nu te asemăna soţiei necredincioase a banului, care îi dă un fier puternicului vlah Alia pentru a-l ucide pe Strahinici Banul![4]

159 RĂSĂRITUL ŞI APUSUL[5]

Apusul trăieşte în zbucium, Răsăritul în resemnare. Apusul ronţăie neîncetat din Pomul Cunoaşterii, dar se simte că tot mai flămând de cunoaştere. Răsăritul stă sub Pomul Vieţii, însă nu se poate întinde să-i culeagă roada. Apusul ţine la organizare, Răsăritul la organism. Apusul întocmeşte neobosit lucrurile din afară, în vreme ce însuşirile lăuntrice îi pier una după alta; Răsăritul cultivă neobosit însuşirile dinăuntru, în vreme ce lucrurile din afară cad şi se prăpădesc. Apusul clădeşte înfricoşate turnuri babilonice, însă, pentru că sunt clădite din piatră necioplită şi totdeauna înclinate, ele se dărâmă repede; Răsăritul ciopleşte cu sudoare piatră după piatră, izbutind să dăltuiască pietre nespus de frumoase, dar nu este în stare să zidească din ele o clădire.

În Apus se cultivă lucrurile, şi lucrurile strălucesc, dar omul se sălbăticeşte din ce în ce mai mult şi se acoperă de întuneric; în Răsărit, se cultivă câţiva oameni şi câţiva dintre ei strălucesc, dar lucrurile stau în sălbăticie şi cresc în ciulini.

Apusul crede-n primul rând în lucrarea omului, într-al doilea rând în lucrarea lui Dumnezeu şi-n al treilea rând în Dumnezeu; Răsăritul crede în Dumnezeu, dar dispreţuieşte lucrarea lui Dumnezeu şi înlătură lucrarea omului. De aceea Apusul nu are unitate, nici nu poate ajunge la unitate, pentru că unitatea este numai în Dumnezeu; şi de aceea Răsăritul are unitate lăuntrică, dar nu vrea o împărtăşească cu cele dinafară. De aceea activitatea Apusului se preschimbă aşa de des în război, iar pacea Răsăritului în resemnare.

Dar pentru ce se întâmplă toate acestea? mă întrebi. Pentru că Apusul nu şi-L poate însuşi pe Hristos, iar Răsăritul nu şi-L poate însuşi pe Iisus. Cu alte cuvinte, pentru că Apusul îl preţuieşte pe om şi nu-L preţuieşte pe Dumnezeu, în vreme ce Răsăritul Îl preţuieşte pe Dumnezeu, dar nu-l preţuieşte pe om.

[4] Personaje din poemul epic medieval sârbesc „Banul Strahinici.” (n.red.)

[5] Sfântul Nicolae nu se referă la Răsărit şi Apus ca poli ai Europei, ci mai cu seamă ca poli ai lumii: Orientul Apropiat, Mijlociu şi Îndepărtat, pe de o parte, şi Occidentul European şi American, pe de alta. *(n.red.).*

De aceea Apusul trăieşte în zbucium, iar Răsăritul în resemnare. Iar Iisus Hristos întinde amândouă mâinile să cuprindă într-o îmbrăţişare Răsăritul şi Apusul, dar nu poate; nu poate îmbrăţişa Răsăritul din pricina nirvanei, nici Apusul din pricina săbiilor.

Iată, Răsăritul şi Apusul sunt în sufletul tău. Zbuciumul şi resemnarea sunt seminţe în aceeaşi arie. Pomul Cunoştinţei şi Pomul Vieţii cresc unul lângă altul. Răsăritul şi Apusul se ciocnesc în fiecare om. Nu reprezintă o vecinătate, ci un duel. Dacă Răsăritul şi Apusul ar reprezenta vecinătatea şi nu duelul, atunci pacea ar domni în om şi-n lume; zbuciumul şi resemnarea ar fi înlocuite, atunci, cu puterile bune. Cunoaşte Pomul Vieţii, şi te vei vindeca de bolile Apusului şi ale Răsăritului, şi vei fi un om sănătos şi întreg. Iar omul sănătos şi întreg este optimist. Atunci lucrarea şi credinţa - opusul bolilor amintite - vor înflori peste gunoiul zbuciumării şi al resemnării.

160 ÎNTRE OM ŞI DUMNEZEU

Cu cât omul este mai aproape de Dumnezeu, cu atât Dumnezeu îi pare mai mare, iar omul mai mic; cu cât omul este mai departe de Dumnezeu, cu atât Dumnezeu îi pare mai mic, iar omul mai mare. Este o depărtare între om şi Dumnezeu unde omul se face nevăzut, iar Dumnezeu rămâne; şi mai este o altă depărtare unde Dumnezeu se face nevăzut, iar omul rămâne. A spune că nu este Dumnezeu nu dovedeşte absolut nimic despre Dumnezeu, ci arată numai măsura depărtării de Dânsul a celui ce spune că nu este Dumnezeu. Când cel ce spune că nu este Dumnezeu se întoarce la credinţa în Dânsul, dovedeşte prin aceasta doar că depărtarea dintre el şi Dumnezeu s-a micşorat.

Ca un om să poată cunoaşte piramidele Egiptului este nevoie fie să îi creadă pe cei ce au fost în nemijlocita apropiere a piramidelor, fie să meargă el însuşi în nemijlocita apropiere a lor. O a treia cale nu este! Tot aşa, fiecare om poate să ajungă la cunoaşterea lui Dumnezeu fie crezându-i pe cei ce au stat şi stau în nemijlocita apropiere a lui Dumnezeu, fie silindu-se să ajungă el însuşi la nemijlocita Lui apropiere. Ţie îţi pare de râs şi jalnic cel ce spune că nu există piramide, doar pentru că el personal nu le-a văzut. Mult mai de râs şi mai jalnic este însă cel ce va spune că nu este Dumnezeu, pentru că el personal nu-L simte şi nu-L vede pe Dumnezeu. Mult mai de râs şi mai jalnic este acesta din urmă decât cel dintâi pentru două pricini: întâi, pentru că piramidele se pot vedea într-un singur loc din întreaga lume, pe când Dumnezeu poate fi cunoscut personal în orice loc, de-a lungul şi de-a latul

lumii.

A doua, pentru că de mii şi mii de ori este mai mare numărul acelor oameni care L-au cunoscut personal pe Dumnezeu, decât numărul celor care au văzut piramidele.

GÂNDURILE
161-192

161 VEDEREA LUI DUMNEZEU

În nemijlocita apropiere a lui Dumnezeu şi-n puternica vedere a lui Dumnezeu ca fiind Totul în toate, această lume se pierde ca şi când n-ar mai fi. Aceasta au simţit-o şi câteva dintre sufletele puternice din alte religii, ca Patañjali şi Şankara în India, sufii mahomedani din Persia, Plotin la romani şi alţii. În creştinism, numărul acestor suflete „în transă” este nespus de mare, mai ales în Biserica Ortodoxă a Răsăritului. În Biserica Apuseană, printre aceştia pot fi socotiţi Francisc din Assisi, Tereza din Avila, Madame Guyon. Cu ce s-ar putea asemăna această vedere, această vedere a lui Dumnezeu în toate cele ce sunt în cosmos? Cu privirea la Soare prin sticlă, în vreme ce sticla rămâne nevăzută. În timpul unei puternice vederi a lui Dumnezeu, înfricoşat - mai întâi înfricoşat -, săracul om Îl întreabă pe Dumnezeu: „Unde mă voi duce de la Duhul tău? Şi de la faţa ta unde voi fugi?” (Psalmul 139). [6]

162 A FI LINIŞTIT CA ADÂNCUL MĂRII

Lasă valurile vieţii să spumege în jurul tău ca o mare furtunoasă, dar tu stăruie în a rămâne cu sufletul liniştit ca şi adâncul mării.

Un comandant privea cu sânge rece la oastea lui în timpul luptei - când în atac, când în apărare. Când aghiotanţii, îngroziţi, i-au făcut cunoscută cumplita înfrângere, el nu s-a tulburat deloc. „Cum adică?”, l-au întrebat mai târziu. Iar el le-a răspuns: „Când m-a născut mama mea, eu n-am ştiut nici de înfrângere, nici de biruinţă. Pentru ce, ca om matur,

[6] Trebuie menţionat aici că această scriere a Sfântului Nicolae Velimirovici este una timpurie, din prima sa perioadă literară şi duhovnicească; el a revenit şi a îndreptat ulterior, în alte scrieri ale sale, multe puncte de vedere exprimate în tinereţe, printre care şi acesta. De

să nu pot păstra ţinuta pe care am avut-o când eram doar un prunc?” Sau acel cuvânt asemănător, al Dreptului Iov: „Gol am ieşit din pântecele maicii mele, gol mă voi şi întoarce acolo.” (Iov 1:21)

O mamă şi-a certat fiul că a călătorit trei ani prin lume: „Ţi-ai părăsit casa şi te-ai dus să rătăceşti prin lume!” „Te înşeli, mamă”, i-a răspuns fiul; „picioarele şi ochii mei au rătăcit prin lume, însă eu, în tot răstimpul acestor trei ani, am petrecut cu tine sub acest acoperământ.”

Vântul poate să îndoaie stejarul oricât ar vrea, rădăcina stejarului va rămâne însă liniştită. Stejarul este adânc înfipt cu rădăcinile sale în pământ, şi aceasta îl izbăveşte de toate vânturile.

altfel, Sfântul Ioan Scărarul ne învaţă că smerenia, fără de care este cu neputinţă vederea lui Dumnezeu, este criteriul ultim al Ortodoxiei: „E cu neputinţă să iasă foc din zăpadă. Dar e mai cu neputinţă să se afle smerita-cugetare la eterodocşi. Virtutea aceasta e a ortodocşilor, dar şi a acestora, numai dacă sunt curăţiţi.” (Scara XXV, 32; p. 307) După cum scrie un sfânt rus contemporan, episcopul Ignatie Briancianinov, nevoinţa romano-catolică este stăpânită de un duh de „părere de sine” şi o „patimă a dulceţii”, căzând în ceea ce se numeşte în limbaj ascetic „înşelare” sau „rătăcire”: „Din experienţele înfăţişate, se vede că niciunul din cei înşelaţi nu s-a socotit pe sine nevrednic de vederea îngerilor, aşadar a recunoscut în sine o oarecare vrednicie. Nici nu poate cugeta astfel despre sine omul trupesc şi sufletesc.” (Despre înşelare, II) Iar un alt fericit părinte rus contemporan, Arhimandritul Sofronie de la Essex, ucenic al Sfântului Siluan Athonitul, ne previne că există mai multe feluri de lumină nematerială, care pot fi lesne confundate de cei neîncercaţi duhovniceşte cu vederea lui Dumnezeu ca Lumină: „Mi-a fost dat să trăiesc mai multe feluri de lumină şi de lumini: «lumina» insuflării artistice, care izvorăşte din frumuseţea lumii văzute, «lumina» contemplării filosofice, care se preschimbă într-o experienţă mistică; să adăugăm aici şi «lumina» cunoaşterii ştiinţifice, a cărei vrednicie este întotdeauna neapărat relativă; am fost ispitit şi de arătări luminoase aduse de duhurile vrăjmaşe.” (Vom vedea pe Dumnezeu precum este) Tot el ne spune că „mintea aţintită asupra problemelor metafizice îşi poate pierde percepţia vremii şi a întinderii materiale: să iasă, cum ar fi, dincolo de hotarele lor. În anume astfel de împrejurări mi-am văzut mintea ca lumină. O astfel de stare omul o poate atinge din fire.” (op. cit.) Astfel, referirea Sfântului Nicolae la hinduşi, la mahomedani şi la alţi necreştini nu trebuie înţeleasă ca o punere pe picior de egalitate a creştinilor cu păgânii, ci pe un plan ipostatic/ personal, ca o lucrare înaltă în câţiva necreştini a descoperirii celei după fire (revelaţia naturală), de care aminteşte şi Sfântul Serafim din Sarov în cunoscuta sa convorbire cu Motovilov. De altfel, în Gândul 191 se arată că filosofia hindusă nu poate fi pusă în acelaşi plan cu credinţa creştină, ci este o plăsmuire omenească, bazată pe o observaţie limitată a naturii. (n.red.)

Tot aşa trebuie şi tu, cu sufletul tău, cu rădăcina sufletului tău, să te înrădăcinezi adânc în Dumnezeu, şi numai Acesta te poate izbăvi de toate valurile şi îndoielile primejdioase.

163 CINE POATE LUMINA MORMÂNTUL?

Întreaga lumină din cosmos de s-ar strânge într-un soare, tot n-ar putea lumina taina unui mormânt.

Dimpotrivă, cu cât este mai multă lumină în jurul nostru, cu cât sunt mai multe desfătări trupeşti şi culturale, cu cât mai mult râs şi flori, cu atât mai întunecos ni se pare mormântul. Cel mai mare pesimism în lume s-a arătat nu în săraca Palestină ori în Grecia, ci în India, ţara celor mai mari desfătări trupeşti. Tot ceea ce face viaţa aceasta mai plăcută, mai luminată şi mai dulce, toate acestea ascut coasa morţii. Prin fereastră se revarsă asupra noastră lumina Soarelui, iar prin uşă ne bate vântul rece. Aşa este viaţa aceasta, în care printr-o deschizătură se revarsă asupra noastră strălucirea naturii, iar prin cealaltă ne bate vântul cel rece al morţii. Nişte prieteni veseli mergeau pe drum, iar întregul univers, împodobit şi zâmbitor, părea că ia parte la bucuria lor. Pe neaşteptate, în faţa lor apăru un mormânt proaspăt la marginea drumului! Se desfată omul mâncând din cel mai gustos peşte şi i se pare că plăcerea lui schimbă, prin desfătare, toţi oamenii şi lucrurile din jurul său. Deodată, se trezeşte cu-n os în gât! Oare a fost, oare este cineva care să poată intra în mormânt cu lumina în mână, fără să-şi piardă zâmbetul vieţii, cineva care să poată săvârşi ceea ce nu poate acest cosmos stricăcios? Toate celelalte întrebări se strâng într-acest nod. Cercetează-i cât vrei pe oamenii înţelepţi, şi pe cei ce-au fost, şi pe cei de acum, însă niciunul dintre ei nu te va putea ajuta să priveşti în mormânt păstrând zâmbetul vieţii - în afară de Hristos.

164 MUCENICIA LUI HRISTOS

Întreită a fost mucenicia lui Hristos în timpul vieţii Sale pe Pământ, întreită este mucenicia Lui şi în cursul întregii istorii. Prima este mucenicia persoanei Sale, a doua este mucenicia faptelor Sale, a treia este mucenicia învăţăturilor Sale. El a fost omorât ca „înşelător” şi „necredincios”, aşa şi sutele de mii de urmaşi ai Săi au fost chinuiţi şi omorâţi de-a lungul veacurilor. Prin ei, Hristos a fost din nou chinuit şi omorât. Faptele Sale ori au fost lepădate ca şi cum nu s-ar fi întâmplat, ori au fost socotite ca fiind săvârşite cu ajutorul diavolului şi al magiei. Aşa a fost în timpul vieţii Sale pe pământ, aşa, iată, chiar şi în veacul al XX-lea, faptele Sale sunt la fel socotite şi judecate de către feluriţi oameni şi

felurite grupări.

Învăţătura Sa a fost osândită în Ierusalim şi socotită înşelătoare, primejdioasă sau de prisos, deoarece era cuprinsă în vechea înţelepciune şi-n legea veche. Şi, iată, de-a lungul veacurilor, de la Celsus şi împăraţii romani până la criticii biblici şi filosofii zilelor noastre, până la cercetătorii (de platitudini) şi gânditorii veacului al XX-lea, învăţătura Sa este la fel socotită şi judecată de către feluriţi oameni şi felurite grupări. Toate acestea s-au întâmplat şi se întâmplă „precum s-a scris.” „Să nu se turbure inima voastră, nici să se spăimânteze.” Hristos nu ar fi hristosul dacă nu ar putea merge liniştit şi sigur pe marea învolburată, dac-ar fi un copil care se plimbă cu luntrea pe apa liniştită.

Acestea trebuiau să se întâmple, dar vai de aceia prin care s-a întâmplat! Ei au sărit în foc ca să-l stingă, dar focul i-a înghiţit şi s-a aprins mai mult. Iar ca dovadă că toate acestea se vor întâmpla stă faptul că „aşa s-a scris” dinainte. Adesea se aruncă zăpadă în foc, ca focul să se înteţească mai puternic.

165 A FI OM, PUŢIN ESTE

Fă binele şi-l îngroapă sub piatră, el îşi va face limbă din piatră şi va vesti lumii. Dacă eşti în temniţă pentru dreptate, toate stelele vor străluci deasupra închisorii tale şi vor lucra pentru libertatea ta. Dacă eşti la spânzurătoare pentru dreptate, toate cerurile nu vor avea astâmpăr şi vor lucra ca să preschimbe moartea ta în viaţă. „Fii om” este puţin spus. „Fiţi dumnezei”, zice Sfânta Scriptură. „Fii om” este un program scurt. „Fiţi dumnezei” este programul cel mai înalt. Flămânziţi, niciun program nu vă va sătura, în afară de cel mai înalt.

Însetaţi, niciun program nu vă va adăpa, în afară de cel mai înalt. Cei ce vă şoptesc la ureche „fiţi oameni”, de fapt vă şoptesc „fiţi ceea ce sunteţi”, dar în alt chip. Iar Dumnezeu, cu încredere în voi, vă şopteşte taina cea mai înaltă şi cea mai dragă: „fiţi dumnezei!” Şi nimic mai mult decât aceasta nu se poate spune. Dincolo de aceasta, cuvintele se pierd, iar tăcerea se face grăitoare.

166 LUPTA LUI IACOV CU DUMNEZEU

Dacă eşti om, în viaţa aceasta trebuie să te lupţi cu Dumnezeu precum s-a luptat şi Iacov. Fericit vei fi dacă Dumnezeu va birui asupra ta. Vai de tine de vei birui tu pe Dumnezeu şi de vei rămâne singur pe câmpul de luptă. Deoarece atunci nu tu ai biruit, ci moartea.

167 TRĂSNETUL ŞI PARATRĂSNETUL

Când apa se evaporă şi când nu se mai vede nici ca abur, atunci pare a fi cea mai lipsită de putere. Însă, chiar atunci, ea dă naştere la trăsnete. Tot aşa şi Hristos. Când a fost aşezat în mormânt şi nimicit pentru ochii oamenilor, El părea a fi cel mai lipsit de putere. Însă chiar atunci El S-a făcut trăsnet şi paratrăsnet pentru istoria lumii.

168 MÂNGÂIEREA CEA MICĂ ŞI CEA MARE

Nu există pe pământ niciun cap neîncununat. Cerul înstelat atârnă ca o cunună de mare preţ deasupra capului fiecărui om. Însă un singur cuvânt, „Tatăl nostru”, aduce sufletului mai multă mângâiere decât acea cunună. Iată, aceeaşi cunună încoronează şi capetele măgarilor, însă acel cuvânt nu aduce inimii măgarului nicio mângâiere.

169 RĂSFRÂNGERE DE LUMINĂ

Soarele îşi împrăştie strălucirea sa deopotrivă asupra pietrelor curate şi a celor colbuite, dar numai pietrele curate îi pot răsfrânge strălucirea. Şi Dumnezeu Îşi revarsă strălucirea Sa dumnezeiască deopotrivă asupra sufletelor curate şi a celor prăfuite, dar numai sufletele curate Îi pot răsfrânge strălucirea.

170 NECURĂŢIA SUFLETULUI

Şi cea mai mare necurăţie a trupului este o nimica toată faţă de necurăţia sufletului pângărit. Puţină apă şi săpun, şi toată murdăria trupului se spală: şi noroiul, şi duhoarea, şi păduchii, şi urâciunea. Dar murdăria sufletului nu se poate spăla în niciun chip, până sufletul nu se înnoieşte. Pardoseala murdară se spală, fără a fi nevoie să o înlocuieşti întotdeauna cu alta nouă ca să fie curată. Dar aerul necurat din cameră de nimic nu poate fi spălat, de nimic curăţat; trebuie scos din cameră şi înlocuit cu aer proaspăt. Tot aşa este şi cu sufletul. Sufletul întinat trebuie să se înnoiască, să renască, ca să ajungă curat. Când camera are fereastră, este uşor să dai aerul necurat afară şi să aduci în loc aer proaspăt. Însă cum se va împrospăta aerul în camerele lipsite de ferestre şi de uşi?

Sufletul care are fereastra îndreptată spre Dumnezeu, uşor se va împrospăta, curăţa, înnoi, renaşte. Însă cum se va curăţa sufletul întinat al celui ce nu are nicio deschizătură îndreptată spre

Dumnezeu, izvorul împrospătării şi al întineririi sufletului?

171 LUPTĂTORUL DE PE CALE

Acela ce atacă cel mai mult cucereşte cel mai puţin.

Acela ce se împotriveşte cel mai puţin este cel mai puţin atacat. Acela ce este aprig şi însetat de slavă şi bogăţie cel mai mult atacă lumea aceasta, pentru care şi cucereşte doar valorile cele mai mici ale ei, pierzându-şi propria valoare. Omul smerit se împotriveşte cel mai puţin, pentru care este şi cel mai puţin atacat.

Natura nu iubeşte vrajbele între oameni şi îi pedepseşte cu molime şi foamete. Luptătorul de pe cale are ca vrăjmaşi nu numai oamenii, ci şi natura. Şi dacă săgeata venită din tufiş nu-l nimereşte, o va face fulgerul din cer.

172 PRIETENUL CEL MAI SUPĂRĂTOR

Prietenia dintre un om duhovnicesc şi un om trupesc este doar un pic mai plăcută şi mai trainică decât prietenia dintre-o oaie şi-un lup. Dacă eşti un om duhovnicesc, nimeni nu-ţi poate fi prieten mai supărător decât omul căruia îi place cel mai mult să vorbească despre câştigarea bogăţiei şi despre desfătările trupeşti.

Dacă eşti un om bogat şi-ţi place cel mai mult să vorbeşti despre bogăţie şi despre desfătări trupeşti, nimeni nu-ţi poate fi prieten mai supărător decât omul duhovnicesc, care vorbeşte despre Dumnezeu şi despre suflet.

Omul duhovnicesc niciodată, nici în timpul vieţii şi nici pe patul de moarte, nu va dori prietenia omului trupesc şi nici nu se va căi vreodată că n-a urmat sfaturile acestuia. Iar omul trupesc va dori, dacă nu mai devreme, negreşit pe patul de moarte, prietenia omului duhovnicesc; pe patul morţii, fără îndoială, se va pocăi că n-a urmat sfaturile acestuia.

173 BOGATUL ŞI BOGĂŢIA

Bogăţia multă, în sine, nu este nici rea, nici bună. Ştiinţa multă, în sine, nu este nici rea, nici bună. Însă, în mâinile unui om rău, bogăţia ajunge un rău, iar în mâinile unui om bun bogăţia ajunge un bun. Tot aşa, în capul unui om stricat, ştiinţa ajunge otravă, iar în capul unui om bun, ştiinţa ajunge doctorie.

174 PRIETENIE ŞI VRĂJMĂŞIE

Omul nu poate urî niciodată un vrăjmaş neştiutor la fel cât un

vrăjmaş imoral. Vrăjmaşul din neştiinţă nu este niciodată atât de respingător ca vrăjmaşul din răutate. Ne facem vrăjmaşi unui om atunci când îi cunoaştem însuşirile rele, dar nu-i cunoaştem însuşirile bune. Ajungem prieteni unui om când luăm seamă la însuşirile lui bune, dar le întrevedem pe cele rele.

Tăria prieteniei ori a vrăjmăşiei noastre faţă de oameni nu ţine, aşadar, de ceilalţi, ci de noi înşine, de cunoaşterea şi de pătrunderea noastră.

175 DUHUL ÎMPOTRIVIRII

Oricine se împotriveşte legii lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească şi legii naturale şi sociale.

Oricine se împotriveşte voii lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească voii oricui. Oricine se împotriveşte autorităţii lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească autorităţii oricui. Oricine se împotriveşte dragostei lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească şi dragostei de mamă, de soţie, de copii şi de prieteni. Dragostea unui astfel de om se va preface în iubire de sine, iubirea de sine în deznădejde, iar deznădejdea este calea cea mai scurtă către sinucidere.

176 SINUCIDERE

Sinuciderea nu este scurtarea suferinţei, ci prelungirea ei. Albina care fuge dintr-un stup în altul ajunge să fie dispreţuită şi într-unul, şi în celălalt; dispreţuită în stupul de unde a fugit şi dispreţuită în stupul unde a fugit. Sinuciderea este încercarea de a fugi din această împărăţie a vieţii. Însă pe un dezertor nicio împărăţie nu-l primeşte cu braţele deschise. Uciderea este o lovitură piezişă dată vieţii; sinuciderea este o lovitură făţişă dată vieţii. Uciderea arată în parte un dispreţ al vieţii; sinuciderea arată dispreţul cel mai de pe urmă şi deplin al vieţii. Uciderea este atac asupra omului ca om; sinuciderea este un atac asupra vieţii ca viaţă. Uciderea, în sine, este un fel de sinucidere, deoarece viaţa ta şi viaţa aproapelui tău este viaţă. Dar, prin ucidere, tu vrei să ucizi o parte a vieţii care se poate apăra de tine; pe când, prin sinucidere, tu vrei să ucizi o parte a vieţii care nu se poate apăra de tine.

Iată, viaţa din aproapele tău se poate apăra de tine, însă viaţa din tine este cu desăvârşire lipsită de apărare înaintea ta. Iar uciderea celui ce nu se poate apăra atrage după sine pedepse şi munci în toate împărăţiile vieţii.

177 LEGĂTURA DE PĂMÂNT

Cu cât îşi leagănă mama mai mult copilul, cu atât mai târziu începe acesta să meargă. Cu cât alăptează mama mai mult copilul, cu atât mai târziu se învăţă copilul cu mâncarea. Întocmai şi omul pe care pământul îl strânge mai mult timp în îmbrăţişarea sa, târziu se îndreptă către cer.

Şi cel pe care pământul îl hrăneşte mai multă vreme cu nectarurile sale dulcege, târziu se deprinde cu hrana duhovnicească.

178 LUMI NEMATERIALE

Deschide sufletul tău pentru lumile nemateriale. Una dintre aceste lumi se îngrămădeşte lângă tine, cerându-ţi ajutorul. O altă din aceste lumi îţi dă ajutor. Nu o înlătura nici pe una, nici pe cealaltă. Nu o înlătura nici pe una, nici pe cealaltă, deoarece şi tu vei fi, azi-mâine, într-una din aceste lumi. Nu o respinge nici pe una, nici pe cealaltă, ca să te învredniceşti a face parte din lumea mai bună.

179 VIAŢĂ DUPĂ MOARTE

Precum omul supravieţuieşte părului tuns, unghiilor tăiate sau chiar mâinilor şi picioarelor tăiate, tot aşa va supravieţui şi întregului său trup. Şi precum norul alb se deosebeşte de apa îngheţată, iar oţelul înroşit în foc de oţelul rece, tot aşa şi omul din lumea nemuritoare se deosebeşte de sine însuşi în lumea muritoare.

180 CÂND VOM FI FERICIŢI?

Dumnezeu îi va răsplăti pe cei credincioşi Lui (adică pe cei asemănători Sieşi) cu fericire - şi nu cu fericirea animalului, ci cu fericirea lui Dumnezeu. Dumnezeu nu va întârzia cu răsplata, dar nici nu se va grăbi. Oare ţăranul aşteaptă să primească rodul grâului de îndată ce-l seamănă? Sau conducătorul de care aşteaptă, oare, laurii în vremea alergării? Sau corăbierul aşteaptă, oare, să vadă portul în mijlocul mării? Sau stăpânul ogorului îşi plăteşte, oare, zilierii în toiul lucrului? Atunci tu, oare, pentru ce aştepţi răsplată în vremea alergării, în mijlocul oceanului şi în toiul lucrului? În această viaţă eşti trimis nu să ai fericire, ci să te faci vrednic de ea.

181 FRICA DE MOARTE

Nu este pretutindeni şi totdeauna aceeaşi frică de moarte, nici aceeaşi vitejie înainte de moarte.

Pentru om, cel mai greu este să moară în mijlocul unei mulţimi vesele, când aceasta se bucură de moartea lui. Aici se arată cea mai mare vitejie sau cea mai mare frică. În astfel de împrejurări mureau mucenicii creştini, în amfiteatrele romane cele pline de veselie. Apoi, cel mai greu îi este omului să moară atunci când i se pare că doar el moare, dar tot restul lumii rămâne în viaţă. Mai ales când, pe lângă aceasta, prietenii plâng în jurul lui! Omul simte atunci frica de moarte amestecată cu ruşinea. De aceea, bărbăţia lui Socrate dintr-o împrejurare asemănătoare a rămas atât de adânc întipărită în istorie. Mult mai uşor îi este omului să moară în luptă - mai greu în lupta cu o fiară, decât cu un om - când dă şi primeşte lovituri. Şi aici frica este mare, dar mai mică decât în primele două împrejurări; şi aici este nevoie de vitejie ca să priveşti moartea în ochi, dar mai puţină decât în celelalte. Iar cea mai mică frică de moarte este în marile bătălii, unde omul sare la moarte peste morţi. Şi cei mai puţini viteji adevăraţi sunt în marile bătălii, unde se moare în mulţime. Într-un cuvânt, moartea este neînchipuit mai groaznică când rupe spic cu spic, pe câmpul larg al vieţii, decât când coseşte de-a valma. Dacă doreşti să mori ca vitejii din primele două împrejurări, atunci ţi se poate spune numai: „fii fără frică, capul tău tăiat nu se poate rostogoli nici mai departe, nici mai aproape de poala lui Dumnezeu.”

Dacă te temi de singurătatea morţii, atunci ţi se poate spune: „fii fără frică, în fiecare zi se dă o luptă nespus de mare în întregul cosmos, şi tu mori odată cu jumătate din el. Căci precum tu sufli şi răsufli aerul, tot aşa întregul cosmos inspiră şi expiră viaţa.”

182 DEOSEBIRE DE ÎNŢELEGERE

Cu cât un lucru este mai sărac în însuşiri, cu atât e mai mică între oameni deosebirea de înţelegere a acestui lucru. Cu cât un lucru este mai bogat în însuşiri, cu atât e mai mare între oameni deosebirea de înţelegere a acelui lucru. Şi cum Dumnezeu este neasemănat mai mare şi mai bogat decât toate lucrurile de pe pământ şi din cer, de aceea există între oameni cea mai mare bogăţie în deosebirea de înţelegere a Sa. Este uşor ca toţi oamenii de pe pământ să aibă aceeaşi părere despre piatră ori despre vitriol; însă nu pentru toţi este uşor să aibă aceeaşi părere despre Dumnezeu. În afară de bogăţia nesecată a bunurilor sufleteşti şi a

însuşirilor puterii, slavei şi măririi lui Dumnezeu, deosebirile de înţelegere a lui Dumnezeu dintre oameni vin şi din pricina puterilor sufleteşti osebit aşezate şi osebit întărite în fiecare om de pe pământ şi-n fiecare neam omenesc.

Însă nimeni nu este orb faţă de fiinţa vie şi preamărită a lui Dumnezeu din pricina putinţei, ci din pricina neputinţei.

183 PARTIDE FILOSOFICE

Filosofia îşi are partidele şi partizanii săi, ca şi politica.

Însă partizanii cinstiţi şi ai uneia, şi ai alteia se simt strâmtoraţi în partidul lor şi caută un orizont mai larg.

Materialistul şi spiritualistul ar putea asemănaţi cu doi microbi din corpul omenesc care ar porni la cercetarea marelui organism în care trăiesc. După ce ar trece prin toate organele din om şi ar cerceta totul cu de-amănuntul, ei ar sta să adune rezultatele cercetării lor.

— Acum ştim totul, ar spune microbul materialist.

— Abia acum nu ştim nimic, ar spune microbul spiritualist.

— Cum să nu ştim? s-ar mira primul. Acest un corp este fără margini, cu multe şi felurite organe şi funcţii. Organele se dezvoltă din mici în mai mari; toate se dezvoltă în armonie şi în legătură unele cu altele, fiecare organ în legătură cu cele din jurul său. Aici avem de- a face cu legi vădite: cea a dezvoltării şi cea a mijlocirii. Unele celule ale organelor mor, iar altele se nasc în locul lor, şi întregul mecanism lucrează fără întrerupere din veci în veci, purtând toate cauzele şi toate scopurile în sine.

Aşa ar argumenta microbul materialist. Iar microbul spiritualist ar clătina din cap şi ar spune:

— Aşa li se pare a fi numai ochilor tăi şi-ai mei! Într-adevăr, acesta pare a fi singurul rezultat al alergării şi cercetării noastre prin acest corp. Dar eu simt că deasupra tuturor acestor organe există în acest mecanism o lume nevăzută ochilor noştri, nepătrunsă tuturor simţurilor noastre. Această lume este o întreagă împărăţie de puteri mai mari decât cele pe care le-am cunoscut noi, mai strălucite, mai întinse şi mai trainice decât acestea. Toate aceste puteri se adună în jurul unei puteri principale. În această lume superioară se află cauzele şi scopurile acestei lumi a organelor, în care trăim eu şi tu, neştiind nici cum, nici pentru ce. Această lume inferioară a noastră este doar o palidă închipuire a lumii superioare, o clipeală, un pas al ei. Închipuiţi-vă acum ce surpriză ar fi pentru amândoi microbii - deşi, de bună seamă, mai mare pentru microbul materialist! - dacă ar putea intra în împărăţia sufletului omenesc, pe cerul conştiinţei omeneşti...

184 PIATRA PREŢIOASĂ

Veni un călugăr din pustie printre oameni şi aduse cu el o legătură. Era un diamant învelit într-o frunză veştedă de smochin. Şi ţinea călugărul legătura în mână, iar cu glas tremurând povestea despre diamantul găsit, din frunza veştedă de smochin:

— Când o parte a acestei pietre se întoarce către făpturi şi lucruri, toate făpturile şi lucrurile de pe pământ strălucesc cu o frumuseţe care întrece toate năzuinţele şi visele lor.

— Arată-ne-o! strigară oamenii.

Însă călugărul, ca şi cum nu i-ar fi auzit, povestea mai departe:

— Când cealaltă parte se întoarce către morminte, ele se deschid, şi morţii se arată vii ca şi cei vii.

— Arată-ne-o! strigară cu mai multă putere oamenii.

Însă călugărul, ca şi cum nu ar fi auzit, povestea mai departe:

— Când a treia parte a acestei pietre se întoarce către lumea duhovnicească, atâta lumină străluceşte din această piatră, încât şi Soarele, şi stelele, şi toate lucrurile cele de jos şi cele de sus pier ca într-un potop, din pricina acelei lumini.

— Ah, arată-ne-o! strigară puternic şi mânios oamenii.

Iar călugărul le spuse:

— Nu pot să v-o arăt. Deoarece nu poate fi scoasă din această frunză veştedă de smochin, până ce aceasta nu se va rupe.

Râseră oamenii în hohote şi strigară:

— Păi această frunză este şi aşa uscată, şi chiar să nu fie, nu preţuieşte nimic faţă de lucrul de preţ pe care-l poartă într-însa.

Călugărul deveni grav şi, cu glas tremurător, le răspunse:

— Domniile voastre spuneţi că această frunză veştedă de smochin nu preţuieşte nimic; iar eu vă spun că ea preţuieşte tot atât cât şi trupul vostru faţă de piatra de mare preţ care se ascunde într-însul.

Şi, dintr-o dată, călugărul rupse frunza cea veştedă de smochin şi le arătă piatra de mare preţ. Şi toate gurile amuţiră pentru multă, multă vreme. Şi toţi ochii văzură şi se încredinţară că povestea călugărului a fost adevăr, ba şi mai mult decât adevăr, deoarece a fost şi desfătare. Iar când se despărţiră, fiecare simţea că poartă în sine acea piatră minunată de mare preţ pe care călugărul o găsise în pustie. Şi erau bucuroşi.

185 EROUL MORAL

Nu-i aşa că ceasul este un mecanism deosebit, şi fiecare om

trebuie să se minuneze de descoperitorul acestui mecanism? Dar închipuie-ţi că eşti întrebat: pe cine ai vrea să vezi mai degrabă, pe descoperitorul întâiului ceas sau pe mama Iugovicilor[7]?

Ai şovăi oare măcar o clipă cu gândul la ce să răspunzi?

Radiul este un element neobişnuit, deosebit de folositor atât în progresul activităţii ştiinţifice, cât şi ca aplicaţie practică de viaţă. Dar pe cine ai vrea să vezi mai degrabă: pe descoperitorul radiului sau pe Jeanne d'Arc? Un compatriot de-al tău este cel mai mare electrician din lume[8]. Un alt compatriot al tău a fost Avvacum Diaconul[9], care mergând la moarte, cu ţeapa în spate, cânta: „Sârbul al lui Hristos este, şi de moarte se veseleşte!" Aşadar, pe cine ai vrea să vezi mai degrabă: pe cel dintâi sau pe cel din urmă? De ce să fii întrebat? Toţi oamenii nedesfrânaţi de pe faţa pământului, care încă au conştiinţă, nu se vor îndoi de ce răspuns să dea.

Orice descoperire ştiinţifică se preţuieşte asemeni oricărei iscusinţe sau oricărui câştig. Dar un erou moral se aseamănă unei deschideri în cerul înstelat prin care poţi privi în veşnicie. El este mai presus decât orice. La prima vedere, îi tulbură pe oameni, mai apoi îi înveseleşte, şi în cele din urmă îi luminează şi-i însufleţeşte.

Omul de ştiinţă este asemenea unui vânător iscusit, care a luat urma şi a prins vânatul. A descoperit o nouă faptă sau o nouă lege.

Dar eroul moral, ce are el a face cu lucrarea şi legile naturii?

186 SUFLETUL NU ŞTIE DE OBOSEALĂ

– Dă-mi odihna trupului!

După o dreaptă înţelegere, aceasta înseamnă: dă-mi somnul!

– Dă-mi odihna sufletului!

După o dreaptă înţelegere, aceasta înseamnă: dă-mi-L pe Dumnezeu! Vrednic de râs este chiar şi gândul că sufletul, care îi

[7] Personaj vestit din baladele populare sârbeşti, mamă a zece fraţi care au luptat în bătălia de la Kosovo Polie (Câmpia Mierlei), întruchipare a vitejiei mamei ce rabdă cu bărbăţie moartea celor dragi. *(n.red.)*

[8] Este vorba de Nikola Tesla, cel mai cunoscut fizician sârb, considerat drept unul dintre cei mai mari oameni de ştiinţă ai sfârşitului de secol 19 şi începutului de secol 20. Tesla este considerat un pionier în domeniul energetic, al roboticii, balisticii, ştiinţei calculatoarelor, fizicii nucleare şi fizicii teoretice. *(n.red.)*

[9] Un alt personaj vestit în eposul sârbilor, căruia i s-au făcut tot felul de făgăduinţe şi a fost supus la nenumărate chinuri pentru a trece la Islam, dar şi-a păstrat până în sfârşit credinţa creştină şi a murit împreună cu stareţul său, Paisie de la mănăstirea Trnava, tras pe roată de turci, la Belgrad, pe 17 Decembrie 1814. *(n.red.)*

împrumută trupului din puterea sa, poate obosi aşa de repede precum trupul şi are nevoie să se odihnească aşa de mult ca trupul.

Noaptea, sufletul lucrează ca şi ziua; noaptea, el rezumă şi-şi mistuie lecţia sa de peste zi. Noaptea, sufletul îşi rosteşte asupra omului înfricoşata sa judecată pentru toată lucrarea din ziua ce a trecut. Pustnicii din Sfântul Munte, şi îndeobşte pustnicii din Răsărit, au obiceiul de a dormi mai mult ziua, iar noaptea şi-o petrec în cugetare şi rugăciune. Acest lucru este de căpătâi pentru sufletul lor. În liniştea şi-n întunericul nopţii, când încetează lucrarea simţurilor, sufletul lucrează nestingherit şi mai cu spor. Dar şi ziua, prin somn şi rugăciune, lucrarea simţurilor omului este mărginită, ceea ce ajută iarăşi la lucrarea mai liberă şi mai vioaie a sufletului.

Neîntrerupta părtăşie a sufletului omului duhovnicesc cu lumea nevăzută şi nematerialnică face, de bună seamă, ca şi visele sale să se deosebească de cele ale oamenilor trupeşti.

Marii rugători cunosc din cercare că sufletul nu oboseşte.

Iar oamenii care nu au învăţat sau care s-au dezobişnuit să stea în părtăşie cu Dumnezeu, prin cugetare şi rugăciune, vorbesc neîncetat despre „oboseală sufletească.” Însă acea „oboseală sufletească” a lor nu este nimic altceva decât tirania hiperactivităţii simţurilor asupra sufletului nelucrător şi îngrădit.

187 ÎNCET, DAR SIGUR

Natura este atât de domoală, încât pare că nu lucrează nimic, dar de fapt este atât de neobosită în lucrare, de parcă în seara aceasta se pregăteşte să moară. Leneşul a cărui lene este izbitoare seamănă cumva cu natura, însă de fapt este cu totul deosebit de ea. Iar grăbitul a cărui grabă este izbitoare seamănă cumva cu natura, însă de fapt este deosebit de ea. „Grăbeşte-te încet!” au spus cei din vechime, şi prin aceasta, negreşit, doreau să-i înveţe pe oameni obiceiul grabei încete. Graba naturii este ascunsă, iar încetineala ei este vădită. Nu se vede cum creşte iarba - până şi copiii neînvăţaţi se mânie din pricina neputinţei naturii -, dar natura lucrează zi şi noapte ca iarba să crească tot mai mare. Oamenii nu trebuie să bage de seamă zi de zi că tu creşti sufleteşte; nu te îngriji de aceasta; dar trebuie tu să simţi, lăuntric, că creşti tot mai mare. Măsura lui Dumnezeu este mai subţire şi mai dreaptă decât măsura omenească. Când oamenii măsoară cu bâta, Dumnezeu măsoară cu firul de mătase.

188 ÎNFĂPTUIEŞTE ŞI UITĂ

Nu însemna faptele tale cele bune, pentru că, dacă le însemnezi, repede vor păli; iar dacă le uiţi, vor fi înscrise în veşnicie. Nu însemna faptele rele ale vecinului tău, pentru că dacă le însemnezi, jumătate din povara faptelor lui rele va cădea asupra ta. Iar dacă le dai uitării, şi Dumnezeu va da uitării faptele tale cele rele.

189 SPOVEDANIA

Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-şi descopere umbra ascunsă. Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-şi descopere rănile sufletului, pe care le ascunde printr-o sănătate aparentă. Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-şi descopere slăbiciunea, pe care şi-o ascunde sub masca puterii. Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-şi verse puroiul otrăvitor al sufletului, pe care-l oblojeşte cu străine miresme.

Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul care joacă rolul unui chipeş viteaz să se descopere drept ghebos, precum se şi arată lui însuşi a fi. Nimeni nu se duce la doctor ca să se laude cu sănătatea, ci ca să descopere unde-i locul putred al sănătăţii sale. La fel, nimeni nu merge la duhovnic ca să se laude cu dreptatea sa, ci ca să descopere un cusur primejdios al dreptăţii sale.

Când omul trece pragul doctorului, el lasă toată mândria înaintea uşii, pentru ca s-o ia din nou la întoarcerea printre oameni. Când omul merge la spovedanie, trebuie să-şi lase toată mândria înaintea uşilor bisericii. Fericit va fi de şi-o va uita acolo la întoarcerea printre oameni. Să dea Domnul ca la ieşirea din biserică să schimbe bastonul, şi în locul mândriei să ia smerenia ca sprijinitor în viaţă.

190 SLUGI NETREBNICE

Dă cât mai repede uitării toate bunele străduinţe şi merite ale tale. Este ruşine ca albina şi furnica să te întreacă în această privinţă. Socoteşte, ca şi albina şi furnica, fiecare nouă străduinţă drept cea dintâi străduinţă şi fiecare nou merit drept cel dintâi merit. Arătarea străduinţelor şi povestirea meritelor tale aduc roadă rea: reaua-voinţă, vrăjmăşia şi cearta între oameni; iar, în cele din urmă, sentimentul de neînlăturat al lipsei de răsplată, urmat de deznădejde. Ai văzut vreodată o furnică ori o albină deznădăjduită?

Într-adevăr, e de ruşine pentru om că furnica şi albina împlinesc mai bine decât el slăvita poruncă al lui Hristos: „Aşa şi voi, când veţi face toate cele ce s-au poruncit vouă, ziceţi că: Robi netrebnici suntem, căci ce eram datori a face am făcut.” (Luca 17:10)

191 BELŞUGUL NATURII

Belşugul naturii închide nemilos gura oricui. Nu este nicio teorie ori filosofie omenească care să nu afle destule temeiuri în acest belşug. Dacă ţi se pare că întreaga natură este însăşi raţiunea, natura îmbelşugată îţi dă de îndată mii de dovezi! Dacă ţi se pare că natura este numai instinct şi voinţă, natura îmbelşugată te înarmează cu mii de dovezi! Dacă ţi se pare că întreaga natură este numai o emoţie, iată, adună câte dovezi vrei din acest belşug! Dacă ţi se pare că întreaga natură este un joc genial dintre eu şi non-eu, între lumină şi întuneric, între fiinţă şi nefiinţă sau între *maya* şi *atman*, cere dovezi de la îmbelşugata doamnă, şi ea-ţi va umple poala cu ele! Dacă, în sfârşit, ţi se pare că întreaga natură este o luptă sălbatică pentru existenţă, pentru o existenţă iraţională şi lipsită de înţeles, şi pentru aceasta-ţi vei umple traista cu dovezi! Dar când oricare dintre aceste teorii sau filosofii îţi satură înţelegerea până ce ajunge să se fălească cu adevărul „aflat”, linişteşte-ţi mintea, inima şi sufletul, şi ţine-le vreme îndelungată în tăcere. Şi vei simţi, dintr-odată, cum izbucneşte un strigăt de împotrivire, ca un vulcan, dintr-unul din cele trei adâncuri ale tale sau din toate trei laolaltă. Celor trei adâncuri, înţelegerea le este numai sluga şi sol. Uşor este a sătura o slugă, dar greu este să saturi un stăpân. De aceea, fii cu băgare de seamă să nu te înşele belşugul naturii. Şi te va înşela mereu, câtă vreme nu vei simţi că tu eşti mai bogat decât ea şi că-n tine se ascunde o bogăţie care întrece belşugul naturii.

Păzeşte-te, dar, ca îmbelşugata Circe să nu te cucerească cu muzica ei şi să nu te preschimbe într-un dobitoc. Leacul împotriva muzicii sale îl porţi în sufletul tău. Dacă ştii asta, vrăjitoarea îmbelşugată se va ghemui şi va sta la picioarele tale.

192 VRĂJITORIE

A tăgădui vrăjitoria neagră şi cea albă înseamnă a tăgădui încercarea din fiecare zi a oamenilor duhovniceşti.

În înţeles moral, această vrăjitorie se arată sub chipul rău-voirii şi bună-voirii, iar în înţeles raţional, ea se arată prin gândul rău şi gândul bun. Rău-voirea unui om îl slăbeşte pe celălalt, îl paralizează - de fapt, îl ucide. Bună-voirea îl ridică, întăreşte - de

fapt, îi dă viaţă. De câte ori se întâlnesc doi oameni cu bună-voire, în ei sporeşte vrăjitoria binelui. De câte ori se întâlnesc doi oameni cu rău-voire, în ei sporeşte vrăjitoria răului. De câte ori se întâlnesc doi oameni, unul cu bună-voire şi celălalt cu rău-voire, între sufletele lor se dă o luptă nevăzută, chiar dacă nu-şi dau mâna sau nu schimbă între ei niciun singur cuvânt. Şi rar se întâmplă ca să nu plece amândoi cu răni în suflet. De aceea, ori de câte ori te duci printre oameni, adună-ţi toată bună-voirea şi cheamă-L în ajutor pe Dumnezeu. El va porunci îngerului Său să nu se depărteze de la tine. Căci este nespus de milostiv cu toţi cei ce Îl cheamă. Când şarpele se apropie de copil, şi acesta îşi strigă mama, oare ea nu aleargă de îndată în ajutor? Iar mila mamei este palidă ca visul faţă de mila lui Dumnezeu.

GÂNDURILE
193-224

193 PEDEAPSĂ

Cine greşeşte împotriva lumii fizice este pedepsit material. Cine greşeşte împotriva lumii morale este pedepsit material şi moral. Cine greşeşte împotriva lumii duhovniceşti este pedepsit material, moral şi duhovniceşte. Astfel, celui ce aruncă praful împotriva vântului, praful i se va întoarce în ochi.

Cel ce jură strâmb, va pătimi cu închisoarea şi va fi dispreţuit de fiii săi. Iar cel ce îşi bate joc de Dumnezeu şi de sfinţii Săi îngeri, va fi biciuit cu cele mai ascuţite bice, materiale şi morale, şi-şi va încheia viaţa ori în vreo fărădelege, ori în întunecarea minţii[0].

Singurele lucruri care-l pot izbăvi pe om de la pedepsele de neînlăturat pentru greşeli sunt pocăinţa şi prihănirea de sine.

194 OMUL ŞI NATURA

Până ce omul nu şi-a arătat ghearele, natura n-a ştiut că are şi ea gheare. Când omul s-a oprit la marginea Raiului şi şi-a arătat ghearele spre Dumnezeu, îndată natura întreagă şi-a scos şi ea ghearele şi a început să-l zgârie pe om. Când cineva ridică mâna asupra împăratului, este biciuit de slugile cele multe ale acestuia şi aruncat în întunericul cel mai din afară.

195 SĂ NU DUCI PE ALTUL ÎN PĂCAT!

Păzeşte-te de păcat şi nu fi altora pricină de păcat!

Nu te vei mântui, dacă vei căuta să te mântuieşti pe tine, în vreme ce alţii cad în prăpastie din pricina ta. Se povesteşte despre împăratul Avenir, mare prigonitor al creştinilor, cum a mers odată la vânătoare prin munţi şi a dat acolo peste doi monahi creştini.

[0] Cei mai mari şi mai încrâncenaţi atei, precum Lucreţiu, Maupassant şi Nietzsche, au sfârşit prin a înnebuni (n.a.).

Monahii, văzându-l şi recunoscându-l pe împăratul prigonitor, au luat-o la goană. Dar ostaşii împăratului i-au prins şi i-au dus înaintea împăratului. După o convorbire îndelungată, împăratul le-a pus următoarea întrebare:

— Dacă voi, ca nişte creştini ce sunteţi, nu vă temeţi de moarte, după cum o mărturisiţi voi, atunci pentru ce aţi fugit?

— Nu am fugit, răspunseră monahii, de frică pentru moartea noastră (trupească), ci de frică să nu fim pricina morţii tale (duhovniceşti).

196 PUŢIN ŞI MULT

Cine nu se mulţumeşte cu un bine mic, acela crede într-un bine mai mare şi-l caută pe acesta. Cine nu se mulţumeşte cu un bine mai mare, acela crede în binele cel mai mare şi-l caută pe acesta. Dar cine nu se mulţumeşte cu binele cel mai mare, acela nu mai crede în niciun bine şi nici nu caută vreun bine. Cine nu se mulţumeşte cu o stare morală scăzută, acela crede într-o stare morală mai înaltă şi o caută pe aceasta. Cine nu se mulţumeşte cu o stare morală mai înaltă, acela crede într-o stare morală şi mai înaltă şi o caută pe aceasta.

Dar cine nu se mulţumeşte cu cea mai înaltă stare morală, acela nu mai crede în nicio stare morală şi nici nu caută vreo stare morală. Cine nu se mulţumeşte cu faţa luminată a adevărului, acela crede în faţa mai luminată a adevărului şi o caută pe aceasta. Cine nu se mulţumeşte cu faţa mai luminată a adevărului, acela crede în faţa cea mai luminată a adevărului şi o caută pe aceasta. Dar cine nu se mulţumeşte cu faţa cea mai luminată a adevărului, acela nu mai crede în niciun adevăr şi nici nu caută vreun adevăr.

Aşa se lămureşte de ce adesea se găsesc printre cei care au primit credinţa creştină mai mulţi imorali şi atei decât printre necreştinii care n-au avut totul şi n-au pierdut totul.

197 DOUĂ MORALE

Morala stăpânului şi morala slugii sunt în fapt unul şi acelaşi lucru. Ele sunt unora ca nişte gheare, iar altora spre sângerare; ori unora de mânie, iar altora spre deznădejde. Dar când cei zgâriaţi îşi arată ghearele, atunci rolurile se schimbă: deznădejdea se preschimbă în mânie, iar mânia în deznădejde. Iar sfârşitul întregului joc este nebunia.

De fapt, nici una, nici cealaltă nu e morală, ci numai o îndreptăţire negativă a moralei. Încă o dată, luaţi aminte: când propovăduitorul acelei morale a zgârierii şi a sângerării sfârşeşte

în casa de nebuni, asta se numeşte îndreptăţire negativă a moralei.

198 MICROBUL SUFLETULUI

Păcatul este microbul sufletului. Dintre toţi microbii din lume, păcatul este cel mai statornic şi cel mai răspândit.

Un singur păcat ajunge să-l doboare pe cel mai puternic om. Întocmai ca un singur cariu care se strecoară sub scoarţa celui mai puternic stejar! Care pe care va nimici mai curând: cariul pe stejar sau stejarul pe cariu? E limpede că mai degrabă cariul va nimici stejarul, decât stejarul pe cariu. Cugetă şi singur dacă mai este în sufletul tău ceva atât de dăinuitor şi de atotprezent precum păcatul. Şi de dragostea mamei îţi vei aminti mereu, dar apoi o vei uita. Şi pe prietenii răposaţi îi vei pomeni, dar după o vreme vei amuţi. Şi de faptele tale bune îţi aminti, dar apoi le vei da la o parte. Însă păcatul pe care l-ai săvârşit acum patruzeci de ani, în fiecare dimineaţă îţi strigă: „bună dimineaţa”, şi în fiecare seară: „la revedere!” Strigă şi va tot striga, şi nu va amuţi nicicând în viaţa ta.

Păcatul se înmulţeşte mai repede decât orice altceva pe pământ. Păcatul parcă îşi simte puterea în mulţime şi parcă ar şti că numele său de cinste este Legiune. Întâiul rod al păcatului este un păcat mai mare. Neascultarea poate naşte ucidere. Cel dintâi rod al neascultătoarei Eve a fost Cain, ucigaşul fratelui său.

199 MULTE ETICI

Prea multele etici nu sunt altceva decât nişte etichete.

Prea multele etici se ivesc şi s-au mai ivit în vremurile de decădere ale unor popoare vechi, ori de câte ori natura omenească inferioară doreşte să o stăpânească pe cea superioară şi ori de câte ori raţiunea omenească uzurpă cârmuirea împărăţiei morale.

Ori de câte ori pământul încearcă să făurească cerul, el nu făureşte cerul, ci doar mai multe corturi asemenea cerului. Ori de câte ori raţiunea omenească, slugă a minţii şi parte a sufletului, se încumetă să plăsmuiască o etică, ea nu plăsmuieşte o etică, ci numeroase corturi ale eticii - care, e drept, seamănă cu etica (ca şi cortul cu cerul), dar care nu sunt altceva decât nişte etichete.

De aceea, când auzi vorbindu-se despre o nouă etică, întreabă-te numaidecât: cum poate scoate această nouă etică a raţiunii cariul din stejar? Adică, cum poate smulge această nouă etică păcatul din sufletul omenesc? Dacă ea nici nu pomeneşte despre aşa ceva - ca, de altfel, nicio etică a raţiunii pure -, ci numai te îndrumă „mergi şi nu mai păcătui”, să ştii că nu-i decât o

etichetă şi nu o etică.

La întrebările tale despre ce să faci cu păcatul săvârşit, care deja s-a cuibărit în sufletul tău, toate aceste etichete vor răspunde cu tăcerea. Şi cu cât vei stărui mai mult asupra acestei chinuitoare şi înfricoşate întrebări, cu atât tăcerea lor va fi mai înfricoşată şi mai nelămurită. Vei înţelege atunci că plugarii au început să semene înainte de a trage cu plugul prin ogor.

Într-adevăr, cu nimic nu ai venit în ajutorul stejarului dacă îi spui: „să nu mai îngădui cariului să-ţi intre sub coajă!” Stejarul ar putea să nu mai îngăduie pătrunderea altui cariu, însă cel ce deja este în el n-are nevoie de tovărăşie din afară. E în stare să isprăvească singur lucrarea sa nimicitoare.

200 NATURA - CARTE

Toată împărăţia naturii nu este nimic altceva decât o carte despre împărăţia morală. Privită ca o astfel de carte, natura este cu totul desăvârşită, din cele mai înalte sfere ale universului până la ultimul atom. Numai ca o carte este reală natura, iar nu ca un duh şi-un adevăr. Dacă priveşti natura nu ca pe o carte sau istorisire despre realitate, ci ca pe o realitate în sine, ca o ultimă realitate, şi ca un spirit şi-un adevăr, mai poţi oare atunci să spui despre natură că este desăvârşită sau nedesăvârşită? Dacă spui că natura, ca realitate, este desăvârşită, atunci în fiecare zi vei fi pus în faţa unei minciuni şi te vei trudi zadarnic să umpli golurile acestei desăvârşiri. Iar dacă spui că natura este nedesăvârşită, atunci trebuie să te munceşti cu întrebarea: ce este desăvârşit? Şi ce este real? Ce este duhul, ce este adevărul? Pentru a te izbăvi pe tine însuţi din această cursă a contradicţiilor, în care mulţi s-au împotmolit, trebuie să te linişteşti şi să te smereşti, şi să cugeţi în linişte şi smerenie la Dumnezeu şi prin Dumnezeu. Şi când vei începe să cugeţi aşa, îţi va fi limpede că toată împărăţia naturii este numai o carte despre împărăţia morală. Deoarece împărăţia mai înaltă este tăcută şi nu se poate dezvălui pe sine decât printr-o împărăţie mai joasă. Duhul, bunăoară, este mai înalt decât cuvântul, însă cum se va exprima dacă nu prin cuvânt? De aceea nici nu poţi găsi o exprimare mai bună a împărăţiei morale decât natura (în afară de tăcere).

De aceea nici nu putem vorbi vreodată limpede despre împărăţia morală până ce nu împrumutăm faptele din natură, adică cele mai grăitoare chipuri ale acelei împărăţii înalte şi tăcute, deoarece graiul nostru se raportează la natură, asemenea raportului dintre natură şi o împărăţie mai înaltă. Natura exprimă mult mai limpede împărăţia morală decât o poate face graiul

omului. Pentru aceasta a fost şi făcută natura, pentru a fi desăvârşita expresie plastică a împărăţiei morale.

De aceea şi împrumutăm faptele din natură (căci acesta e rostul lor), ca să ajutăm graiul nostru să exprime, pe lângă altele, grozăvia păcatului. De aceea, întrebăm: Cine va scoate cariul din stejar? Cine va cerne neghina de grâu? Cine va smulge păcatul din suflet?

201 CARIUL DIN STEJAR

Stejarul nu va putea niciodată să scoată singur cariul din sine. Altcineva trebuie să vină să o facă. Grâul nu va putea niciodată să se cureţe singur de neghina din jurul său. Altcineva trebuie să vină să o facă. Când boala stejarului şi a grâului se arată, atunci stăpânul vine s-o vindece. Când stejarul şi grâul, prin uscarea şi vestejirea lor, grăitor îşi cerşesc ajutor, atunci stăpânul va veni ca să-i scape de dăunător. Oare omul nu are şi el un Stăpân? Şi oare nu va veni Acesta să smulgă păcatul din sufletul omului? Cu adevărat, nu este nimeni altul care l-ar putea ajuta. Toată natura să se preschimbe în chirurg, şi tot n-ar putea smulge nici măcar un singur păcat din sufletul omului! Fiindcă un singur păcat are în sine atâta grozavă întunecime, încât poate adumbri şi Soarele, Luna şi stelele, şi întreaga fire - aşa cum s-a şi întâmplat la începutul acestei lumi. Pentru aceasta, cere cu cutremur ajutorul Stăpânului, ca să-ţi vină cât mai repede în ajutor şi să te mântuiască de păcat! Strigă după ajutor mai tare decât ai striga văzând un şarpe în aşternutul tău. Iată, şarpele a intrat nu în aşternut, ci în sufletul tău!

Acestea sunt, prin urmare, primele două capete ale eticii: negrăita groază a păcatului şi negrăita putere a Celui ce mântuieşte de păcat.

Aceasta este etica, restul sunt simple etichete. Aceasta este, aşadar, învăţătura despre mântuire, restul sunt învăţături despre purtare.

202 PĂCATUL NEVINOVAT

A vorbi despre un păcat nevinovat este ca şi cum ai vorbi despre un pui de lup orb. A vorbi despre un păcat mic este ca şi cum ai vorbi despre sămânţa cea mică a neghinei. Însă şi păcatul nevinovat, şi păcatul mic au un viitor mare. Oricât ar fi de neînsemnat trecutul unui păcat, oricât de neprimejdios prezentul, viitorul fiecărui păcat este nemăsurat de mare. Un şobolan ciumat tulbură multe cetăţi, pricinuieşte carantine aspre şi adună

împotriva sa oştiri întregi. Dar, iată, cel mai nevinovat şi mai mic păcat este purtătorul şi vestitorul unui rău mai grozav decât un şobolan ciumat!

Scoală-te, răsculând şi tu întreaga cetate a sufletului tău împotriva groaznicului vestitor al răului. Ridică o carantină de oţel în jurul lui şi adună toate puterile bune din tine.

203 UNII ZIC: ÎNMULŢEŞTE VIRTUTEA!

Înmulţeşte virtutea, şi păcatul va dispărea de la sine. Aşa au zis unii învăţători ai neamurilor, însă neamurile nu au putut simţi niciodată adevărul acestei învăţături. Izbăveşte-te pe tine însuţi de păcat, dezrădăcinează din tine dorinţa de viaţă, şi prin aceasta te vei slobozi de păcat. Aşa au zis alţi învăţători, ceva mai profunzi decât cei dintâi, însă neamurile nu au putut simţi niciodată adevărul acestei învăţături. Toate neamurile, de la începutul lumii, au simţit limpede că omul trebuie să se sloboadă de păcat, dar că nu o poate face prin sine însuşi. Toţi au simţit că, fără ajutorul puterilor cereşti, omul niciodată nu se va putea slobozi singur de păcat. Toţi s-au încredinţat limpede că jertfa ajută mai mult decât filosofia la nimicirea păcatului.

Aducerile de jertfă sunt vechi de când lumea. Reaua lor întrebuinţare, aproape la fel. Încredinţarea de căpătâi a neamurilor, de-a lungul istoriei, încredinţare pe care niciun sofism al raţiunii nu a putut-o clătina, până în ziua de azi, este că păcatul e mai tare decât omul şi că omul nu se poate izbăvi de păcat fără jertfă şi fără mijlocirea cerului. Prin urmare, nici virtutea nu se poate înmulţi până ce nu piere păcatul. Pe cât face loc păcatul, pe atât pătrunde în suflet virtutea. Mai întâi trebuie scoşi mărăcinii şi apoi sădită viţa-de-vie. Dacă se sădeşte viţa-de-vie în mijlocul mărăcinilor, mai mult va semăna via mărăcinilor, decât mărăcinii viei.

204 FOCUL DIN BUZUNAR

Cu oricâtă grijă ai ascunde păcatul tău, el se va descoperi de la sine. Suflet către suflet îşi împărtăşeşte taina sa, trecând prin toate învelişurile. Oamenii vor bănui cel mai ascuns păcat al tău şi vor da din cap, chiar dacă nu au vreun prilej vădit ori vreo dovadă. Cum aşa? Iată, suflet către suflet îşi împărtăşeşte taina sa, trecând prin toate învelişurile materiei. Dacă vrei, ascunde cu grijă focul în buzunar, dar buzunarul va lua foc, iar focul negreşit se va vădi! Nimic nu e ascuns, fără să fie deja descoperit.

205 FRICA DE PĂCAT

Cu cât omul este mai treaz din punct de vedere moral, cu atât mai mare groază îi este din pricina păcatului - aşa cum îl cuprinde groaza pe lunaticul ce se trezeşte aninând deasupra prăpastiei, din pricina visării. Într-adevăr, păcătoşii sunt nişte lunatici din punct de vedere moral. Vai de lunaticul care se trezeşte prea târziu, atunci când picioarele lui se află pe marginea cea mai lunecoasă, deasupra celei mai cumplite prăpăstii! Căci atunci se va trezi nu pentru a se trage îndărăt, ci numai pentru fi martor treaz al prăbuşirii sale în prăpastie.

206 JIGNIREA PRIETENULUI

Când îl jigneşti pe prietenul tău, cine poate şterge această jignire: tu sau prietenul tău? Este limpede că tu nu poţi, ci prietenul tău. Nu numai că tu singur nu poţi şterge jignirea adusă prietenului tău, dar nici toţi oamenii de pe pământ, nici întreaga natură, împreună cu toţi oamenii, nu pot face acest lucru - deoarece prietenul a primit jignirea de la tine şi a luat-o cu sine. Jignirea este, prin urmare, la el şi cu el. Şi numai el o poate slăbi şi şterge.

Fiecare păcat este, în cele din urmă, o jignire adusă lui Dumnezeu. Toate jignirile, toate păcatele pământului, se grăbesc să ajungă la Dumnezeu, strigă la Dumnezeu. El pe toate le primeşte şi pe toate le ţine. Cine le poate smulge, oare, de acolo? Cine le poate şterge, în afară de El? Când jigneşti un prieten, el a primit jignirea şi a dus-o cu sine. Pentru această jignire, tu poţi posti o sută de ani şi să te cureţi, să te căieşti şi să lucrezi toate virtuţile, nemaijignind pe nimeni - şi toate pot fi zadarnice. Dacă prietenul tău jignit nu va binevoi să slăbească şi să şteargă jignirea, tu singur nu poţi, în întreaga veşnicie, să te mântuieşti de acel păcat, deoarece nu mai stă în puterea ta, ci-n a prietenului tău. Iar postul tău şi curăţirea, şi pocăinţa, şi virtuţile, şi lucrarea virtuţilor pot doar să-l îndemne pe prietenul tău să-ţi slăbească păcatul, să-l îndepărteze şi să-l şteargă. Tu, însă, nu ai putere asupra păcatului săvârşit. Într-aceasta stă nemărginita grozăvie a păcatului. Căci păcatul săvârşit este liber faţă de tine, pe când tu nu eşti liber faţă de el.

207 FIECARE PĂCAT, O SĂGEATĂ ÎMPOTRIVA LUI DUMNEZEU

Dumnezeu este ultima ţintă a tuturor păcatelor. Când minţi, minţi înaintea lui Dumnezeu. Când furi, furi înaintea lui

Dumnezeu. Când te mândreşti, te mândreşti înaintea lui Dumnezeu. Când urăşti, Îl urăşti pe Dumnezeu. Când faci un jurământ, drept sau nedrept, îl faci înaintea lui Dumnezeu. Când desfrânezi, arunci cu necurăţie asupra lui Dumnezeu. Când nu-ţi cinsteşti părinţii, nu-L cinsteşti pe Dumnezeu. Când pizmuieşti, pizmuieşti pe Dumnezeu. Când eşti zgârcit faţă de sărac, eşti zgârcit faţă de Dumnezeu. Când cugeţi răul, îl cugeţi împotriva lui Dumnezeu. Când vorbeşti cu răutate, vorbeşti împotriva lui Dumnezeu. Când săvârşeşti răul, îl săvârşeşti împotriva lui Dumnezeu. Când tăgăduieşti adevărul, Îl tăgăduieşti pe Dumnezeu. Când tăgăduieşti binele, Îl tăgăduieşti pe Dumnezeu. Când tăgăduieşti viaţa, Îl tăgăduieşti pe Dumnezeu. Când tăgăduieşti dragostea, Îl tăgăduieşti pe Dumnezeu. Fiecare păcat este un atac împotriva lui Dumnezeu. Toate săgeţile pe care le îndrepţi asupra vieţii oamenilor sau vieţii tale cad asupra lui Dumnezeu.

Precum săgeata trece prin ceaţă şi se opreşte în pom, la fel săgeţile tale străbat toate trupurile, toate sufletele, întregul cosmos, ca prin ceaţă, şi se opresc în Pomul Vieţii, în Dumnezeu.

Săgeata rămâne în Dumnezeu, dar rana - în inima ta. Şi câtă vreme nu se va scoate săgeata din Dumnezeu, rana nu se va putea vindeca în inima ta. Cel ce poate scoate săgeata din Dumnezeu, acela poate să vindece şi rana din inima ta. Însă cine o poate face? Nu poţi nici măcar să te gândeşti s-o faci singur, deoarece săgeata deja a zburat de la tine; nu mai stă în puterea ta s-o prinzi; nu mai poţi s-o afli, nici s-o smulgi. Ea stă înfiptă în adâncul fiinţei lui Dumnezeu. Nici o sută de ani de pocăinţă a ta, de post şi rugăciune, de curăţie şi lucrare a virtuţilor, nici măcar nimicirea dorinţei de viaţă nu pot smulge săgeata şi vindeca rana. Iată cât de necugetată este săvârşirea păcatului! Într-adevăr, păcatul omenesc străbate mai departe decât gândul omenesc.

208 PRICINA ETICII

Păcatul a pricinuit etica, precum boala - medicina. Etica cunoaşte o singură diagnoză: păcatul. De asemenea, etica cunoaşte un singur leac: jertfa. Dacă nu ar fi boli şi medicamente, nu ar mai fi nici medicina. Dacă nu ar fi păcatul şi jertfa, nu ar mai fi nici etica.

209 DIAVOLUL

Etica, dacă nu are pe întâia pagină chipul diavolului, nu mai este etică, ci o mincinoasă estetică sufletească, căci nu prezintă

viaţa ca pe o înfricoşată luptă între bine şi rău, ci ca pe o plăcută cântare, bună de ceaiuri şi petreceri; căci nu vede prăpastia întunecată deasupra căreia atârnă omenirea ca un roi turburat de albine ce caută unde să se aşeze; căci nu numără neîntreruptele şi nenumăratele convoaie de orbi şi de nebuni, nici gloatele de leproşi şi ciumaţi, nici grămada de nou-născuţi degeneraţi şi de bătrâni depravaţi, nici mulţimea de asupritori, otrăvitori, spânzurători şi însetaţi de sânge, nici cetele de oameni batjocoriţi şi ucişi fără vină, nici caravanele smintiţilor şi ale celor asemenea fiarelor, ce-şi aşteaptă moartea pentru a se naşte, nici munţii de oase omeneşti, cu care este căptuşit întreg pământul, căci nu măsoară durerile şi junghiurile, nici nu măsoară sângele şi lacrimile, nici suspinele şi plânsetele, nici mânia şi puroiul, căci nu-şi aduce aminte de ogoarele de grâu înăbuşite de neghină, nici de nobleţea înecată de cruzime, nici de vitejia călcată în picioare de mişelie, nici de bunătatea dispreţuită de răutate, nici de milostenia răsplătită cu ticăloşie, nici de nădejdea înecată de disperare, nici de dragostea răsplătită cu trădarea, nici de curăţia murdărită de întinăciune, nici de cele mai bune năzuinţe, tăiate la jumătatea drumului de un foarfece nevăzut, nici de privirile chiorâşe ale celor mai fericiţi şi mai puternici la întâlnirea cu ochii sticloşi ai morţii.

De aceea îţi şi zic, o, Theofile, că etica în care pe întâia pagină nu se află chipul diavolului nu mai este etică, ci o mincinoasă estetică sufletească.

210 MOARTEA ESTE NEFIREASCĂ

Moartea nu este firească, ci nefirească. Moartea nu provine din fire, ci este împotriva firii. Întreaga fire strigă cu groază: „eu nu cunosc moartea, eu nu doresc moartea, mi-e frică de moarte, eu mă lupt împotriva morţii!” Moartea este venetică în natură.

Întreaga fire este cuprinsă de groază şi tremură din pricina morţii - deoarece moartea este ca şi hoţul într-o livadă străină, care nu numai că mănâncă şi fură roadele, ci apoi mai şi rupe, taie şi smulge pomul din rădăcină. Şi, cu cât este pustiirea mai mare, cu atât este mai mulţumit! Când o sută de filosofi spun „moartea este firească!”, întreaga fire se cutremură cu mânie şi strigă: „Nu, moartea nu este a mea! Este o venetică!” Glasul firii nu este sofistică.

Protestul firii împotriva morţii întrece toate silitele îndreptăţiri ale morţii. Iar dacă cosmosul lămureşte ceva printr-o armonie netulburată şi fără glasuri răzleţe, acest ceva este protestul împotriva morţii - singura, amărâtoare şi sfâşietoare

elegie a morţii.

Atunci, dacă moartea nu este firească, dacă-i nefirească şi împotriva firii, se pune întrebarea: cum a pătruns moartea în fire?

Nicio împărăţie a luminii şi vieţii nu recunoaşte moartea ca fiind a sa. Ea a trebuit să se strecoare pe ascuns în lumile luminii, târându-se pe nesimţite şi tainic, înspăimântător şi tainic, dintr-un adânc fără fund, unde şi ei îi era prea frig şi era singură.

Cât timp a zăcut moartea sub colţul şarpelui, ea şi-a fost sieşi moartă. Pe atunci, în lume nu se ştia de bine şi rău - era numai fericirea; nu se ştia nici de cunoaştere şi necunoaştere - era numai înţelepciunea; nu se ştia nici de viaţă şi moarte - era numai fiinţa fericită şi înţeleaptă. Însă printr-o întâmplare mai înfricoşată decât cel mai înfricoşat vis, gura şarpelui s-a deschis, iar în gură i s-a deschis şi colţul otrăvitor, încât moartea a sărit în firea cea dintâi, în firea dumnezeiesc-omenească - ca şi viermişorul cel nevăzut, când pătrunde în şira spinării, şi la început nici nu se simte, iar omul înfloreşte şi se veseleşte mai departe. Apoi, omul îl simte ca pe o mâncărime plăcută, se scarpină, râde şi zice: nu-i nimic! Apoi, viermişorul creşte şi se înmulţeşte şi usucă şira spinării, şi face din om o trestie seacă, care cântă fără noimă biruinţa nebuniei şi-a morţii. Care doctor îi va spune nebunului cu şira spinării uscată, care-i cântă-n faţă, ca o trestie seacă, imnul triumfal al morţii: „Mergi şi nu mai păcătui, şi vei fi sănătos?” Niciunul, afară poate de cel ce este în aceeaşi stare ca şi pacientul lui.

Pentru ce, atunci, mieroşii eticieni, cu eticile lor dulceage, nu-l înfăţişează pe diavol pe întâia pagină a eticii? Pentru ce îi zic ei păcătosului: „Mergi şi nu mai păcătui?” Adică, mergi şi nu mai lăsa să-ţi intre viermi în şira spinării!

Ah, cât se bucură viermele din şira spinării când aude astfel de sfătuitori! Într-adevăr, se bucură cu bucuria flămândului care are cât îi trebuie pentru masă şi ştie că va mânca singur.

211 BOLDUL

Boldul s-a înălţat din prăpastia cea fără de fund, s-a aplecat peste marginea împărăţiei luminii şi-a vieţii şi a aruncat un singur scuipat. Acest scuipat otrăvitor s-a înmulţit şi a născut păcatul cel dintâi. Acest dintâi păcat s-a înmulţit şi a născut moartea. Iar moartea a crescut în lume ca un aluat, şi întreaga lume a ajuns ca o pâine, aşa că, din orice parte a acestei pâini ai gusta, guşti doar moarte - căci lumea toată întru cel viclean zace. (I Ioan 5:19)

Prin păcat, deci, a intrat moartea în lume, deoarece din păcat moartea s-a născut, şi prin păcat se naşte moartea. (Iacov 1:15)

Tatăl păcatului este diavolul, iar tatăl morţii - păcatul.

Aceasta este singura genealogie adevărată a răului din lume, asemenea nespus de dureroasei tragedii a omului cu întreaga fire din jurul lui. Aceasta este singura scenă îndeajuns de întinsă pe care se poate juca această sângeroasă tragedie. Celelalte genealogii ale răului, care îl împacă pe om cu păcatul şi moartea, şi care-l tăgăduiesc pe diavol, ascunsul şi iscusitul jucător - toate acele genealogii care-l ascund pe diavol sunt scrise, cu adevărat, nu de-un om sau înger, ci de acel bold din prăpastia cea fără de fund. Şi încă: celelalte genealogii ale răului nu ridică o scenă îndeajuns de largă pentru bilioanele de fiinţe omeneşti şi nenumăratele legiuni de duhuri ale cerului şi ale adâncului, pentru întreaga fire de la un capăt la celălalt - ci numai o singură scândură, pe care doar păpuşile pot juca un vodevil.

212 PĂCATUL ESTE HRANA MORŢII

Moartea nu poate fi nimicită până ce nu este nimicit păcatul. Însă cine ar putea nimici păcatul afară de cel împotriva căruia se îndreaptă acesta? Dumnezeu este ţinta tuturor păcatelor. Prin urmare, numai Dumnezeu poate nimici păcatul. Numai Dumnezeu poate primi toate săgeţile tuturor prietenilor şi vrăjmaşilor Săi şi numai El singur le poate scoate, sfărâma şi nimici. Dacă Dumnezeu nu ar lua asupra Sa păcatele omului, omul ar fi nimicit şi de un singur păcat - s-ar nimici nu de-o moarte trecătoare, ci moarte veşnică, atât de crâncen şi purtător de moarte este păcatul! De aceea, să nu spui că cea dintâi femeie a săvârşit un păcat neînsemnat şi nevinovat.

În toate lumile nu este otravă mai groaznică şi mai crâncenă decât păcatul, deoarece această otravă este hărăzită nu trupului, ci sufletului şi vieţii acestuia. Unde este trupul când sufletul piere? Când viteazul cade, haina se aruncă în foc, ca un lucru fără de rost.

Nu ajunge, prin urmare, doar să înnoieşti - aşa cum spun eticienii superficiali, „mergi şi nu mai păcătui!” - căci aceasta înseamnă citirea cărţii pe dos. Trebuie spus: „îţi sunt iertate păcatele, de-acum mergi şi nu mai păcătui!” Însă cine poate ierta, decât numai Cel căruia Îi este adusă jignirea? Prin păcate, este jignit Dumnezeu. Numai Dumnezeu, prin urmare, poate să ierte păcatele.

213 JIGNIREA MAMEI

Când cineva scuipă copilul din leagăn, acesta simte numai pe faţă scuipatul. Însă greutatea cea mare a jignirii cade asupra inimii

mamei copilului. Când copilul este pălmuit, va simţi doar o mică durere a trupului. Însă toată otrava şi toată durerea o va cunoaşte inima mamei. Tot aşa, când cineva păcătuieşte împotriva făpturii Ziditorului, făptura va simţi numai o mică durere din pricina săgeţii păcatului, însă întreaga săgeată, cu toată otrava ei, se va opri în inima Ziditorului - aşa cum trăsnetul, zburând dintr-un nor prin aer, doar mişcă aerul, dar aprinde copacul! Aerul ar putea spune atunci: „Ah, cum m-a mai mişcat trăsnetul!”, însă copacul ar putea spune: „Ah, cum m-a mai sfâşiat şi cum m-a mai ars!” Într-adevăr, aşa este şi cu păcatul. Omul simte din pricina păcatului săvârşit doar o zdruncinare mai mică sau mai mare, dar Dumnezeu simte din plin lovitura şi focul păcatului.

De aceea, celor ce privesc şi nu văd, păcatul li se pare a fi un nimic, ceva neînsemnat sau firesc, deoarece grozăvia cea mare şi focul păcatului nu-i atinge pe ei - ah, ce ar fi fost cu ei atunci! - ci pe Dumnezeu. Iar Dumnezeu, din negrăită dragoste faţă de făptura Sa, primeşte întreaga grozăvie şi întregul foc al păcatului asupra Sa. Şi, prin nemăsurata Lui putere, poate nimici păcatul şi toată roada păcatului - căci, pentru Dumnezeu, a ierta păcatul este tot una cu a-l nimici. Cine oare dintre muritori ar putea prinde trăsnetul cu mâna sa şi să-l preschimbe în nimic? Care copac ar putea scoate trăsnetul din sine şi să-l arunce înapoi în nori?

214 HRISTOS ESTE UN IMIGRANT ÎN ISTORIE

Hristos este un imigrant în istoria omenirii.

El nu este rodul niciunei evoluţii, ci a imigrat în focul vieţii pământeşti aşa cum este din veşnicie. A imigrat pe pământ Hristos, Dumnezeu împuns de săgeţile tuturor păcatelor omeneşti de la Adam, ca să împlinească trei îndatoriri: - să arate oamenilor că toate săgeţile păcatelor lor L-au lovit pe Dumnezeu şi că Dumnezeu, cu negrăita Sa dragoste, le-a luat asupră-şi dintru bun început; - să ierte păcatele, adică să-Şi smulgă săgeţile din inimă, să le sfărâme şi să le nimicească; - să nimicească şi moartea, prin nimicirea păcatului. Pământul n-a fost în stare să dea un viteaz pentru astfel de îndatoriri. Nu numai neamul omenesc, dar nici întregul cosmos, ba nici amândouă împreună, nu au putere să împlinească astfel de îndatoriri! Pentru astfel de îndatoriri a fost nevoie de un imigrant, şi anume de imigrantul la picioarele Căruia întregul cosmos se pleacă, moale ca şi lutul sub picioarele olarului.

215 PLĂSMUITORUL ETICII

Hristos este plăsmuitor nu doar al unei noi etici, ci al singurei

Etici, dramatică precum lumea, bogată şi prea-bogată. Crucea Lui se pogoară până-n iadul cel făr-de fund, până, adică, la însăşi rădăcina răului, şi se înalţă până în tăria cerului, până, adică, la rodul cel mai dulce al binelui. El nu este numai pomul binelui, ci şi ţinta întregului rău din lume. Nu este niciun rod al binelui, după care omenirea întinde mâna, şi care să nu fie în acest pom; nu a fost, nu este şi nici nu va fi vreun rău, ce ţinteşte în oricine, şi care să nu ţintească în El.

216 VACA ŞI ŞARPELE

Dacă vaca îi îngăduie o singură dată şarpelui să sugă de la ea, atunci ea va alerga în fiecare zi în acel loc, ca să fie suptă de şarpe. Aceasta este fermecătura şarpelui şi dureroasa plăcere a vacii! Cu cât şarpele se îngraşă mai mult, cu atât slăbeşte mai mult vaca. Ah, cât de repede se va preface plăcerea dureroasă a vacii în durere neplăcută! Căci atunci când laptele din uger va seca, vaca va fi nevoită să hrănească şarpele cu sângele ei. Iar dacă vaca nu renunţă la aceste nefericite întâlniri, şarpele îi va mânca şi carnea, şi creierul. Stăpânul va ieşi să ucidă. Pe cine va ucide: pe vacă ori pe şarpe? Fireşte, pe şarpe. Dumnezeu îi dăruieşte omului belşugul vieţii, ca omul să se bucure liber şi pe faţă. Însă când şarpele miroase o singură dată acest belşug, omul simte o bucurie ascunsă, tainică, amestecată cu jale, şi începe să îndoape în fiecare zi şarpele cu viaţa sa. Aceasta este neagra fermecătură a şarpelui şi jalnica bucurie a omului! Cu cât şarpele se îngraşă mai mult, cu atât se usucă mai mult viaţa omului. Ah, cât de repede se va preface bucuria jalnică a omului în tristeţe nebucuroasă! Căci, cu cât şarpele soarbe mai mult viaţa din om, cu atât mai puţină viaţă îi dă Dumnezeu omului. Şi dacă omul nu rupe la timp această nefericită prietenie, viaţa din el îşi va da ultima picătură, iar şarpele va mânca atunci sângele lui, carnea şi creierul - învelişul vieţii. Stăpânul va ieşi să ucidă. Pe cine va ucide: pe om ori pe şarpe? Fireşte, pe şarpe.

De aceea Hristos se şi numeşte iubitor de oameni. Deci, Iubitorul de oameni va ieşi să-l ucidă pe omorâtorul omului. La nimic nu ajută toate elegiile etice, fereala sau lungile precepte ale nenumăraţilor înţelepţi când este vorba de şarpele ghemuit sub frunze, care-l aşteaptă pe om şi spre care omul se duce vrăjit de fermecătura acestuia şi obişnuit cu prea-jalnica-i plăcere! La ce ajută, deci, toată minciuna înfumurată şi vorbirea ocolită, când este limpede că şarpele trebuie ucis? La ce pot ajuta filosofii şi hierofanţii, când e nevoie de un viteaz? Însă şarpele era sub frunze, iar filosofii cu hierofanţii laolaltă nu numai că nu l-au văzut,

ba chiar, fără să-şi dea seama, l-au acoperit tot mai mult cu frunze. Înşelaţii au ajuns astfel înşelători, şi potrivnicii şarpelui au ajuns tovarăşii lui neştiutori.

217 JERTFELE

Jertfa pentru cei vii şi jertfa pentru cei morţi - aceasta este jertfa deplină. Cu această îndoită jertfă, dintotdeauna oamenii au exprimat, lămurit sau nelămurit, cu ştiinţă sau fără ştiinţă, unitatea neamului omenesc de amândouă părţile mormântului.

Toţi oamenii sunt ca unul; unele părţi ale acestui om sunt nevăzute şi lipsesc în moarte, celelalte sunt văzute şi de faţă în această viaţă. De aceea, este nevoie şi pentru unii, şi pentru ceilalţi de jertfă, deoarece toţi sunt părţi al aceluiaşi organism atotomenesc. Prin jertfa pentru cei vii i se tăgăduieşte vieţii veridicitatea şi deplinătatea, iar prin jertfa pentru cei morţi i se tăgăduieşte morţii puterea nimicitoare asupra omului; în amândouă cazurile, prin jertfă se cheamă un Stăpân mai înalt, al vieţii şi-al morţii. Prietenul din vecini care ne vizitează adesea, aduce daruri, când vine, numai pentru cei din casă. Prietenul de departe care ne vizitează arareori, aduce daruri, când vine, şi pentru cei din casă, şi pentru cei ce lipsesc din casă.

Toţi dascălii oamenilor şi-ai popoarelor, prieteni din vecini, îşi aduceau darurile numai pentru cei de faţă. Hristos este singurul prieten al omenirii, prieten de departe, care şi-a adus darurile şi pentru cei de faţă, dar şi pentru cei ce lipsesc. Jertfa Lui este atât pentru cei vii, cât şi pentru cei morţi. Lucrarea Lui mântuitoare este şi pentru cei vii, şi pentru cei morţi. Iar învăţătura Lui este o descoperire nu numai pentru cei vii, ci şi pentru cei morţi. De aceea, stăpânirea Lui este o stăpânire şi asupra celor vii, şi asupra celor morţi.

218 AMĂGIŢI DE NATURĂ

Cei amăgiţi de natură nu pot nicicum înţelege cuvântul „mântuire.” Şi, chiar de simt cele mai amare roade ale amăgirii lor, adesea înţeleg mai uşor cuvântul „sinucidere” decât cuvântul „mântuire.” Câtă vreme oamenii socotesc că natura cea neputincioasă este atotputernică, cuvântul „mântuire” pentru ei rămâne lipsit de înţeles. Iar de la cei ce zilnic privesc şi înţeleg deznădăjduita neputinţă a naturii luată în sine, vraja s-a îndepărtat. Şi în clipa în care această vrajă se îndepărtează din sufletul lor, ei îl cunosc pe vrăjmaşul cel mai aprig decât natura, pe vrăjmaşul lor şi-al naturii.

De aceea, cuvântul „mântuire” capătă pentru ei tot atâta însemnătate cât cuvântul „viaţă.” Dacă Hristos nu S-ar fi arătat mai puternic decât natura, cum ar fi putut îndepărta vraja de la cei amăgiţi?

219 POTOPUL ŞI MÂNTUIREA

În vreme de potop, toţi oamenii rostesc şi înţeleg cuvântul „mântuire.” Ce-şi salvează oamenii în vreme de potop? Sandalele şi fusurile? Nu, ci lucrul care le este cel mai de preţ: viaţa. Ce ne învaţă marile potopuri din istorie? Nimic altceva decât că şi noi suntem în această lume într-o vreme de potop neîncetat. De potopul morţii nu poate scăpa niciun trup. În acest potop se îneacă neajutorate stelele şi mieii. Ce aşteaptă oamenii, pentru ce nu caută scăpare? De potopul morţii numai sufletul se poate mântui. Cei ce iau seamă la potopul cosmic caută la trupuri ca la sandale şi la fusuri, şi se grăbesc cu sufletul gol către farul ce le arată pământul vieţii. Pentru ce se ascund oamenii în spatele naturii, când ea le spune limpede: „sunt cu totul înecată”? De aceea, înţelepţii nu leapădă de pe buze îndemnul: „să ne mântuim!” Iar amăgiţii, măcar că stau pe marginea unei gropi deschise de-ngropăciune, râd şi spun: „nouă ne este bine şi aici!” Mântuirea sufletului de potopul cel neînlăturat al morţii, în care se îneacă toate, este singura preocupare dreaptă a celor înţelepţi, singura lor grijă şi singura lor învăţătură.

De aceea, când vezi un mort, să-ţi spui: „Pe acest frate al meu l-a ajuns potopul, şi nici eu nu voi fi cruţat. A reuşit el, oare, să scape ce se mai putea scăpa? Eu scap, oare, ceea ce mai poate fi scăpat?” Aceasta să-ţi fie singura discuţie cu cel mort.

220 PĂCATE ŞI PĂCATE

Sunt păcate şi păcate. Şi unele, şi altele, în cele din urmă duc la scârbă. Un păcat duce la scârbirea de sine, altul duce la scârbirea de viaţă. Întâiul păcat este legat de nădejde, celălalt este lipsit de nădejde. Întâiul păcat este ca o noapte în care se vede o stea pe cerul întunecat; celălalt este ca o noapte cu cer întunecat, fără nicio stea. Cu fiecare nou păcat, omul cel bun se împovărează cu osândă şi scârbire de sine; cu fiecare nou păcat, omul cel rău se împovărează îndeobşte cu osândă şi scârbă de viaţă. Totuşi, povara celui dintâi este mai uşor de dus decât povara celui de-al doilea - deoarece povara cea dintâi va duce cândva la îmbunătăţire, pe când povara cea de-a doua va duce cândva la sinucidere. A te scârbi de sine înseamnă a te scârbi de vasul murdar în care se află

viaţa. A te scârbi de viaţă înseamnă a te a scârbi de goliciunea vasului murdar - căci, pe lângă faptul că este murdar, mai este şi gol. Niciun păcat nu este bun, dar sunt păcate urmate de nădejde şi păcate urmate de deznădejde.

— Gândeşte-te la biruinţă, nu la noroi!, i-a spus un comandant ostaşului ce se plângea de noroi.

— Biruinţa mea aparţine noroiului! i-a răspuns ostaşul fără de nădejde.

Aşa răspund păcătoşii lipsiţi de nădejde la toate sfaturile cereşti.

221 IARĂŞI DESPRE PĂCATE ŞI PĂCATE, PUŢIN ALTFEL

Cine îşi asumă de bunăvoie păcatul asupra sa, aceluia jugul îi este uşor. Cine aruncă însă păcatul său asupra altuia sau îl primeşte cu silă asupra sa, aceluia jugul îi este greu.

Hristos a primit asupra Sa, de bunăvoie, păcatele întregii lumi şi a mărturisit totuşi că jugul Său este uşor. Uşurinţa jugului nu stă în păcat, ci în asumarea de bunăvoie a păcatului asupră. Greutatea jugului nu stă în păcat, ci în asumarea cu rea-voire a păcatului asupră. Adam a aruncat păcatul său asupra Evei, iar Eva asupra şarpelui. De aceea toţi trei au fost aruncaţi în roata vremii, în care şi astăzi se ceartă al cui a fost păcatul. Oare păcatul este al duhului (al bărbatului), ori este al trupului (al femeii, al naturii), ori este al duhului neomenesc înclinat spre păcatul trupesc (al diavolului)? Privit în grabă, păcatul este şi nu este al celui ce îl ia asupra sa. Pentru o clipită este, dar pentru veşnicie nu este.

Dacă Adam nu s-ar fi dezvinovăţit, ci ar fi luat păcatul asupra sa, păcatul ar fi rămas asupra Evei şi a diavolului. Dacă Eva nu s-ar fi dezvinovăţit, ci ar fi luat păcatul asupra sa, întregul păcat ar fi rămas asupra diavolului. Când duhul îşi asumă păcatul, păcatul rămâne asupra trupului şi a diavolului. Când duhul şi trupul îşi asumă păcatul, păcatul rămâne doar asupra diavolului.

În cel dintâi caz, duhul dobândeşte întreaga-cugetare; în al doilea caz, şi duhul, şi trupul dobândesc întreaga-cugetare, adică tot omul dobândeşte întreaga-cugetare, adică este slobod de păcat, slobod de îndoială şi se supune cu bucurie voii lui Dumnezeu. Omul care de bunăvoie, cu ruşine şi cu pocăinţă ia păcatul asupra sa, fără a învinui pe altcineva pentru el, a aflat rădăcina răului în lume şi a lovit cu securea în această rădăcină. Omul care caută pricina răului în afara sa nu o va găsi niciodată şi nu va lovi cu securea acolo unde a ţintit - deoarece câtă vreme şarpele se va îmbuiba fără grijă cu păcatul acestuia în inima lui, atâta vreme

omul se va repezi cu securea către întregul cosmos, până ce, în cele din urmă, va lovi în rădăcina binelui.

222 MORALA DATORIEI ŞI MORALA DRAGOSTEI

Morala datoriei este morala slugii şi a robului. Morala dragostei este morala omului. Cuvântul „datorie” este jignirea dragostei. Dragostea cu nimic nu este datoare, dar dăruieşte totul. Singurul lucru necunoscut dragostei este datoria. Dragostea este singurul cuvânt înainte de păcat, datoria este singurul cuvânt după păcat. Dragostea dăruieşte, datoria îndatorează. Dragostea şi-a întins cugetarea dincolo de hotarele cosmosului; de aceea dragostea pare că nu cugetă. Datoria şi-a mărginit cugetarea la lucruri şi întâmplări; de aceea datoria pare că cugetă. Dragostea şi-a întins lucrarea până dincolo de marginile timpului; de aceea dragostea pare că nu este lucrătoare. Datoria şi-a mărginit lucrarea la zilele şi întâmplări; de aceea datoria pare că este lucrătoare. Dragostea este mai presus de împărţirea în bine şi-n rău. Datoria este neobosita împărţire a ce e bine şi a ce e rău. Câtă vreme apa se află în nori, ea nu se împarte în apă curată şi apă murdară. Când însă apa cade în râuri şi mlaştini, atunci se împarte în apă curată şi murdară. Tot aşa şi dragostea, când cade, împarte totul în bine şi rău şi măsoară totul cu măsura datoriei. Păcatul izgoneşte dragostea din propria ei casă şi bagă datoria în casă străină.

223 FEMEIA ŞI MAMA

Femeia îmbătrâneşte, mama nu îmbătrâneşte.

Femeia, ca femeie, se schimbă şi îmbătrâneşte; mama, ca mamă, nu se schimbă şi nu îmbătrâneşte.

Femeia închipuie căderea omului în natură, mama închipuie înălţarea omului spre cer. Maica ce nu a fost femeie şi-a primit cinstea şi mărirea mai mare decât a îngerilor, pe câtă vreme femeia, ca femeie, a fost şi a rămas legătura omului cu natura.

Prin rolul său de mamă, femeia răscumpără şi rolul său de femeie.

224 FRUMUSEŢEA OMULUI

Oamenii par a fi frumoşi numai printre oameni. Omul îi pare frumos omului. De altfel, nimeni în lume nu ia seamă la frumuseţea omului. Natura nu ia seamă la omul frumos. Pentru ea, toţi oamenii sunt măşti, îndărătul cărora se străduieşte să recunoască buna sau reaua voinţă, buna sau reaua înclinare. Însă natura ia cu

tărie seamă la bunătatea omului. Nu numai câinele, calul şi boul, ci şi fiarele sălbatice, mai ales fiarele iau seamă la bunătatea omului bun, mai mult decât animalele domestice. Şi nu numai dobitoacele, ci chiar şi plantele şi stihiile iau seamă, în felul lor, la bunătatea omului bun. Şi, aşa cum întreaga natură ia seamă la bunătatea omului bun, tot aşa ia seamă şi la răutatea omului rău. Multe pilde s-ar putea aduce pentru întărirea acestui fapt, din viaţa oamenilor sfinţi şi-a oamenilor răi. Însă nu este nicio pildă, în afară de închipuitele basme, care să spună că natura ia câtuşi de puţin seamă la frumuseţea din afară a omului. La fel, nici lumea duhurilor nu ia seamă la frumuseţea omului, ci numai la bunătatea sau răutatea lui, adică la frumuseţea sau urâţenia lui lăuntrică.

Oamenii par a fi frumoşi numai unul altuia. La frumuseţea omului, nicio altă lume nu ia seamă. Şi aceasta oare pentru că frumuseţea omului este lipsită de obiect în drama morală şi duhovnicească a lumii? Sau pentru că frumuseţea omului nici nu este de fapt frumuseţe, ci urâţenie faţă de frumuseţea sau cea dintru început? Sau, poate, din pricina amândurora?

GÂNDURILE
225-256

225 LUCRAREA FIZICĂ A MORALEI

Morala are o lucrare fizică. Acest lucru îl ştiu şi doctorii când tratează un bolnav, şi ţăranii când seceră. Dacă secerişul este slab, ţăranii din toate satele pământului caută şi cercetează păcatul săvârşit de sat în acel an. Cea mai mare sfinţenie, cea mai mare stăpânire asupra firii o are Hristos; de aceea, El a putut rosti cuvinte pe care nimeni nu le-a rostit vreodată: „Toate sunt date Mie de la Tatăl meu.” (Mat. 11:27)

Prin desăvârşita sfinţenie a sufletului, fiarele sălbatice şi otrăvurile se fac nevătămătoare. (Lc. 10:19)

Hristos L-a arătat pe omul desăvârşit în puterea Sa de la început stăpânitoare asupra firii. A arătat, însă, şi pricina acestei puteri şi mărimi a omului. Şi pricina este lipsa de păcat. Iar lipsa de păcat izvorăşte din ascultarea deplină şi de bunăvoie a voii lui Dumnezeu. O sută de civilizaţii sunt mai puţin puternice în faţa firii decât un singur om fără de păcat.

226 OAMENII ŞI ANIMALELE

Nu în zadar l-a numit Hristos pe Irod vulpe. Firea lui Irod era în întregime o fire de vulpe. Corespondentul lui în natură este vulpea. El era fricos ca vulpea, ascuns ca vulpea şi rău cu cei mai slabi, întocmai ca vulpea. Mulţi oameni răi, pe care istoria i-a făcut nemuritori, arată limpede o fire de fiară sălbatică, ori de groaznice stihii, vijelii, grindini sau molime. Iar mulţi oameni buni, pe care istoria i-a făcut nemuritori, arată limpede o fire de animal blând, ori a unei plante rodnice, a unui fenomen plăcut şi binefăcător din natură. „Iată eu trimit pe voi ca oile în mijlocul lupilor. Deci fiţi înţelepţi ca şerpii şi blânzi ca porumbeii.” (Mat.

10:16).

Istoria însemnează însă numai chipurile cunoscute ale binelui şi ale răului. Dar şi toţi oamenii care îi urmează pe aceşti reprezentanţi ai binelui şi ai răului, numiţi de istorici gloata sau mulţimea norodului, toţi îşi au firea lor, asemănătoare cu a unei făpturi din natură.

S-ar putea spune, aşadar, că istoria este natura înnoită pe un plan mai înalt, adică pe plan omenesc; sau că istoria este omul lărgit, omul în fragmentele binelui şi răului - într-un cuvânt, materialul omului.

227 NATURA ŞI MORALA

Natura este puţin simţitoare faţă de însuşirile minţii noastre, dar este foarte simţitoare faţă de însuşirile noastre morale. Întreaga natură este nepăsătoare la cultura noastră materială, dar nu este nepăsătoare la compătimire, bunătate, neprihănire, după cum nu este nici la lăcomie, răutate ori patimi. Aceasta este o mărturie grăitoare a faptului că natura, în raport cu omul, vădeşte mai întâi de toate o însemnătate morală. Natura întreagă este, într-un plan inferior, omul în fragmente. De aceea totul seamănă cu omul şi totuşi, din acest întreg, nimic nu este omenesc afară de om. Natura este, aşadar, materialul risipit al omului. Tot binele şi răul nostru este înfăţişat de natură în nenumărate feluri şi nuanţe. Patimile şi facerile de bine, năzuinţele şi nebunia, pacea şi războiul lăuntric, toate se regăsesc închipuite în făpturi din natură, în lucruri sau elemente, în locuri şi înclinaţii. Natura este omul răsturnat; este întregul om lăuntric, întregul om duhovnicesc, în chipuri şi expresii. Natura este omul lărgit; omul este natura restrânsă. Cine priveşte mai adânc natura, va afla într-însa toate însuşirile sufletului său, toate păcatele, patimile şi facerile de bine înfăţişate limpede în animale, în plante şi-n stihii; în mări, în râuri şi-n mlaştini; în stele, în furtuni şi-n trăsnete. Câteva pilde în această privinţă a dat Platon, mai multe Sfântul Dionisie Areopagitul şi Sfântul Grigorie al Nissei, precum şi mulţi alţi Sfinţi Părinţi ai Bisericii. Zilnic vorbim despre oameni în imaginile naturii, bunăoară: „leneş ca o vacă”, „iute ca un râs”, „blând ca un miel”, „nevinovat ca un porumbel”, „viclean ca o vulpe”, „dulce ca mierea”, „viclean ca un şarpe”, „turbat ca o hienă”, „răzbunător ca un urs”, „rău ca un lup”, „pofticios ca un câine”, „mieros ca o pisică”, „lacom ca un porc”, „luminat ca un soare”, „neaşteptat ca furtuna”, „proaspăt ca roua” ş.a.

228 IARĂŞI DESPRE NATURĂ ŞI MORALĂ, PUŢIN ALTFEL

În funcţie de fluxul şi refluxul moralităţii printre oameni, şi natura îşi arată fluxul şi refluxul său în cele bune şi-n cele rele.

În vremurile de înaltă moralitate a unui popor, şi natura are un flux în cele bune şi un reflux în cele rele. Dimpotrivă, în vremurile de uitare de Dumnezeu, de ateism şi imoralitate a unui popor, şi natura are un flux în cele rele şi reflux în cele bune. Nici norii de lăcuste nu se arată când vor ei, nici sănătatea copiilor şi nici roadele pământului nu propăşesc fără aceste aspre rânduieli morale. Popoarele care trăiesc mai mult în sânul naturii decât în oraşe şi, pentru aceasta, văd zi de zi faţa şi toanele naturii, au în această privinţă o experienţă statornică. După măsura binelui din oameni, şi natura îşi dăruieşte măsura sa de sănătate şi de roade. Această experienţă a fost zugrăvită în popor printr-o zisă nimerită: „Aşa credinţă, aşa măsură.”

229 ŞI IARĂŞI DESPRE NATURĂ ŞI MORALĂ, PUŢIN ALTFEL

Dacă ar pieri cu totul multe din însuşirile rele ale oamenilor, multe păcate şi patimi, ar pieri şi chipurile acestora din natură. Dar, câtă vreme omul este lup pentru om, şi lupul va dăinui. Şi câtă vreme omul este lipitoare pentru om, şi lipitoarea va dăinui. Şi câtă vreme sufletul omenesc se târăşte pe pământ, şi şarpele pe pământ se va târî. Într-un cuvânt, câtă vreme omul îşi va înmulţi necredinţa şi necuviinţa, natura va înmulţi chipurile răului: fiarele sălbatice, microbii, furtunile, grindina, inundaţiile, seceta şi altele. Deci natura ţine de om, atât din punct de vedere cantitativ, cât şi calitativ.

230 FIERUL RUGINIT

Nu te plânge că Dumnezeu a îngăduit asupra ta boala. Adu-ţi aminte că Dumnezeu a îngăduit boli şi mai grele asupra unor oameni mai sfinţi decât tine.

Închipuie-ţi un drug de fier care stă ani de zile în fundul fierăriei. În cele din urmă, el începe să-l roage pe fierar să facă ceva şi din el. Fierarul îl apucă cu grabă, îl aruncă în foc, şi apoi, înroşit, îl bate pe nicovală. Oare trebuie atunci fierul să se plângă? Şi boala ta este de bucurie, nu de jale - căci tu L-ai rugat pe Dumnezeu să te facă un om mai bun, iar Dumnezeu te-a luat în lucru şi a început să te călească şi să te oţelească. Dumnezeu te-a luat în lucru, bolnavule! Bucură-te, fier ruginit din fundul fierăriei!

231 PĂCATUL NEASCULTĂRII

Păcatul neascultării de Dumnezeu este atât de greu, încât Adam singur nu l-ar fi putut duce fără să nu fi fost măcinat în deşert sub greutatea acestui păcat. Înfricoşatul duh al neascultării a ştiut acest lucru, de aceea l-a şi îndemnat pe întâiul om la păcat - care negreşit duce la moartea veşnică, la nimicirea veşnică. Însă Atotînţeleptul Ziditor a ştiut mai mult decât duhul neascultării. Ziditorul omului a hotărât, de îndată, să-l înmulţească pe întâiul om şi să împartă greutatea păcatului acestuia cu nenumăraţilor săi urmaşi, să înlocuiască moartea veşnică cu cea vremelnică, iar nimicirea cu viaţa în lumea umbrelor şi preînchipuirilor.

Întâiul om a fost ca o oglindă mare şi neprihănită, în care numai Dumnezeu se putea oglindi. Diavolul neascultării a încercat să se oglindească şi el în acea oglindă, însă nu s-a putut vedea. A încercat, atunci, să întunece acea oglindă cu negreala sa deasă şi adâncă, prin care să arate chipul său, şi nu cel al lui Dumnezeu. Dar, în acea clipă, oglinda s-a spart şi diavolul a avut de atunci înainte două lucruri de înfăptuit, în loc de unul singur. Iar oglinda - prin înmulţirea omului - s-a spart pe mai departe în tot mai multe şi nenumărate bucăţi, iar diavolul a alergat după aceste bucăţi, cu aceeaşi năzuinţă de la început, din ce în ce mai obosit. Această oglindă se sparge încă şi astăzi în miliarde de bucăţi, şi după diavolul aleargă fiecare bucăţică ca să o întunece cu negreala lui deasă şi adâncă. Şi oglinda se va tot sparge, până la sfârşitul tragediei acestei lumi, când se va săvârşi înfrângerea neascultării şi oglinda va ajunge la strălucirea ei dintru început. Într-o clipă istorică, când diavolul a crezut că întreaga oglindă este sfărâmată în cenuşă şi că a ajuns la capătul trudei sale, Dumnezeu a arătat lumii oglinda în întregime, în toată strălucirea ei - în chipul lui Iisus Hristos. Acest fapt neaşteptat l-a aruncat în deznădejde pe duhul răutăţii şi l-a îndemnat la cea din urmă luptă turbată. Însă zilele sunt numărate, şi tragedia se apropie cu paşi iuţi de sfârşitul ei.

Nu-i aşa că acestea nu seamănă cu filosofia? Dar seamănă cu viaţa, şi acest lucru să-ţi fie de ajuns.

232 OGLINZI

Fiecare om nou-născut este o oglindă nouă a lui Dumnezeu, puţin aburită de păcatul neascultării.

Acea puţină brumă de pe sufletul omului nou-născut este închipuită de feluritele înclinaţii rele ale omului, deoarece păcatul

neascultării de Dumnezeu se află înfăţişat în toate celelalte păcate, obiceiuri rele, neputinţe şi patimi. Acea puţină brumă de pe sufletul fiecărui nou-născut închipuie o înclinaţie aparte spre rău. Existând, deci, un mare număr de înclinaţii spre rău, există şi un mare număr de oameni, de situaţii de viaţă şi de tragedii omeneşti. Însă Dumnezeu este drept cu fiecare om. Cunoscând bruma de pe sufletul fiecăruia, El rostuieşte pe fiecare într-o împrejurare de viaţă în care bruma să fie cel mai uşor îndepărtată de lumină. Dacă acea brumă închipuie o înclinare spre mândrie, Dumnezeu va aşeza sufletul nou-născut într-o stare foarte modestă, pentru ca sufletul să se obişnuiască cu smerenia şi să se vindece, astfel, de mândria care-l primejduieşte. Dacă acea brumă închipuie o iubire de sine, atunci Dumnezeu va aşeza un astfel de suflet într-un loc în care se va putea jertfi mai uşor pentru binele altor oameni, fie pentru o familie numeroasă, fie pentru societate, fie pentru ţară. Dacă sufletul se naşte cu o înclinare spre deznădejde, Dumnezeu îl va aşeza într-un loc foarte dinamic, unde arareori se găseşte prilej de deznădejde.

Dacă sufletul se naşte cu o înclinare spre plăcerile trupeşti, Dumnezeu îl va aşeza într-un loc în care plăcerea trupească nu se va putea atinge uşor. Iată de ce, adesea, ni se pare că nimeni nu-i la locul său în lume; iată pentru ce un negustor seamănă mai mult cu un poliţist, iar poliţistul cu un negustor; un ofiţer cu un călugăr, şi călugărul cu un ofiţer; o slugă cu un împărat, şi împăratul cu o slugă; un Papă cu un voievod, şi voievodul cu un Papă. Însă, fără a ţine seamă de împrejurări, ziua şi noaptea, Dumnezeu stă în slujba fiecărui suflet zidit cu leacurile Sale pline de har, împotriva măsurii de rău a acestuia. Cu cât Dumnezeu îl aşază pe om într-un loc mai anevoios, cu atât îi dăruieşte ajutor mai bogat în har! Iar când oamenii ajung nemulţumiţi de starea în care i-a aşezat Dumnezeu, atunci ei săvârşesc din nou păcatul lui Adam, cel al neascultării; atunci patima cu a cărei înclinaţie s-au născut începe să crească repede şi să-i copleşească. În măsura în care creşte patima unui om, sufletul său începe să se asemene chipului acelei patimi din natură – cum ar fi pisica, câinele, lupul, vulpea etc. Iar dacă o patimă ajunge să stăpânească un om în întregime, atunci omul întrece în rău chipul acelei patimi din natură. Omul-pisică ajunge mai iubitor de sine decât pisica; omul-câine, mai lacom decât câinele; omul-lup, mai crud decât lupul; omul-vulpe, mai viclean decât vulpea etc. Acest lucru nu ţi-l spun doar pentru a-l cunoaşte, ci pentru a te cerceta pe tine însuţi şi a afla cu ce fel de neputinţă te-ai născut, şi câtă neascultare de Dumnezeu ţi-ai îngăduit încât acea neputinţă să te copleşească.

Pentru că atunci când îţi va suna ceasul şi te vei despărţi de

trup, sufletul, acum ascuns sub masca trupului, se va arăta în chipul acelei fiare sălbatice pe care ai crescut-o înăuntru.

233 PĂCĂTOSUL ÎL URĂŞTE PE CEL DREPT

Omul îl urăşte pe cel împotriva căruia păcătuieşte. Mai întâi se teme de el, apoi îl urăşte. Când omul săvârşeşte un păcat faţă de prietenul său, mai întâi îl cuprinde frica, care în curând se preschimbă în ură. Iar ura întunecă totul. Omul îl urăşte pe cel care-i cunoaşte păcatul. Mai întâi se teme de el, apoi îl urăşte.

Când omul află că cineva îi cunoaşte păcatul, mai întâi îl cuprinde frica de acela. Frica se preschimbă curând în ură. Iar ura întunecă totul. Acelaşi lucru se întâmplă în sufletul omului care îşi dă seama că a săvârşit un păcat faţă de Dumnezeu sau că Dumnezeu cunoaşte păcatul lui. Mai întâi îl cuprinde teama de Dumnezeu; teama, în curând, se preschimbă în ură faţă de Dumnezeu. Iar ura întunecă totul. Orbit de ură pentru oameni, omul se gândeşte la ucidere. Însă deoarece uciderea lui Dumnezeu nu este cu putinţă, atunci omul orbit de ură pentru Dumnezeu face, în loc de ucidere, ceva ce i se pare acelaşi lucru: îl tăgăduieşte pe Dumnezeu. Însă acest lucru se aseamănă doar sinuciderii.

234 MÂNTUIREA SUFLETULUI

Nu socoti nimic altceva drept ţel al acestei vieţi în afară de mântuirea sufletului. Orice alt ideal pe care oamenii îl scot oarecând la iveală ca ţel nu este altceva decât un îndemn în plus, dacă nu un mijloc direct, pentru mântuirea sufletului. Familia, societatea, statul, civilizaţia - toate acestea nu sunt ţeluri în sine. Toate sunt numai îndemnuri şi, mai mult sau mai puţin, mijloace ale ţelului de căpetenie, ale singurului ţel: mântuirea sufletului. Tot ce clădeşte şi reclădeşte timpul nu-ţi este casă veşnică, ci numai o tristă sau bucuroasă aducere-aminte. Mama îţi aminteşte doar palid de negrăita dragoste de maică care-ţi va întâmpina sufletul tău în lumea cealaltă. Soţia îţi aminteşte doar palid de dulcea nuntire a sufletului tău cu Dumnezeu.

Copiii îţi amintesc doar palid de roadele dulcii nuntiri a sufletului cu Dumnezeu. Prietenii îţi amintesc doar palid de tovărăşia preafrumoşilor îngeri din ceruri. Toate descoperirile ştiinţifice îţi amintesc doar palid de neînchipuitele descoperiri şi cunoaşteri din apropierea lui Dumnezeu. Natura îţi arată doar palid întreaga bogăţie şi frumuseţe a lumii viitoare.

Marile oraşe îţi amintesc doar palid de minunata cetate a

Marelui Împărat. Tot ce se numeşte fericire în această lume, ce piere mai iute ca zorile de ziuă, îţi aminteşte palid, cu totul palid, de nemincinoasa fericire din lumea cea adevărată. În această lume a umbrelor şi-a preînchipuirilor, numai sufletul are o realitate, pe care o poate păstra sau pierde. La ce-i foloseşte omului să câştige toate împărăţiile umbrelor şi preînchipuirilor, dar să piardă împărăţia realităţii? Într-adevăr, nu-i ajută mai mult decât i-ar ajuta să se încălzească la Lună, sub apă fiind. În această lume a visului şi a visării, numai sufletul omului poartă în sine realitatea. Vai de omul care preface în vis şi-această mică realitate! Când va sosi ziua deşteptării, nu va mai fi într-însul nimic de deşteptat.

235 RUŞINEA

Daţi-mi cultura care sporeşte ruşinea omului, şi o voi alege! Sălbăticia sfioasă îmi este mai dragă decât cultura neruşinată. Când vorbeşte cineva despre „cultura mincinoasă”, el se poate gândi numai la două lucruri: ori la ruşinea prefăcută, ori la îndrăzneala neruşinată. Prin ruşinea de nedesăvârşirea trupească, omul recunoaşte în chip tăcut că acest trup nu este trupul ce i se cuvine; prin ruşinea de nedesăvârşirea duhovnicească, omul recunoaşte în chip tăcut că acest duh nu este duhul ce i se cuvine. Prin ruşine, îndeobşte, omul recunoaşte căderea sa din vrednicia împărătească la toiagul de cerşetor.

Când cerşetorul se îmbracă în haină de cerşetor, el nu se ruşinează nici de straiele de cerşetor, nici să cerşească. Însă când fiul de împărat este silit să îmbrace haina de cerşetor şi să cerşească, el se ruşinează de amândouă. Ruşinea naşte smerenia, blândeţea, îndelunga-răbdare şi iubirea de oameni. A pierde ruşinea înseamnă, la urma urmelor, să te socoteşti pe sine desăvârşit. Însă puterile tainice împotriva a nimic nu se răzbună mai aprig decât împotriva pierderii ruşinii. Iată, pierderea ruşinii trupeşti duce la cea mai îngreţoşătoare curvie, iar pierderea ruşinii duhovniceşti duce la cea mai nebunească mândrie! Curvia şi mândria sunt gemene; câteodată una stă înaintea celeilalte, alteori altminterea.

236 ICONOMIA DUMNEZEIASCĂ

Privind la nedreptatea celui nedrept, adesea ne întrebăm: „De ce, oare, Dumnezeu nu-l trăsneşte de-ndată, izbăvindu-ne de nedreptatea lui?” Însă uităm de obicei să ne întrebăm, mai întâi: „De ce, oare, mama nu-şi omoară de-ndată ce-şi prinde copilul făcând rele?”, şi apoi: „De ce, oare, pe noi” - adică pe mine şi pe

tine - „nu ne trăsneşte Dumnezeu de-ndată ce ne prinde făcând rele?” În fiecare om se afla o zestre de viaţă, dată de Dumnezeu. Niciun gospodar nu-şi taie livada dacă nu rodeşte într-un an, ci aşteaptă cu nădejde anul al doilea şi anul al treilea. Nedreptatea unui om înseamnă un an nerodnic, şi Dumnezeu tace cu încredere şi aşteaptă.

Câteodată aşteaptă în zadar; Iuda rămâne tot Iuda. Dar adesea se întâmplă să aştepte şi să ajungă să vadă că livada neroditoare aduce rod îmbelşugat şi că Saul devine Pavel.

237 IUBIREA DE SLAVĂ DEŞARTĂ

De aprinzi toate virtuţile din tine precum lumânările cele mari, bine vei face, dar de vei păstra iubirea de slavă deşartă, aceasta degrabă va stinge toate lumânările aprinse, ca un vânt puternic. Poate că vei aprinde din nou lumânările, dar vântul le va stinge din nou. De aceea, opreşte mai întâi vântul!

238 NOI ŞI MORŢII NOŞTRI

Când ne gândim la vecinii noştri morţi, mari ori mici, ne mândrim într-ascuns - ca şi cum noi, prin puterea şi însuşirile noastre, am rămas în viaţă; ca şi cum aceia au căzut şi s-au surpat fiind mai slabi şi mai răi decât noi. O astfel de părere este foarte păgubitoare pentru buna-sporire a sufletului nostru. Mult mai bine este să gândim că aceia, ca nişte elevi buni, au sfârşit mai devreme această şcoală a vieţii, iar noi, ca nişte elevi slabi, am fost lăsaţi să mai învăţăm, până ce ştim bine lecţia.

239 ÎNCEPUTUL CALENDARULUI

A greşi zilnic şi a te pocăi zilnic nu poate fi socotit o sporire, ci o batere a pasului pe loc în loc să mergi înainte. Până ce pocăinţa nu covârşeşte şi păcatul nu se împuţinează, zilele noastre vor fi umplute de zidirea şi dărâmarea unuia şi aceluiaşi turn. Aşadar, se cere stăruinţă din parte-ţi pentru a putea arăta, într-o bună zi, că a rămas ceva nesurpat din ce ai zidit ieri. Aceasta va fi cea dintâi zi din viaţa ta.

240 CEA MAI CURATĂ LACRIMĂ

Neîntrerupta petrecere cu Dumnezeu în liniştea inimii, în înfrânarea minţii, în tăcerea întregului suflet duce la curăţia îngerească a omului lăuntric. Din această curăţie se pot vedea toate lucrurile şi toate făpturile în curăţia lor cea dintâi, o

oglindire a curăţiei Ziditorului tuturor lucrurilor şi făpturilor. Această vedere pricinuieşte cele mai curate lacrimi ale omului.

...Deoarece şi lacrima, câteodată, nu este decât apa mării.

241 VISELE

Şi visele să-ţi fie spre învăţătură! - deoarece şi visele sunt un mijloc prin care sufletul poate să-şi sporească cunoaşterea de sine. În vise, adesea, omul ajunge la o cunoaştere mai subţire a simţămintelor sale, a păcatelor, a patimilor, a putinţelor şi-a neputinţelor, a lipsurilor şi-a patimilor decât prin studiile din timpul zilei. Visele sunt cartea tainică pe care sufletul o învaţă fără ajutorul simţurilor. Sufletul, prin sine, dă naştere cu ajutorul viselor la situaţiile cele mai minunate în care te aşază şi prin care-ţi descoperă firea ta. Visele dojenesc, prezic, răsplătesc şi pedepsesc. Prin unele vise, sufletul îţi descoperă taina atotputerii, atotcunoaşterii, atotpătrunzimii şi slobozeniei sale. Visele sunt şi prorocii ale vieţii viitoare, în care sufletul va fi slobod de legea lumii materiale. Cugetă mai mult la visele tale, dar vorbeşte mai puţin despre ele! Deoarece marea parte a viselor tale numai tu le poţi înţelege, căci numai tu singur îţi cunoşti năzuinţele, dorinţele şi grijile cele mai ascunse. Şi sufletul simte cel mai puternic tocmai ce este cel mai ascuns şi, din această pricină, o şi transpune în vis, reprezentându-ţi-o în chipuri dramatice şi în situaţii fantastice. Şi visele, deci, să-ţi fie spre învăţătură!

242 URMAREA SFINŢILOR

Nu este uşor a-I urma dintr-o dată lui Hristos.

Mai întâi urmează-i pe oamenii buni din satul tău. Aceasta să-ţi fie cea dintâi treaptă. Apoi urmează-i pe oamenii sfinţi din neamul tău. Aceasta să-ţi fie a doua treaptă. Apoi urmează-i pe cei mai mari sfinţi ai Bisericii. Aceasta să-ţi fie a treia treaptă. În cele din urmă, urmează-I lui Hristos. Aceasta este vârful unde nu se poate ajunge dintr-o singură săritură, făcută tocmai de jos. Trudeşte neîncetat asupra sufletului tău ca şi cum ai face-o asupra ţarinii tale celei mai roditoare - care, tocmai pentru că este cea mai rodnică, e şi cel mai uşor acoperită de buruiană. Toate strădaniile tale, cele din afară şi cele dinăuntru, să fie închinate sufletului - căci numai pe el îl poţi izbăvi de potopul morţii. Însă nu te aştepta să-ţi albeşti sufletul fără o lucrare trudnică şi îndelungată, căci aşa se albesc sufletele oamenilor, după amănunţita şi lămurita cercare a Bisericii.

De bună seamă, toată osteneala ta ar putea rămâne zadarnică

fără harul dătător de viaţă al lui Dumnezeu. Harul este pentru curăţirea sufletului ceea ce este apa pentru spălarea pânzei. Spălătoreasa se osteneşte cu mâinile, cu maiul, cu pietre şi săpun, dar de fapt apa albeşte. Aşa este şi cu tine; ale tale sunt postul, rugăciunea, privegherea, cugetarea, pocăinţa şi faptele bune, însă harul este apa lui Dumnezeu care spală, curăţă şi albeşte. De aceea Îl roagă Prorocul pe Dumnezeu: „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... Spăla-mă-vei, şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi.” (Ps. 50)

243 CURĂŢIREA DE REA-VOIRE

Caută mai presus de toate să te cureţi pe sine de rea-voirea faţă de oameni. Pentru că, adunând rea-voire faţă de oameni, aduni otravă - care, mai devreme sau mai târziu, te va nimici ca om. Caută mai presus de toate să aduni bună-voire faţă de oameni. Strânge lemnul uscat de corn al sufletului tău şi întotdeauna vei putea stoarce o pricină bună pentru a ierta vrăjmaşilor tăi, pentru a-i îmbrăţişa şi pe ei - ceea ce înseamnă, la urma urmelor, să-i biruieşti cu bună-voirea ta. Nu îngădui Soarelui să fie mai nobil decât tine, luminând şi peste cei buni şi peste cei răi, iar tu să nu străluceşti cu bună-voire şi către prieteni, şi către neprieteni. Nu îngădui apei să fie mai folositoare decât tine, şi celor buni, şi celor răi, ci bucură-te când oamenii au nevoie de tine, ca să le fii de folos. La apa tulbure nu vine nici boul, nici spălătoreasa. Oare îi spune apa boului: „Ţie îţi îngădui să mă bei”, iar măgarului: „Ţie nu-ţi îngădui?” Oare nu se dă la fel şi unuia, şi altuia, oare nu la fel străluceşte şi oglindeşte înaintea botului şi-a unuia, şi-a altuia?

Nu îngădui pământului să fie mai răbdător decât tine, şi când este arat pentru grâu, şi când este bătătorit pentru drum. Fii răbdător ca pământul, deoarece eşti hărăzit unei cinste mai înalte decât tot pământul. Nu îngădui cerului înstelat să lumineze cu o strălucire mai puternică decât strălucirea sufletului tău - deoarece în tine este Cel ce a făurit cerul înstelat şi Cel ce îl poate preschimba în nimic. Ah, fratele meu, tu eşti fiu, iar cerul înstelat este lucru!

244 DRAGOSTEA LUI DUMNEZEU

Dragostea lui Dumnezeu pentru om merge înaintea dragostei omului pentru Dumnezeu. Cine ştie dacă copilul ar avea vreodată dragoste pentru mama sa de n-ar simţi dragostea mamei pentru el? Tot aşa, niciun om nu se poate aprinde de dragoste pentru Dumnezeu până ce nu simte flacăra de nestins a dragostei lui

Dumnezeu pentru el.

245 ŞTIINŢA DESPRE MORALĂ

Ştiinţa despre morală nu se deosebeşte, ca ştiinţă, de chimie. Omul nu poate înţelege chimia până ce nu experimentează. Nici ştiinţa despre morală nu se poate înţelege fără a o lucra.

De aceea, cel mai bine este să înveţi puţin câte puţin despre morală şi să pui numaidecât în practică ştiinţa dobândită, decât să înveţi pe dinafară toată ştiinţa despre morală şi să amâni începutul lucrării ei. Numai cel ce trăieşte pe deplin creştineşte poate înţelege pe deplin morala creştină.

246 OBSERVAŢII ASUPRA TRUPULUI

Hristos niciodată n-a făcut vreo observaţie asupra trupului vreunui om. El nu i-a spus lui Zaheu: „Cât eşti de mic!”, nici lui Iuda: „Cât eşti de urât!”, nici slăbănogului: „Cât eşti de slab!”, nici leprosului: „Cât de rău miroşi!” El a petrecut neîntrerupt cu realitatea din oameni, adică cu sufletele - căci sufletul le vorbea sufletelor, şi sufletul tămăduia şi ridica sufletele. Hristos a socotit la fel de nepotrivit să vorbească despre trupurile oamenilor adunaţi, aşa cum oamenii serioşi socotesc nepotrivit să vorbească despre hainele celor de faţă. De aceea, când îţi vorbeşte omul, nu te gândi la trupul lui, nu cerceta trupul lui, ci priveşte la sufletul lui, cercetează sufletul lui, deprinde-te cu sufletul lui - şi atunci îl vei înţelege. Când vorbeşti cu un om, nu te gândi la trupul tău, nici la al lui, ci cugetă la sufletul tău şi la al lui, repetându-ţi în sine acestea: „Iată, sufletul vorbeşte sufletului şi sufletul petrece cu sufletul!” Atunci vei simţi prezenţa lui Dumnezeu între voi doi. Şi vei fi înţeles, şi vei înţelege.

247 DESCOPERITORUL LUI DUMNEZEU ŞI AL OMULUI

Hristos nu a venit să-L descopere numai pe Dumnezeu, ci şi pe om. Când Hristos l-a descoperit pe omul istoric, s-a arătat atâta deznădejde, atât întuneric şi miros urât, atâta tânguire şi neputinţă, încât oamenii conştienţi, până în ultima zi a istoriei, vor citi cu ruşine vestirea evanghelică despre omenirea bolnavă.

Câtă prostie în nerecunoaşterea adevărului! Câtă respingere faţă de prietenul drag! Ce înşelătorie făţarnică în credinţă!

Câtă slăbiciune în facerea binelui! Câtă neomenie în judecarea dreptului! Ce frică de şoarece pentru puterea, cinstea şi viaţa proprie! În zadar zici: „Aşa au fost doar evreii!” Personajele

din tragedia evanghelică reprezintă chintesenţa microcosmică a tot ce s-a întâmplat şi se întâmplă în sufletul omenesc, în societatea omenească şi-n întreaga istorie omenească. De aceea se şi poate spune că Hristos n-a venit să-L descopere numai pe Dumnezeu, ci şi pe om: pe doctor şi pe bolnav.

248 ÎMPOTRIVA ÎMPRĂŞTIERII

„Împreunând firile despărţite”, se zice despre Hristos într-un irmos bisericesc. Aceasta însemnă că Hristos a adunat firea noastră cea fărâmiţată, împrăştiată şi răzleţită. Noi toţi suntem împrăştiaţi, până când nu aflăm un centru către care fiinţa noastră să se poată aduna, ca razele împrăştiate într-o lentilă. Acest centru a fost pentru Iisus Hristos Dumnezeul cel viu din Sine.

Iisus nu a rezolvat nicio problemă fără să caute mai întâi către acel centru al fiinţei Sale. El a vorbit întotdeauna din acel centru. De aceea, El întotdeauna a fost neîmprăştiat şi cu luare-aminte. În fiecare clipă El a fost întreg, fără risipire şi îndoială.

Neîncetatele Sale rugăciunile au fost o petrecere neîntreruptă cu centrul şi o afundare neîntreruptă în centru - o reculegere şi adunare neîntreruptă. Fă şi tu la fel, şi te vei asemăna lui Hristos. Iar a te asemăna lui Hristos înseamnă a fi mai frumos decât Soarele şi mai puternic decât cosmosul.

249 TREI FERESTRE

Trei ferestre sunt tăiate în cer pentru omul duhovnicesc: prin cea dintâi priveşte mintea cu credinţă, prin cea de-a doua priveşte inima cu nădejde, iar prin cea de-a treia priveşte sufletul cu dragoste. Cine priveşte cerul printr-o singură fereastră vede numai a treia parte a cerului. Cine priveşte cerul prin toate cele trei ferestre vede cerul întreg. Sfânta Varvara a tăiat trei ferestre în turnul în care fusese închisă de păgânul ei tată, şi prin aceasta a vrut să-şi arate credinţa în Sfânta Treime. Pentru a vedea dumnezeiasca Treime într-o Unime, trebuie să ne înţelegem pe noi înşine ca fiind o treime în unime. Deoarece numai treimea poate vedea Treimea.

250 DRAGOSTEA NU ESTE SINGURĂ

Dragostea niciodată nu este singură. Dragostea nu poate fi singură. Propovăduirea lui Dumnezeu ca dragoste a început odată cu propovăduirea lui Dumnezeu ca Treime. Înainte de aceasta, Dumnezeu era propovăduit ca judecător - în cazul cel mai bun, ca un drept judecător. Dragostea însă nu înseamnă dezbinare. Dragostea nu înseamnă dualitate. Propovăduirea lui Dumnezeu ca

dragoste a început odată cu propovăduirea Unimii în Trei Ipostasuri.

251 RUGĂCIUNEA

Fiecare rugăciune adevărată este o luptă cu moartea şi o tăgăduire a morţii. Fiecare rugăciune adevărată este o luptă pentru viaţă şi o dovadă a vieţii. Care este adevărata rugăciune? Cea care te face mai tare decât moartea, cea prin care biruieşti frica şi groaza de moarte. Când te ridici de la rugăciune şi, privind în tine însuţi, simţi aceeaşi frică de moarte ca şi mai devreme, atunci să ştii că rugăciunea nu ţi-a fost adevărată.

Când te ridici de la rugăciune şi, privind în tine însuţi, simţi o nepăsare faţă de moarte, atunci să ştii că rugăciunea ţi-a fost adevărată. Iar când te ridici de la rugăciune şi, privind în tine însuţi, simţi o dorinţă de unire cât mai grabnică cu adevărata viaţă, atunci să ştii că rugăciunea ta este biruitoare. Înainte de a se fi urcat pe cruce, Hristos mai biruise o dată moartea. Aceasta s-a întâmplat la rugăciunea din grădina Ghetsimani. Rugăciunea din grădina Ghetsimani este singurul chip al desăvârşitei rugăciuni luptătoare şi purtătoare de biruinţă, care a fost vreodată arătat omenirii şi lăsat ei ca arvună.

252 MAI PRESUS DE POLITICĂ ŞI NEGOŢ

Când Hristos ajunge un mijloc de politică lumească, de slavă şi bogăţie pământească, atunci El încetează să mai fie mijloc de mântuire. Cu alte cuvinte, când Hristos ajunge un mijloc de câştig al bunurilor mai mici, atunci El ajunge o pricină de pierdere a bunurilor mai înalte. Cine face negoţ cu Hristos, acela are negoţul drept cel mai primejdios tovarăş. Cine ridică sabia împotriva lui Hristos, acela ţine inima sa în vârful sabiei. Douăzeci de veacuri ale istoriei n-au reuşit să-L mărească pe Hristos, dar L-au îndreptăţit. Nu se poate nici adăuga ceva, nici lua din neasemănata Sa mărire şi din medicina Sa duhovnicească. Ascultarea Sa deplină faţă de Tatăl, smerenia Sa, umilinţa, pătimirea şi iubirea Sa de oameni au fost îndreptăţite de istorie ca fiind singurul leac de folos al sufletului şi singurul chip al trainicei biruinţe.

253 PĂMÂNTUL ŞI HARTA

Aşa cum este pământul faţă de harta pământului, tot aşa este şi înţelegerea creştină a lumii faţă de filosofia de cabinet. Într-adevăr, câteodată harta pare mai colorată şi mai frumoasă decât

pământul, dar nici pe cea mai frumoasă hartă nu izvorăşte apă şi nu creşte grâul.

254 PURTAREA FAŢĂ DE UN CÂINE RĂU

Aşa cum un câine rău este înfrânt cu nepăsarea faţă de lătratul său, tot aşa şi moartea se înfrânge cu nepăsarea faţă de cursele şi ispitele cele de zi cu zi. Cu cât loveşti mai mult un câine rău sau cu cât fugi mai mult de el, cu atât se apropie mai îndrăzneţ de tine. Cu cât depărtezi mai mult moartea de la tine sau cu cât fugi mai mult de ea, cu atât ea te urmăreşte mai de aproape.

Dar cine poate fi nepăsător faţă de moarte? Cine altul, în afară de cel ce crede în Dumnezeul cel viu şi sfânt şi-n deplina Sa putere asupra morţii?

Dar unde este dovada Dumnezeului celui viu şi sfânt, şi-a deplinei Sale puteri asupra morţii, dacă nu în Hristos Cel înviat? Iată, toate celelalte dovezi despre Dumnezeu şi despre nemurire sunt dovezi ale logicii noastre omeneşti, şi toate au un singur nume: „poate”.

255 DESPRE BIRUINŢA CEA MAI DE PE URMĂ A BINELUI

Toate presimţirile noastre despre biruinţa cea mai de urmă a binelui sunt făgăduinţe ale lui Dumnezeu săpate în inimile noastre.

Oricât de pătate de păcate ar fi aceste înscrisuri, omul duhovnicesc le va citi limpede - chiar şi cel neduhovnicesc, măcar în anumite clipe, nedesluşit le va bănui. Dreptatea va înfrânge nedreptatea. Viaţa va birui asupra morţii. Bucuria va înghiţi tristeţea.

Lumina va risipi întunericul. Dragostea îşi va întemeia împărăţia sa, în care ura şi răutatea nu vor avea loc. Omul va întineri la vederea lui Dumnezeu, şi omul-animal va deveni dumnezeu-om.

Toate acestea - şi tot restul binelui - sunt făgăduinţe ale lui Dumnezeu săpate în inima omenească cea învăluită de întuneric şi tristeţe. Şi toate aceste făgăduinţe sunt arătate, mai mult decât dovedite! - sunt arătate în persoana lui Iisus Hristos, aşa cum zice Apostolul: „Căci câte sunt făgăduinţele lui Dumnezeu, întru el sunt «Aşa»; şi întru el este Amin-ul.” (II Cor. 1:20)

Toate bunele nădejdi omeneşti şi-au găsit în Hristos împlinirea, un Aşa neclintit şi un Amin puternic. Acesta este singurul optimism care are temei istoric şi adevăr faptic. Orice alt optimism este doar teorie, al cărui nume este „poate”.

256 CHEIA TUTUROR TAINELOR

Hristos a înviat! - înseamnă că, cu adevărat, este Dumnezeu. Hristos a înviat! - înseamnă că, cu adevărat, este o lume cerească, lumea cea adevărată şi fără de moarte.

Hristos a înviat! - înseamnă că viaţa este mai tare decât moartea. Hristos a înviat! - înseamnă că răul este mai slab decât binele. Hristos a înviat! - înseamnă că toate bunele nădejdi ale omenirii s-au îndreptăţit. Hristos a înviat! - înseamnă că toate problemele vieţii s-au dezlegat pe deplin.

S-au dezlegat toate problemele vieţii, s-au descoperit tainele cele mai de seamă şi mai chinuitoare, s-au sfărâmat lanţurile întunericului şi ale întristării, fiindcă Hristos a înviat!